

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**SOĞUK SAVAŞ SAVAŞ SONRASI KAFKASLARDA İSTİKRARSIZLIK VE
TERÖRİZM**

Yüksek Lisans Tezi

Viktoriya Garmatarova

Ankara-2010

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSALARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**SOĞUK SAVAŞ SAVAŞ SONRASI KAFKASLARDA İSTİKRARSIZLIK VE
TERÖRİZM**

Yüksek Lisans Tezi

Viktoriya Garmatarova

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Sertaç Hami Başeren

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ HUKUK)
ANABİLİM DALI

SOĞUK SAVAŞ SAVAŞ SONRASI KAFKASLARDA İSTİKRARSIZLIK VE
TERÖRİZM

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Sertaç Hami Başeren

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../200...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM KAVRAMI VE İNCELEMESİ

1. TERÖRİZM KAVRAMI	4
1.1. Terör ve Terörizm Farkı	14
1.2. Terörizmin Kısa Tarihçesi.....	17
2. TERÖRİZM TÜRLERİ	24

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI KAFKASYADA TERÖRİZMİN DÖNÜŞÜMÜ

1. SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI SİSTEM.....	33
2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI KAFKASLARDA TERÖRİZM	40
2.1. SSCB'nin Yıkılması İstikrarsızlığın Genel Noktası	40
2.2. Kafkasya'daki Terörizmin Faktörleri.....	44
2.3. Kafkasya'daki Terörizmin İdeolojik Temeli Olarak Dinsel Radikalizm	52
2.3.1. Dinsel Radikalizmin Kavramı ve Gelişimi.....	52

2.3.1.1. Fundamentalizm ve Radikalizm (Köktencilik).....	52
2.3.1.2. Kafkasya’da Faaliyet Gösteren Kökten Dinci Akımlar.....	59
3. KAFKASLARDA MEYDANA GELEN TERÖR OLAYLARI	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUSYA FEDERASYONU’NUN TERÖRİZME KARŞI MÜCADELE POLİTİKASI

1. SOĞUK SAVAŞ SONRASI RUSYA’NIN GÜVENLİK POLİTİKASI	71
1.1. SSCB Dağılması Sonrası Rusya Federasyonu’nun Güvenlik Politikası.....	71
1.2. Putin Doktrini ve Güvenlik Stratejisi.....	75
2. KAFKASLARDA TERÖRİZME KARŞI MÜCADELE	79
2.1. Rusya’nın Terörizmle Mücadele Politikası	79
2.2. Kuzey Kafkasya’da Terörizmle Mücadele Alanları.....	90
2.3. Terörün Önlenmesinde Dinin Rolü: “Kafkasya Açılımı”	102
2.4. Terörizmle Mücadelede Medyanın Rolü	106

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TERÖRİZMLE MÜCADELEDE HUKUKSAL YAKLAŞIMLAR VE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

1. RUSYA FEDERASYONU’NUN TERÖRİZMLE MÜCADELEDE HUKUKSAL YAKLAŞIMLARI	115
---	-----

1.1.	7 Mart 1996 Tarihli “Terörizmle Mücadele İçin Ölçütler” Üzerine Başkanlık Kararnamesi.....	117
1.2.	13 Haziran 1996 Tarihli “Rusya Federasyonu Ceza Yasasının Yürütmesine Dair Kanun”	118
1.3.	25 Temmuz 1998 Tarihli “Terörle Mücadele Üzerine Kanun”	119
1.4.	30 Mayıs 2001 Tarihli “Olağan Üstü Hal Üzerine Federal Anayasal Kanun	127
1.5.	7 Ağustos 2001 Tarihli “Kanun Dışı Kazançlar (Kara Para Aklama) ve Terörizmin Finansmanı İle Mücadele Üzerine Federal Yasa	129
1.6.	10 Ocak 2002 Tarihli “BM Güvenlik Konseyi’nin 28 Eylül 2001 Tarihli 1373 Numaralı Kararının Uygulama Ölçütleri” Üzerine Başkanlık Kararnamesi.....	130
1.7.	25 Temmuz 2002 Tarihli “Aşırılık Hareketlerine Karşı Mücadele” Dair Federal Yasa	134
1.8.	6 Mart 2006 Tarihli “Terörizme Karşı Hareket” Üzerine Federal Yasa	136
1.9.	Yasal Düzenlemelerin Genel Değerlendirilmesi.....	143
2.	TERÖRİZMLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ	149
2.1.	Rusya Federasyonu’nun Terörle Mücadelede Uluslararası İlişkileri	149
2.2.1.	Bağımsız Devletler Topluluğu Kapsamında Yürütülen Faaliyetler	150
2.2.2.	Şanghay İşbirliği Örgütü Kapsamında Yürütülen Faaliyetler	154
2.2.3.	BM İle İşbirliği Kapsamında Yapılan Antlaşmalar	158
2.2.4.	NATO Bünyesinde Yürütülen Faaliyetler	162
2.2.	Terörle Mücadelenin Dünya Düzeyinde Rusya Açısından Önemi....	169

SONUÇ	173
KAYKAKÇA	176
ÖZET.....	191
ABSTRACT	192

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AKKA	: Avrupa Konvansyonel Kuvvetler Anlaşması
BDT	: Birleşmiş Devletler Topluluğu
BDT AM	: Birleşmiş Milletler Antiterör Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
Bkz	: bakınız
C.	: Cilt
CSTO	: Toplu Güvenlik Antlaşması Örgütü
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.(ed.)	: Editör
ETA	: Bask Bölgesi'nin Bağımsızlığı Hareketi
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
FSB	: Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Servisi
GIS	: Coğrafya Bilgi Sistemi
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
İRA	: İrlanda Cumhuriyet Örgütü
KGB	: Devlet Güvenlik Komitesi

KKFB	: Kuzey Kafkas Federal Bölgesi
M.S.	: Milletten sonra
MVD	: Rusya Federasyonu İçişleri Bakanlığı
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
No	: numara
NRK	: NATO-Rusya Konseyi
RAN	: Rusya Bilimler Akademisi
RF	: Rusya Federasyonu
PKK	: Terör Örgütü Kürdistan İşçi Partisi
s.	: sayfa
SİSAV	: Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
SMİ	: Kitle İletişim Araçları
ŞİO	: Şanghay İşbirliği Örgütü
TSDUM	: Rusya Müslümanları Merkezi
UAK	: Ulusal Antiterör Komitesi
USAK	: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
Vol.	: Volume

GİRİŞ

Terörizm, günümüzde uluslararası ilişkilerin çözüm bekleyen öncelikli sorunu haline gelmiştir. Soğuk Savaş sonrasında terörün en önemli yanı, boyutunun giderek artması ile birlikte uluslararası nitelik kazanması ve terörist grupların birbirleriyle olan ilişkilerini oldukça geliştirmiş olmasıdır.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle oluşan tek kutuplu dünyada, bu tek kutbun değerini kaybetmemesi ve dünya çapındaki enerji kaynaklarına ulaşılabilmesi için alternatif bir düşman yaratılması gerekmiştir. Bu alternatif kutup ise en kararsız kutup olan “terörizm” olarak belirlenmiştir. Yeni düzen bu kararsız kutup üzerinden şekillendirilmeye başlanmıştır.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle beraber terörizmin yapısında değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Bu değişiklikler; terörizmin şiddet boyutunun artması, teröristler tarafından kitle imha silahlarının kullanılma tehlikesi, kitlesel insan kayıplarına yol açacak şekilde eylemlere girişilmesi ve teknolojiye gelişmeye paralel olarak siber terör olaylarının yaygınlaşmasıdır.

Ayrılıkçı hareketler, terörizm, enerji, İslamiyet, Dünya Hakimiyet Teorileri vb. birçok kelime ile beraber akıllara gelmektedir Kafkasya bölgesi.

Bu çalışmanın temel amacı Kafkaslarda, özellikle Kuzey Kafkasya'daki terörizmin ana faktörlerini belirtmek ve terörizme karşı mücadele politikasını incelemektir.

1991'de Doğu Bloğu ile SSCB'nin dağılmasıyla sona eren Soğuk Savaş'ın ardından uluslararası sistem, günümüzde hâlen devam eden, yeniden yapılanma sürecine girdi. İki kutuplu uluslararası yapının ortadan kalktığı bu süreçte,

istikrarsızlık kaynakları ortaya çıktı. Bir yandan zengin ve fakir ülkeler arasındaki ekonomik uçurumun hızla açılmasıyla Doğu-Batı karşıtlığı yerini Kuzey-Güney ayırımına bırakırken, diğer yandan bölgesel çatışmalar pek çok bölgede gerginliğe yol açtı. Kafkasya da bu bölgelerden birisidir.

Kafkasya'daki, istikrarsızlığın en büyük sebebi, Sovyetler Birliği'nin uyguladığı, "böl ve yönet" politikasıdır. Sovyetlerin dağılmasıyla ortaya çıkan özgürlük ortamı ve asayişsizlik de, Kafkas halkları arasındaki milliyetçi hareketleri güçlendirmiş ve etnik çatışmaların kızışmasına, aşırılık hareketlerine ve sonuçta terörizmin yayılmasına sebep olmuştur.¹

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte, Rus egemenliğinden ayrılma talepleri bulunan unsurlar ile gündemde olan Kuzey Kafkasya bölgesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte, farklı bir mecrada uluslararası ilişkilerin gündemine taşınmıştır.

Rusya Federasyonu, eski Sovyetlerin mirasına konan bir süper güç olarak Kafkasya'daki varlığını uluslararası kamuoyuna "bölgedeki etnik milliyetçiliği ve islami radikalizmi kontrol etmek, bu bağlamda uluslararası terörizmin Kafkasya uzantılarını yok etmek ve bölgede istikrarı sağlamak" olarak açıklamıştır.

Soğuk Savaşın ağır yükünü sırtından atmakta olan Rusya'nın özellikle 2006 yılından itibaren uygulamadaki yerini almak üzere harekete geçtiği görülmektedir. Artık Rusya terörle mücadelenin tüm dünya üzerindeki nimetlerinden yararlanmak üzere hazırlıklarını tamamlamaktadır. Bu açılımlarını Bağımsız Devletler Topluluğu

¹ Shevtsova, Lilia, Yetlsin's Russia: Chalenges and Constraints, Moskova: Carnegie Moscow Center, 1997, s.85.

(BDT), Şanghay İşbirliği Örgütü (SİÖ) ve Birleşmiş Milletler (BM) bünyesindeki uluslararası faaliyetleriyle destekleyen Rusya, ABD ve AB'nin tek kutup yaratma manevralarına ikinci bir zıt kutup yaratmak üzere terörü kendisine tüm dünya genelinde hedef seçmiştir.

Bu çalışma kapsamında terörle mücadelenin temel sorunu olan “terörün tanımı” olgusuna yaklaşımlar ve sonuç arama çabaları incelenecektir. Çalışmanın devamında Kafkasya'daki terörizmin faktörleri, terörizmle mücadelede Rusya Federasyonu'nun iç hukuksal yaklaşımları ve uluslararası işbirliği bünyesinde yürütülen faaliyetler değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM KAVRAMI VE İNCELEMESİ

1. TERÖRİZM KAVRAMI

Günümüzde devletler açısından ciddi bir tehdit olarak algılanan terörizm, gelişen ve değişen global koşullara bağlı olarak yeni imkan ve kabiliyetler elde edebilmektedir. Modern uluslararası ilişkiler sisteminde uluslararası güvenlik konusu, insan hakları, uluslararası ve bölgesel terörizmle mücadele konusu, dini ekstremizm ile mücadele dünyada bütün devletlerin karşısında büyük tehdit oluşturmaktadır ve bir birlik talep etmektedir.

Yüzyıllardır var olmasına rağmen sosyal, politik ve ekonomik istikrarlılığa, refah ve gelişmeye karşı ciddi tehlike oluşturan terörizmin hala tek bir tanımı bulunmamaktadır. Öyleki terörizmin bütün dünya devletleri tarafından ya da en azından etkili olduğu kabul edilebilecek çoğunluğu tarafından onaylanmış tanımı yoktur.²

Sosyal bilimcilerin siyasal şiddetle ilgilenmesi 1960'lı yıllara denk düşmektedir.³ Hollandalı siyaset bilimci Alex P. Schmid'in belirttiği gibi 1936-1981 arası 109 ayrı terör tanımı yapılmıştır. Ancak Alex Schmidt'in belirttiği gibi terörizmi tanımlama sorunu kimin tanımladığı sorununa da bağlı. Kırk beş yılı aşkın

² Başeren, Sertaç, "Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme" Terörizm İncelemeleri Teori, Örgütler, Olaylar, Der. Özdağ, Ümit, Öztük, O.Metin, Jeopolitik, Strateji, terör dizisi:3, Ankara 2000, s.1.

³ Laqueur, Walter, "Terörizmin Yorumlanması", Silinen Yüzler Karşısında Terör, çev. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s. 95.

bir zaman zarfında yapılan bu tanımlar üzerinden yapılan bir araştırmaya göre bu tanımların %83,5'nin cebir ve şiddet unsurunu³⁵, %65'inin siyasi unsuru, %51'nin korku unsurunu, %47'sinin tehdit unsurunu, %41'nin psikolojik etki ve planlı reaksiyon unsurunu, %37,5'nin kurban ve hedef kitle farklılaştırılması unsurunu, %32'sinin amaçlı, planlı, sistematik organize bir eylem olma unsurunu içerdiği tespit edilmiştir.⁴ Yapılan tanımlarda yer alan unsurların listesi daha da uzamaktadır. Burada sadece mümkün mertebe en genel olanlar alınmaya çalışılmıştır. Diğer unsurlar tanımlarda %30 ve daha altı oranlarda yer almıştır.

Bu bağlamda tutarlı bir terörizm tanımı da bulmak oldukça zordur. Fransızca *terreur*, Latince *terrere* (korkutmak) kelimesinden türetilmiş olan terör (tedhiş) kavramı, bir gücü veya bir iktidarı, zorla kabul ettirmek amacıyla sistemli bir biçimde şiddet kullanma, yıldırma ve tedhiş anlamına gelmektedir.⁵ 13 Mart 1793 tarihiyle 27 Temmuz 1794 tarihleri arasındaki döneme terör dönemi adı verilir. Bu dönemde terör siyasi literatüre bir nevi devletin istibdat rejimi olarak girmiştir. Tiranlığı, diktatörlüğü ve totalitarizmi terör rejimleri olarak gören Arendt'e göre terör ve şiddet aynı şeyler değildir. Terör daha çok şiddetin tüm iktidarı tahrip ettikten sonra geri çekilmediği, aksine tüm kontrolü eline geçiren ve oraya yerleşen bir hükümet biçimidir. Bununla birlikte şiddet, terörizmin hem amacı, hem de ön şartı olurken, siyasal amaç bunu tamamlar.

Terör, belli bir gruptaki insanların devamlı korku içinde tutmak amacıyla sistemli olarak şiddet hareketlerine ve cinayetlere başvurmaya denir. Burada

⁴ Long, David E., *The Anatomy of Terrorism*, The Free Press, New York, U.S.A, 1990, s. 3

⁵ Fransızca-Türkçe Sözlük, 'terreur' maddesi, Türk Dil Kurumu Yayınları Sayı 189, TTK Basımevi, Ankara 1971.

heyecanlandırmak, şaşkınlık yaratma yoluyla aşırı korku ve dehşet uyandırmak, cezalandırmak ve yıldırma söz konusudur. Terörde korkuyu kısa aralıklara yayarak kişide ve kitlelerde acil ölüm kalım güdülenmesi yaratacak belli bir hedefe yöneltmek amacı vardır. Belirli bir alt kültüre dayanan görüşü, gücü, yetkeyi baskıyla, korkuyla, zorla kabul ettirmek amacıyla sistemli biçimde şiddet kullanmayı içerir.

Etimolojik köklerini bu şekilde ortaya koymaya çalıştığımız terörizm, çeşitli kaynaklarda değişik bakış açıları ile sayısız kez tanımlanmıştır. Britannica Ansiklopedisi terörü “toplumun genelinde bir korku iklimi yaratmak ve bu sayede belirli siyasi amaçları gerçekleştirmek için sistematik şiddet kullanımı” olarak tanımlamıştır.⁶ Büyük Larousse’a göre terörizm “bireylerin ya da azınlıkların şiddete dayanan ve kişilere, mallara ya da kurumlara yönelik siyasal eylemi; bu şiddet eylemlerinin tümü”dür.⁷ Benzer şekilde Türkiye Büyük Lugat ve Ansiklopedisi’nde terörizm, “İhtilalci grupların giriştiği şiddet eylemlerinin tümü, tedhişçilik” şeklinde yer almıştır.⁸ American Heritage sözlüğü ise terörü, "bir kişi veya organize bir grup tarafından, genellikle ideolojik veya siyasi amaçlarla insanlara veya anların mal varlıklarına karşı, korku salmak veya toplumlara veya hükümetlere baskı yapmak amacıyla, kuvvetin veya kuvvet kullanma tehdidinin veya şiddetin kanundışı kullanımıdır" olarak ifade etmektedir.⁹

Mısır’da 1996 yılı başlarında, terörizmin uluslararası bir tanımını yapmak

⁶ <http://www.britannica.com/ebc/article?eu=405804&query=terror&ct=> (Erişim Tarihi 11,11,2003)

⁷ Büyük Larousse Ansiklopedisi, 18.C.

⁸ Büyük Lugat ve Ansiklopedi, 12.C.

⁹ 25 <http://www.bartleby.com/61/26/T0122600.html>. (Erişim tarihi 11,12,2003)

amacıyla geniş katılımlı bir konferans düzenlenmiştir. Ancak konferans hangi eylemlerin terörizm kapsamına girdiği konusunda bir uzlaşmaya varılamaması nedeniyle, bir sonuç alınamadan dağılmıştır.

Öte yandan, baskı ve sömürüye karşı her türlü yöntemle mücadele edilebileceğini ve bunun terörizm sayılamayacağı görüşünü savunan Bağlantısızlar Hareketi¹⁰ de terörizm kavramına ilişkin tanım kargaşasının geldiği noktayı kanıtlar niteliktedir. Bağlantısızlar Hareketi'nin terörizme bakışı bir anlamda, Paul R. Pillar'ın Terrorism and US Foreign Policy adlı eserinde, “terörizm düşmanla savaş için kullanılan bir yöntemdir”, tanımlamasını doğrular niteliktedir.

Ancak terörün şiddet içeren bir metot olarak kabul görmesi onun kanunsuz bir hareket olarak görülmesini engelleyecek ve büyük ölçüde onu meşrulaştıracaktır.

Şavas da şiddet içeren bir eylem, bir metottur. Bu tanımın kabul görmesi savaş ve terör, asker ve terörist ayrımını ortadan kaldırmış olacaktır. Öte yandan 1986 tarihli U.S. Omnibus Diplomatic Security and Antiterrorism Act'te yapılan tanıma göre terörizm, “Politik veya sosyal hedeflerin devamı için sivil halkı veya hükümeti zorlamak veya sindirmek amacıyla tertiplenmiş hukuka aykırı güç veya şiddet kullanımı” dır.¹¹ Bu tanım Paul R. Pillar'ın tanımının aksine terörün hukuka aykırılığına vurgu yapmaktadır. Terörizmin, şiddeti barındıran bir eylem olduğunu gösteren çok sayıda tanım yapılmıştır.

Terörizm konusunda çalışmaları olanlar da kendilerine has ifadelerle

¹⁰ United Nations Federal Assembly Official Records, 1978

¹¹ Chalk P. West European Terrorism and Counter-Terrorism: The Evolving Dynamic. New York: St.Martin's Press, 1996. 232 p.

terörizmi tanımlamışlardır. Bu tanımlardan biri Yonah Alexander'a aittir.¹² Alexander'a göre terörizm: "Bireyler, ulusaltı gruplar veya devletler tarafından politik sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmak amacıyla hedef toplumda saldırılan veya tehdit edilen kurbanlardan daha geniş bir etki alanı içinde bunalıcı, karşı konulamaz bir korku yaratmak niyetiyle gerçekleştirilen şiddet eylemidir."

Walter Laqueur de terörizmdeki şiddet unsuruna dikkat çekmekte ve terörizmin, "Toplumda paniğe neden olmak, yöneticileri görevden uzaklaştırarak siyasal değişime sebep olmak amacıyla devlet otoritesinin dışında (sub-state) şiddet kullanılması"¹³ olduğunu belirtmektedir. Kuzey İrlanda sorunun nedeniyle uzun yıllar terörle mücadele etme durumunda kalan İngiltere'de ise terörizm tanımı zamanla evrilmiş ve 1984 ve 1989 tarihli İngiliz Terörü Önleme Yasalarında (Prevention of Terrorism Act) şu şekilde tanımlanmıştır: "Terörizm siyasi amaçlar için şiddetin kullanılması anlamına gelir ve halkı veya halkın bir bölümünü korkuya sevk etmek amacıyla her türlü şiddetin kullanılmasını içerir"

Thomas P.Thornton'a göre ise terörizm, "normal sayılmayacak metotlarla siyasal davranışları etkilemeyi amaçlayan sembolik hareketler"dir. P.Wilkinson'a göre ise terörizm "bireylere gruplara toplumlara ya da devletlere teröristlerin siyasi taleplerine ödün verilsin diye korku ve dehşet salmak yoktur."¹⁴ 1974'te amerikalı

¹² Yonah Alexander, "Terrorism in the Twenty-First Century: Threats and Responses", DePaul Business Law Journal, Vol. 12, 1999, s. 63.

¹³ Laqueur, Walter, "Post Modern Terrorism", *The New Global Terrorism*, ed. Charles W. Kegley Jr, Prentice Hall, 2003, s. 151.

¹⁴ Wilkinson P., *Freedom and Terrorism / Terrorism: Roots, Impact, Responses*, ed. Lance Howard. New York: Praeger, 1992, s. 137.

bilim adamı Brian Jenkins “terörizm - bir tiyatro” olduğu sonucuna varılmıştır.¹⁵

S. İ. Ozhogov, “terörü” siyasi muhaliflere karşı, fiziksel imhaya kadar fiziksel zorlama olarak tanımlamıştı. Söz konusu S. İ. Ojogov’un vurguladığının sadece fiziksel şiddet değil, ilk olarak psikolojik baskı hakkında olduğunu anlamak önemlidir.¹⁶

Türkçe karşılık olarak terör, “dehşet, tedhiş” anlamına geldiği gibi “siyasal nitelikli şiddet” anlamında da kullanılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası’nda ise terörizm şu şekilde tanımlanmaktadır: “Terör; baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir.”¹⁷

Entelektüel seviyede tek bir tanımı olmayan terörizmin doğal olarak uluslararası hukukta bağlayıcı tek bir tanımı da yoktur. Bağımsız dünya devletleri 150 yılı aşkın bir sürenin sonunda, çatışmaların atmosferi içinde kolaylıkla ihlal edilebilir kırılgan bir yapıya sahip olsa da, savaş durumlarında uyulması gereken bazı

¹⁵ Singh B. An Overview /Terrorism: An Interdisciplinary Perspective, ed. Yonah Alexander and Seymour Maxwell Finger. New York: John Jay Press, 1977. P. 3–18.

¹⁶ Ojogov, S. İ., Russkiy Yazık, Slovar russkogo yazıka, 17- baskı, Moskova, 2003, s. 691.

¹⁷ 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, Sayı 20843 Mükerrer Tertip: 5, C., 30, S. 125, 12.04.1991.

genel kurallar saptamayı başarmış, bu kurallara La Haye Kuralları (*Hague Rules*) içerisinde Cenevre Sözleşmelerinde¹⁸46 ve göreceli olarak Birleşmiş Milletler Antlaşmalarında ve Sözleşmelerinde hem de tanımları ile birlikte yer vermişlerken, terörizm konusunda benzer bir ilerleme sağlayamamışlardır.¹⁹ Böylece tanımlanamayan bir suçu cezalandırmak olanaksız olmaktadır.²⁰

Her ne kadar günümüzde hukuki açıdan elle tutulur bir tanıma ulaşılmış değilse de uluslararası terörizmin öncelikle konferanslar çerçevesinde tarifine çalışılmıştır; 1930-1937 yılları arasında toplanan Ceza Hukukunu Birleştirme konferansları terörizm konusuna da eğilmiştir.²¹ 3.Ceza Hukukunu Birleştirme yani 1930 Brüksel Konferansı’nda terörizm(tedhişçilik) kavramının ilk defa tarifi yapılmaya çalışılmıştır. Konferansta terörizm eylemlerine “Müşterek tehlike yaratabilecek nitelikte herhangi bir aracın kasten kullanılması” ölçütü getirilmiştir.²² Bundan sonra ise terörizm konusu 4. Paris Konferansında tekrar ele alınmış, terörizmin bütün devletlerce evrensellik prensibine uygun olarak cezalandırılmasını sağlayacak bir milletlerarası sözleşmenin yapılması temennisi ortaya konulmuş ve fakat bizzat bir terörizm tanımı üzerinde uzlaşıya varılamamıştır.

1934 Madrid Konferansı’na da tesir eden fikir ayrılıkları neticesinde

¹⁸ Cenevre Sözleşmeleri hakkına bkz. BAŞAK, Cengiz, “Terörizmle Mücadele”, Polis Bilimleri Dergisi, C. 4, S. 1–2, s. 68.

¹⁹ Grant, Wardlaw, *Political Terrorism Theory, Tactics and Counter-Measures*, Second Edition Revised and Extended, Cambridge University Press, 1997, s. 3.

²⁰ Grant, a.g.e., 1997, s. 4.

²¹ Genel bir değerlendirme ile bu konferanslar sonunda terörizm konusunda somut bir belgeye ulaşılamamıştır. BAŞAK, s. 70.

²² Dönmezler, Sulhi, “Milletlerarası Tedhişçilik”, Abdi İpekçi Semineri Türkiye’de Terör, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları:13, İstanbul 1980, s.117.

konferansta terörizm siyasi ve sosyal olmak üzere ikiye ayrılmış ve sadece sosyal terörizmi içeren bir tanım geliştirilmiştir. Buna göre “sosyal düzeni yıkmak amacıyla, ne suretle olursa olsun, halkı dehşet içine sürükleyecek araçları kullanan kimse cezalandırılacaktır... Böylece milletlerarası hukuka aykırı bir cürüm sıfatıyla tedhişçilik bir tür anarşizm suçunu oluşturur...”²³

1935 yılında Kopenhag’da toplanan Ceza Hukukunu Birleştirme Konferansı’nda ise ilk kez Sovyetler Birliği terörizm konusunda görüşünü belirtilmiştir.²⁴ Konferansta Sovyet delegesi Pachokanis, siyasi suçlardan dolayı suçlunun iade edilmemesi prensibine taraftar olduklarını, ancak Sovyet komünist partisinin bireysel terörizme daima karşı olduğunu, ayrıca milletlerarası terörizmin barış için ciddi bir tehlike teşkil ettiğini açıklamıştır. Konferans sonunda ise terörizm “bir devlet başkanı ya da eşinin, veyahut devlet başkanı imtiyazlarına sahip bulunan diğer kişi ve eşlerinin, hükümet üyelerinin, diplomasi muafiyetinden yaralananların, anayasal kuruluşlar, yasama ve yargı organı mensuplarının hayat, beden bütünlüğü, sağlıklarına yönelmiş planlı hareketler; milletlerarası ilişkileri bozacak, yahut devlet organlarının işlemlerini engelleyecek ya da bu konuda bir değişikliği tahrik edecek korku hali ya da müşterek tehlike yaratan fiiller de terörizmdir” şeklinde tanımlanmıştır. Fakat terörizmi tanımlamak üzere ilk ciddi uluslararası girişim 1937 Terörizm Çerçeve Sözleşmesidir. Sözleşme terörizmi “bir devleti hedef alan ve kişilerin veya kişi gruplarının veya toplumun genelinin zihinlerinde bir terör devleti

²³ <http://www.zaman.com.tr/2003/03/11/yorumlar/default.htm>. (Erişim Tarihi. 15.11.2003).

²⁴ Fendoğlu, H.Tahsin, “Uluslararası Belgelerde Terörizm”, I.Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri, İzmir 2001, s. 761

imajı yaratmayı hesaplayan ve tasarlayan” suç fiilleri olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte, bu Sözleşme sadece bir imzacı devletçe onaylanmış (Hindistan Dominyonu) ve hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir.

1996 yılında dünyanın önde gelen devletlerin devlet ve hükümet başkanları terörizmle mücadele problemleri konusunda görüşme yaptılar. BM Genel Asamblesi ulusal, bölgesel ve uluslararası terörizm hakkında yaklaşık on karar kabul etti. Fakat bunlara rağmen bu olayın kabul edilebilir tanımını veremedi. Rusya Federasyonu’nun 6 Mart 2006 tarihli “Terörizmle Mücadele ” Federe Yasasında terörizm kavramının yeni tanımı verilmektedir. Bu tanım önceki “Terörizmle Mücadele” yasasında bulunan tanımından farklı olduğu görülmektedir. Eskiden RF Ceza Kanununda belirtildiği gibi “Terörizm” - belirli (somut) bir suç²⁵ değil, karmaşık sosyo – politik ve cinayet olaydır. Yeni yasaya göre ise “Terörizm” – halkı korku altında tutma ve hukuka aykırı diğer şiddet eylem biçimleriyle bağlı olan devlet iktidarı organlarının, özyönetim organların ve uluslararası kuruluşların karar almalarını etkileme uygulaması ve şiddet ideolojisidir.²⁶

Terörizmi şu şekilde tarif etmek mümkün olabilir: “Terörizm; siyasi, dini, etnik veya ideolojik sonuçlara ulaşmak için, devleti, rejimi, anayasayı, hükümeti, toplumu ya da toplumun herhangi bir bölümünü belli bir yöne zorlamak amacıyla, kişilere ve mala karşı yapılan etkili şiddet kullanımı yahut şiddet kullanma tehdidinde bulunulmasıdır”.

Kriminoloji bilimine göre ; herhangi bir kişi hukuki fiili işlerken, bunu hiç kimsenin görmemesini arzu ederken, terörist bunun tam tersine mümkün olduğu kadar fazla kişinin haberdar olacağı şekilde işlemeyi tercih edecektir. T.P. Thornton'a

²⁵ A. Bergard, Strategia Terrorismu, Warszawa, 2002, s. 67

²⁶ Hlobustov, O. M., Fyodorov, S. G., Sovremenniy Terrorizm: Sostoyanie I Perspektivy, Moskova, 2000, s. 24.

gore " fiil sembolik "tir. Fiilin sembolik olması, terörizmi gerilla ve diğer savaşlardan ayırıcı niteliktir.²⁷

Terminolojik olarak bakıldığında tanımda ortaya çıkan sorunun kökünde aslında terör sözcüğünden töretilmiş sıfatların sıkça kullanılıyor olması yatmaktadır. Suç, faaliyet ve eylem olarak ifade edilen isimler terör sıfatıyla nitelendirilmektedir. Sıfatların tanımı ise isimlere göre daha güçtür. şu halde terörizm belli özelliklerin barındırarak aslında genelde ceza kanunlarında var olan başka suç fiilerine atıfta bulunmaktadır. Terörizmin bir yöntem (metod) olduğu yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında uluslararası ceza hukukunda ayrı bir suç olarak yasaklanmıştır. 1991 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararına göre tüm terörist yöntemler ve eylemler, nerede ve kim tarafından işlendiğine bakılmaksızın kınanmaktadır. Bununla self-determinasyon amacıyla “özgürlük savaşçıları” yada meşru müdafaa gerekçesiyle devlet görevlileri tarafından işlenmesi arasında fark bulunmamaktadır. Terörle mücadelede çok önemli bir nokta olarak ifade edilmelidir ki, devlet veya devlet dışı aktör olduğunda bakılmaksızın, hiç kimse hukukun, üzerine değildir.

Yukarıda anılan tanıma ilişkin farklı yaklaşımlar ve amaçlar dikkate alındığında, tartışmaya açık olmakla birlikte, terörizmin dört temel olduğu ileri sürülebilir:²⁸

²⁷ <http://www.dewforum.info/siyaset-bilimi/172304-global-terorizmuluslararası-ve-uluslarustu-boyutu.html>)

²⁸ Kaya, İbrahim, Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları, Ankara, 2005, s. 15.

- Mağdur: Terörün mağdurları doğrudan ondan zarar görenlerdir. Genellikle mağdurlar ile hedefler birbirinden ayrıdır. Mağdurlar mesajın taşınmasında birer araçtır. Mağdurlar sivil halk olarak tanımlanabilir. Bu tanım askeri hedefleri ve büyük ölçüde güvenlik göçlerini dışlar. Bununla birlikte iç hukuklar askeri hedeflere yapılan saldırıları terör saymakta, devlete karşı yapılan saldırılar bu kapsamda değerlendirilmektedir.
- Motif: En geniş anlamda saldırıların motifi “ politik”tir. Bu motif felsefi, ideolojik, dinsel, etnik, askeri tüm amaçları kapsar. Bu sayede saldırıyı gerçekleştirenler toplumda toplumu yönetenler aracılığıyla değişiklik gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Motifin politik olması suçun siyasi kapsamında değerlendirilebileceği riskini taşısa da, diğer unsurlar yerine geldiği takdirde politik motivasyon suçun siyasi sayılmasına yeterli değildir.
- Kasıt: Terör suçunu, belki de, en belirgin kılan unsurdur. Politik motifle terör eylemlerinin isteyerek ve bilerek işlenmesidir.
- Yöntem: Terörün yöntemi şiddet ve kuvvet kullanmak yada bunları kullanma tehdidinde bulunmaktadır. Ancak bunların kullanılması veya kuulanılması tehdidi ile yukarıda anılan politik amaçlar gerçekleştirebilecektir.

1.1. Terör ve Terörizmin Farkı

Terör ve terörizm çok karmaşık bir olgudur. Terör ve terörizm kavramları ile siyasal terörizm ile siyasal olmaya terörizm arasında farklar olup birbirlerinden ayrılmaktadır.²⁹ Terör ve terörizm arasında anlamsal farklılık olmasına rağmen, çoğu

²⁹ Wilkinson, a.g.e., 2002, s.143.

zaman bu iki kavram günlük dilde aynı maksadı ifade etmek için birbiri yerine kullanılmaktadır. Terörün bilinçli, planlı ve bir siyasi amaç güdülerek yürütülmesi terörizm olarak ifade edilir. Yani terörizmden kastedilen şey bu şiddet hareketinin sistemli ve kasıtlı olarak belli bir menfaat elde etmek için yaratılan terör ortamı olmasıdır.

Her ne kadar günlük dilde terör ve terörizm aynı anlamda kullanılsa bile, terör ve terörizm kavramları eylemin kimden geldiğine göre de ayrılmışlardır. Eylem toplumun yöneten üst kesimlerinden (devlet) geldiğinde terör, yönetilen alt kesimlerden geldiğinde terörizm olduğu söylenmektedir. Ancak temel ayrım burada da değil daha farklı noktadadır. “Buna göre, bu bir terördür dendiğinde bir şey, bu bir terörizmdir dendiğinde bir başka şey anlatmış olmamız gerekir. İlkinde daha çok bir olaya ve bu olayın simgelediklerine gönderme yapılırken, ikincisinde bu olayın oluşması sürecindeki yol, yöntem, düşünce ve tekniklere gönderme yapılmaktadır”. Gerçektende izm’lerle biten ifadeler genellikle ideolojileri çağrışırsa bile, burada terörizmden kastedilen bir ideoloji olmaktan çok bir olgusal durumdur.³⁰ *İzm* ile biten ifadelerin çoğu ideoloji ya da inanç sistemleri için kullanılan sözcüklerde geçer, fakat düşünülürse söz konusu sözcüğün sonundaki izm’in, yöntem ya da taktiğin göreceli sistematik yapısından başka bir şeye gönderme yapmadığıdır. Bir başka anlatım ile terör kavramı özeli/olayı, terörizm kavramı ise geneli/olguyu dile getirmektedir. Herhalde terör uygulayan kişiye terörist dememizde de bir beis yoktur.

Terör çoğu kez gayri iradi olarak meydana gelebilir. Birçok savaş, terör ve

³⁰ O’Connell, M.E., *Enchaining the Status of Non State Actors Through a Global War on Terror*, London, No-2, 2005, s.18.

kitle terörünün veya ihtilal maksadıyla ayaklanmanın kontrol edilemez olduğu bilinmektedir.

Diğer taraftan terörizm ise siyasi maksatlarla iradi olarak terör yaratmadır. Terörün sistematik ve hesaplı kullanımıdır, ne kadar ham olursa olsun bir felsefe, bir teori veya ideolojiye dayanır. Terör çoğu kez gayri iradi meydana gelebildiği için tek başına ele alındığında, her türlü şiddet hareketini terör olarak tanımlamak mümkündür. Terörizmden kastedilen şey ise, siyasi unsuru içeren, yani bir ideolojisi bulunan ve mevcut sistemi şiddet yoluyla tahribe yönelmiş olan durumdur. Yani terör her zaman terörizm olmamaktadır. Coady, terörizmin politik amaçlar doğrultusunda kullanılan bir teknik ya da kullanılan teknik bir araç olduğu ve ahlaki açıdan da bu şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Kısaca terör, toplumda korku, kargaşa, endişe, kaos ve belirsizlik durumunun hakim olmasıdır. Terör ilan edilmemiş, ancak yürürlüğe konmuş bir savaştır. Onu *gizli savaş* ya da *kirli savaş* olarak da tanımlayabiliriz.³¹ Terörizm ise bir durum değil süreçtir. Aynı zamanda o bir savaşma aracı ve stratejisidir. Yani terörizm, masum siviller üzerinde şiddeti bilfiil kullanarak bir tarzı siyaset gütmektir.

Terörizm, hükümet karşıtı guruplar tarafından başkalarını yıldırma, korkutmak yoluyla etkilemek için kullanılan taktiktir. Terörizmin ruhunda, aslolan halkı yıldırmaktır.

³¹ Bal, İhsan, Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri, Usak Yayınları, 2006, s.32.

1.2. Terörizmin Kısa Tarihçesi

Tarih boyunca, birey ya da grupların hedeflerine ulaşmak için çok farklı yöntemlere başvurdukları görülmektedir. Bu yöntemleri yasal ve yasa dışı olarak ayırırsak, terörizmin en sık kullanılan yasa dışı yöntemlerden biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Uzun bir geçmişe sahip olan terörizm sorunu David C. Rapoport'un³² “Asi Terörün Dört Dalgası ve 11 Eylül” adlı çalışmasında dört dalga şeklinde ele alınmıştır. Çalışmada, terörizmin tarihçesini incelenirken dikkate alınacak bu dört dalgayı şu şekilde adlandırmak mümkündür:

- Anarşist Terörizm Dalgası
- Sömürge Karşıtı Terörizm Dalgası
- Sol Terörizm Dalgası
- Dinci Terörizm Dalgası

Terörizmin geçmişi bazı araştırmacılarca M.S. 6. yüzyıla kadar dayandırılabilir. M.S. 6-135 tarihleri arasında mücadele eden ve dini bir kimliğe sahip olan Zealot adlı bir örgütün Roma kurallarını değiştirmek amacıyla Romalılara, Yunanlılara ve Yahudilere karşı giriştiği suikastlar ve vur-kaç eylemleri ilk terör eylemleri olarak bilinmektedir.³³ Zealots'un saldırılarını onun bir alt grubu olan Sicariler'in M.S. 68'de Roma'ya gerçekleştirdiği saldırılar izler. Siyasi amaçlı ilk terörist hareket ise, İsmaililer'in bir kolu olan ve 11. yüzyılda ortaya çıkıp, 13.

³² Rapoport, David C., *The Four Waves of Rebel Terror and September 11*, The New Global Terrorism, ed. Charles W. Kegley Jr, Prentice Hall, 2003, s.37-45.

³³ Laqueur, Walter, *The Age of Terrorism*, Little, Brown and Com., 1987, s. 12.

yüzyılda Mogollar tarafından ortadan kaldırılan ‘Hashasiniler’ ile tarihte adını duyurmuştur. İran’da üslenen ‘Hashasiniler’, yüksek memurları, valileri, halifeleri ve Kudüs’ün Haçlı Kralı Conrad’I öldürmüşlerdir.³⁴ Terörizmin bugünkü anlamda literatüre girişine neden olan olay ise Fransız Devrimi’dir. Devrime karşı girişilen ‘karşı devrim’ hareketlerini bastırmak ve devrimci girişimleri cezalandırmak amacıyla devrim mahkemeleri kurulmuştur. Bu nedenle, Fransa’da 13 Mart 1793 Devrim Mahkemeleri’nin kurulmasıyla başlayıp 27 Temmuz 1794’e kadar devam eden sürece ‘terör dönemi’ adı verilmiştir.

Modern anlamda Fransız Devrimi ile başlayan terörizm, 19. yüzyılın sonlarına doğru ‘anarşizm’ olarak anılmaya başlanmıştır. Yaklaşık 40 yıl boyunca devam edecek olan bu anarşist dalganın önderliğini Pierre Joseph Proudhon, Peter Kropotkin, Mihail Bakunin gibi anarşist kuramcılar yapmışlardır.³⁵ 1881’de Londra’da toplanan anarşizm kongresinde alınan kararda da belirtildiği gibi anarşizm: Kurulu düzenin herhangi bir temsilcisini (düzeni değiştirmek ve zorlayla mücadele etmek için) öldürmeyi meşru kılan bir öğreti haline getirilir.³⁶

Anarşist terörizmin yaşandığı bu dönemin en önemli terörist örgütü Narodnaya Volya (Halkın İradesi)’dir. Narodnaya Volyacılar terörü bir strateji olarak kullanmışlar ve kendilerini gerilla olarak değil de terörist olarak tanımlamışlardır.³⁷ Bu çerçevede bir diğer önemli isim olan Bakunin ise, 1869’da yayınlanan Principles

³⁴ Hürriyet Gazetesi, 2001, Lewis 1968: 120-125; Daftary 1990: 7-8, Daftary 2006: 74-75

³⁵ Lazarev, N. Y. , “Terorizm Kak Tip Politiceskogo Povedeniya”, Sotsis, № 8, 2003, s. 32.

³⁶ Güzel, Cemal, Silinen Yüzler Karşısında Terör, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002 s. 9.

³⁷ Rapoport, 2002, s.38-39.

of Revolution adlı eserinde,³⁸ yok etmenin dışında hiçbir eylem tanımadığını belirtmiş, ve halkı ‘zorbaya’ karşı şiddet kullanmaya teşvik etmiştir. Çarlık Rusya’sında ayaklananların bir takım isteklerinin kabul edilmesi, ayaklananları diğer isteklerini de şiddet kullanarak kabul ettirebilecekleri yolunda umutlandırmış ve terör eylemlerinin giderek artmasına neden olmuştur. Anarşist kuramcılarının söylemleri ve 1881’de gerçekleştirilen anarşist kongresiyle de öldürmenin meşru kabul edilmesi, 1881’de Çar II. Aleksander’ın, 1898’de Avusturya İmparatoriçesi Elisabeth’in, 1900’de İtalya Kralı I. Umberto’nun öldürülmesi şeklinde yankı bulmuştur. 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı’ya karşı yürütülen Ermeni terörü de dünyanın karşılaştığı bir diğer terör dalgası olarak dikkat çekmiştir.

1905 Rus Devrimi sırasında ve devrim sonrasında da terörist faaliyetler devam etmiştir. Rusya’daki bu anarşist dalganın yansımaları Balkanlar’da Osmanlı’dan ayrılan devletler de ve doğuda da Hindistan’da kurulan terrorist örgütlenmelerle kendisini göstermiştir.³⁹

Terörizmin bir başka yüzle karşımıza çıkışı I.Dünya Savaşı ertesindedir. İmparatorlukların parçalanması, yenilen devletlerle çok ağır şartlarda imzalanan anlaşmalar, dünyada tepki gösterilecek yeni bir oluşumun vücut bulmasına neden olmuştur. 1920’lerde başlayıp 1960’lara kadar devam edecek olan terörist saldırıların yeni hedefi, emperyalist ülkeler olacaktır. Bu dönemde baskı altındaki halklar, self-determinasyon ilkesi üzerinde kendi ulusal kimliklerini bulma arayışı içerisine girmişler ve bunun önünde bir engel olarak gördükleri sömürgeci ülkelere karşı

³⁸ Laqueur, a.g.e., 1987, s. 29

³⁹ Rapoport, a.g.e., 2002, s. 40.

terörizmi bir strateji olarak kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu dalga içerisinde faaliyet gösteren ve terörü bir yöntem olarak kullanan grupların başında, IRA (Irish Republican Army) gelmektedir. İsrail kurulurken bazı Siyonist grupların da terörü bağımsızlık mücadelesinde bir araç olarak kullandığı görülmektedir. Özellikle bu dönemde terörün bağımsızlık mücadelesi veren gruplar tarafından zaman zaman bir yöntem olarak kullanılmasına sıkça rastlanılmıştır. Bu anlamda belirtilmesi gereken noktalardan biri bağımsızlık mücadeleleri için terörün tek yol olmadığıdır. Nitekim Türk Kurtuluş Savaşı terörist faaliyetlere yer vermeyen bir bağımsızlık mücadelesi örneği olması itibariyle önemlidir.

Sömürge karşıtı terörist dalga içerisinde yer alan terörist grupların en temel özelliği, bağımsızlık amacını taşımalarıdır. Bu dalga içerisinde terörist eylemlere girişen kişiler saldırılarını haklı gösterme çabasındadırlar. Bu nedenle kendilerini “terörist” olarak değil de “özgürlük savaşçısı” olarak tanımlamışlardır.⁴⁰ Burada belirtmek gerekmektedir ki, teröristlerin kendilerini tanımlamakta kullandıkları kelimeleri dikkatle seçmeye başlamaları, halk üzerinde olumlu çağrışımlar yaratarak destek arayışına girdiklerinin ve kamuoyunu önemsemeye başladıklarının bir göstergesidir. Öte yandan bağımsızlık mücadelesi veren tüm grupların terörist olarak tanımlanması da doğru değildir. Bu gruplar terörü zaman zaman bir yöntem olarak kullanmışlarsa da, temelde bağımsızlık mücadelesi veren grupların da olduğu görülür. Libya’nın bağımsızlık savaşı buna bir örnek olarak gösterilebilir.

Bu dönemde terörist grupların desteklenmesinde diasporaların ön plana çıktığı görülmektedir. Bunun nedeni, diasporada yer alan insanların dışarıdaki büyük topluma karşı hissettikleri olumsuz hislerin teröristlerce kullanılmasıdır. Bu

⁴⁰ Rapoport, a.g.e., 2002, s. 41.

nedenledir ki, teröristler bir terörist örgütlenmenin temel bileşenlerinden olan finansmanı sağlayabilmek için banka soygunlarını artık bir kenara bırakmış, bunun yerine yurt dışında örgütün hedefleri için para toplayacak diasporaları kullanmaya başlamışlardır. Diasporalar, anavatandaki taraftarlarının silahlı mücadelesini desteklemekte, para ve kaynak sağlayarak vatani için yapmadıklarını bu yolla yapacaklarını düşünerek suçluluk duygusundan kurtulmaya çalışmaktadırlar.⁴¹

Ermeni diasporası bu durumun önde gelen örneklerinden biridir. Dünyanın, Vietnam Savaşı sonrası Batı'nın yenilmez olmadığını görmesi, terörizmde yeni bir dönüşüm süreci başlatmıştır. 1960'lardan başlayıp 1990'lara kadar devam eden bu dönemde sol terörizm kapitalizmi yıkıp, yerine sosyalist bir devlet kurma hedefiyle etkin olmaya başlamıştır. Zamanla sol terörist örgütler, üçüncü dünyanın sömürge ülkelerinin de temsilciliğini üstlenmeye başlamışlardır.

Dünyada, Sovyetler'in de farklı yollarla desteklemesiyle hızla yükselen bir Batı karsıtlığı baş göstermiştir. SSCB yasal ve klasik yollarla Batı bloğuna zarar veremeyeceğini anlayınca terörü dış politikasının bir aracı olarak görmeye başlamıştır. Bu çerçevede sol terör SSCB desteğini alırken, sol akımlar bağımsızlık mücadelelerinde şiddetle buluşmuştur.

Sol terörizmin diğer iki terörist dalgadan farkı, kapitalistler tarafından ezildiğine inanan tüm halkların temsilciliğini üstlenmesi ve bu niteliğiyle farklı ülkelerdeki terörist grupları ortak bir düşmana karşı ve ortak bir hedefte birleştirmeyi amaçlamasıdır. Terörizme karşı mücadele, şimdiye kadar işlenen, iki aşamaya rağmen ortak bir noktada buluşamazken özellikle sol terör ortak bir örgütlenme sistematığı oluşturmada önemli bir yol kat etmiştir. Sol terörün ortak hedefi Marksist

⁴¹ Rapoport, a.g.e., 2002, s. 47.

ideolojinin gereklerini yerine getirmek, ortak silahı ise terör haline gelmiştir. Ortak hedefin birleştirici özelliği ayrı ulusal terörist gruplar arasında bağlar kurulmasına ve terör gruplarının birbirleri için terörist yetiştirmeye başlamalarına neden olmuştur. Özellikle Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) kendi kamplarında başka gruplara mensup teröristleri eğitmesi, 1970'lerde Almanya ve Filistinli gruplar tarafından ortaklaşa yapılan operasyonlar buna bir örnektir.⁴²

Farklı uluslara mensup terörist örgütler arasında bu dönemde hızla artan bağlar yoluyla terör eylemleri ulusal sınırları aşmaya başlamıştır. Artık terrorist örgütler gerçekleştirecekleri eylemlerin daha fazla ses getirecek eylemler olmasına dikkat etmekte ve hedeflerini bu yönde belirlemektedirler. 1972 Münih Olimpiyatları'nda İsrailli sporculara karşı girişilen terörist saldırı bunun bir örneğidir. Dünya kamuoyunda oldukça ses getiren uçak kaçırma olayları da bahsettiğimiz bu dönemin çokça başvurulmuş terörist eylemleridir.

Tıpkı diğer terör dalgalarında olduğu gibi sol terörizm dalgası da dünyadaki değişimlerin etkisiyle 80'lerle birlikte güç yitirmeye başlamıştır. 1979 yılında gerçekleştirilen İran Devrimi, İran'ın rejimini tüm İslam ülkelerine yayma gayesi, Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği'ne karşı Afganistan'da dinci ve dini örgütlerin ABD tarafından desteklenmesi ve bölgede yaşayan Sünni ve Sii halkın birbirlerine karşı özellikle İran tarafından kışkırtılması yeni bir terörizm dalgasının habercisi olmuştur.⁴³ Söz konusu dönemde özellikle Afganistan dinci terör için adeta

⁴² Zamkovskiy, V., İlçikov, M., Terorizm – Globalnaya Problema Sovremennosti, Gardarika Yayınları, Moskova, 2003, s. 23-27.

⁴³ Rapoport, a.g.e., 2002, s. 44.

bir okul olmuştur. 1990’larda başlayıp günümüze kadar gelen dinci terör, yıkıcılığı ve dinsel boyutu ön plana çıkarması nedeniyle dikkatleri üzerine çekmektedir.

Kendinden önceki terörist örgütlerle karşılaştırıldığında dinci terrorist örgütlerin daha geniş bir hedefe sahip oldukları görülür. Örneğin ayrılıkçı bir terrorist örgüt görüntüsüne sahip olan PKK, dinci bir terörist örgütlenme olan El-Kaide’ye oranla daha çok insanın ölümüne sebep olmuştur. Ancak PKK’nın hedefleri çoğunlukla Türkiye sınırları ve Türk vatandaşları iken El-Kaide’nin hedeflerinin tüm gayri Müslimler, onların işbirlikçileri ve örgütün anlayışının dışında bir İslami bakışa sahip Müslümanlar olduğu dikkate alındığında, dinci terör örgütlerinin saldırılarının ölümcüllüğünün, hedef kitlenin büyüklüğü itibariyle daha büyük bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir.

Dinci terörle birlikte intihar saldırıları yeni bir yöntemmiş gibi gündeme gelmeye başlanmıştır. Ancak burada belirtmek gerekir ki intihar tüm dinlerde yasaklanmıştır ve İslam dini ya da diğer dinlerle bağdaştırmak doğru değildir. Ayrıca ilk intihar saldırılarının tarihsel arka planına bakıldığında bu eylemlerin 2000 yıllık bir geçmişe sahip oldukları görülür. İlk olarak Zealot dinsel terör örgütü tarafından daha sonraları da Hasan Sabah tarikatına mensup kişiler tarafından Haçlı Ordularına ve devlete karşı, modern çağda da Çarlık Rusyası rejimine karşı, II. Dünya Savaşı sırasında ABD’ye karşı intihar saldırıları gerçekleştirilmiştir. Yine Vietnam Savaşı’nda da çok sayıda intihar saldırısı olmuştur. Buradan da anlaşılacağı gibi intihar saldırıları ne yeni bir terörist taktiktir ne de bir dine özgü bir harekettir. Bu noktada son dönemde yoğunluğu artmış ve daha sık kullanılmaya başlanmış bir taktik olduğunu söylemek ise mümkündür.

Günümüzde etnik–ayırıcı, ideolojik, dinci, sömürge karşıtı ve sol terror hareketleri çeşitli ülkelerde devam etmektedir. Ancak özellikle 11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi’ne ve Pentagon’a gerçekleştirilen saldırı dinci terörizmi daha güçlü olarak gündeme getirmiştir. Terörizmi küresel terörizme çeviren bu saldırıların, bazı araştırmacılarca ‘dinci terör’ olarak adlandırılmasının sebebi ise; saldırıları gerçekleştirdiği düşünülen El Kaide adlı terör örgütünün yapmış olduğu açıklamalarda bu saldırıları gerçekleştirirken İslam dinini referans aldıklarını ifade etmeleridir. Bu terör dalgasının ne zaman ve ne şekilde sona ereceği henüz bilinmemektedir. Fakat bu yeni dalga, giriştiği eylemlerin yarattığı geniş çaplı etkiyle terörizme karşı uluslararası mücadelenin de fitilini ateşlemiş görünmektedir.

2. TERÖRİZMİN TÜRLERİ

Literatürde terör ve terörizm kavramlarının tanımı üzerindeki görüş ayrılıklarının benzeri, terörizmin çeşitleri açısından da geçerlidir. Söz konusu sınıflandırmalar arasında var olan farklılıkların temelinde, özellikle tanımı yapanın sosyal bilimlerde içerisinde hangi alan açısından konuyu incelediği (hukuk, siyaset, sosyoloji vb.) ve hangi coğrafya üzerinde yaşadığı bulunmaktadır.

Terörist eylemleri gerçekleştiren devlet ve devlet dışı aktörler, bireyler, yöneldiği amaçlar, eylemcilerin imkanları bakımından çeşitli sınıflandırmalar yapılmaktadır. Terörizmin türleri şunlardır: Ulusal terörizm ve uluslararası terörizm. Uluslararası terörizm iki gruba ayrılmaktadır: Birincisi, devlet destekli olmayan uluslararası terörizm, (bu tür bir eylem uluslararası nitelik taşımakla beraber devlet destekli uluslararası terörizmin belirgin vasfı olan devlet desteğine sahip değildir).

İkincisi ise, devlet destekli uluslararası terörizm, (devletlerle ilişkili gruplar tarafından stratejik, politik ve dini korku ortamı yaratmaya yönelik şiddet eylemlerini şeklinde tanımlanmaktadır).⁴⁴

Ulusal terörizm, devletin sınırları içinde gerçekleşen dış kaynaklı hiçbir terör örgütü ile işbirliği içinde bulunmadan ve başka bir devletin veya bireyin menfaatini veya zararını hedef almayan eylemdir.⁴⁵ Bu tür terörizm, devletin hukuki düzenini hedef almaktadır. Söz konusu yargı devletin yargı etkisi içinde yer alan cezai nitelikte bir eylemdir. Ulusal terörizmi önlemek ve cezalandırmak her devletin iç hukuk kurallarına bağlıdır. Dolayısı ile ulusal terör kavramı daha çok teorik düzeyde kalan bir yaklaşımdır.

Uluslararası terörizm, ulusal sınırların dışında gerçekleştirilen ya da yabancı bir devletin vatandaşlarına yöneldiğinde uluslararası bir nitelik kazanmaktadır.⁴⁶ Savaşın yıkıcı sonuçlarından sakınmak isteyen devletler, geleneksel savaşın yerine terörist yöntemlere başvurmayı, terörist örgütleri desteklemeyi ve terörizmi kendi politik çıkarları için bir mücadele yöntemi olarak kullanmayı tercih eder hale gelmişlerdir.

Ulusal ve uluslararası terörizmin ana sınıflandırmasının altında, terörizmin pek çok çeşidi de bulunmaktadır. Bu çeşitlilik, kullanılan araçlar, açıklanan amaçlar,

⁴⁴ Marshall, David, C., ” Political Asylum: Time for a Change the Potential Effectiveness of Reforms to Prevent Terrorist Attacks in America”, Dick. L. Rev., Vol., 99, 1995, p.1018; Devlet destekli terörizm hakkında yapılan benzer tanımlar için bkz...Capezzuto, s. 377; Murphy, John, F. : State Support of International Terrorism, 1989, s. 5’den aktaran Einisman, Alan : “ Ineffectiveness at its Best : Fightning Terrorism with Economic Sanctions”, Minn. J. Global Trade, Vol. 9, 2000, p. 307.

⁴⁵ Zafer, Hamide, Ceza Hukukunda Terörizm, Beta Yay., İstanbul 1998, s. 70.

⁴⁶ Ustinov, V. V., Obvinyayetsya Terrorizm, OLMA-PRESS Yayınları, Moskva, 2002, s.43.

uygulanan metotlar ve destek alınan kaynaklara göre oluşmaktadır.⁴⁷

Başlıcaları;

1. Siyasal terörizm (political terrorism),
2. Karşı-siyasal terörizm (anti-political terrorism),
3. Sivil terörizm (urban terrorism),
4. Biyolojik ve kimyasal terör (chemical and biological terrorism)
5. Nükleer terör (nuclear terrorism),
6. Din odaklı terör (religious terrorism),
7. Etnik terör (ethnic terrorism),
8. İdeolojik terör (ideological terrorism)
9. Teknolojik terör (technological terrorism) olarak

adlandırılmaktadır.

Siyasal terörizm devlet terörü olarak da adlandırılmaktadır. Odağında devlet kimliğinde iktidar bulunmaktadır ve zor kullanma en önemli araçtır. Sansür, işkence, iletişimin kontrolü, ani ev baskınları ile sık ve nedensiz ifade alma gibi eylemlerle gerçekleştirilmekte; bunlar yeterli olmazsa doğrudan silahlı eylem yolu seçilmektedir.

Fransız ihtilali sırasında Robespierre ve 20.yüzyılda Lenin ile özdeşleşmiştir. İktidardakiler teröriste dönüşmekte ve karşı görüştekiler rejim aleyhtarı ilan edilerek uygulamalar yasallaştırmaya çalışılmaktadır.

Karşı-siyasal terörizm, devlete karşı terör şeklinde de adlandırılmıştır. Devletin kurumsal varlığını ve yönetimi tehdit eder. Siyasal sistemi yıkmayı

⁴⁷ Gryakalov, N. A., Teror: Sotsialno-Filisofskiy Analiz, S-Peterburg, 2003, s. 57.

hedefleyen gruplar, devlete karşı yığınlar halinde harekete geçme arayışı içindedirler ve bu yönde çalışırlar.

Ayrıılıkçı akımlarla devleti yıkmayı hedefleyen gruplar, küçük gruplarla büyüyen bir kitlesel ayaklanma ile kendi bağımsız yönetimlerini kurmayı hedefler. Çoğunlukla küçük şiddet eylemleri kullansalar da, şiddete başvurmayan ayrıılıkçı hareketler de bulunmaktadır. Genellikle etnik ayrımcılıktan kaynaklanmaktadır ancak bazı özel ayrılık hareketleri ve bunların şiddet kullanmamaları da değerlendirilerek etnik terörden farklı değerlendirilmektedir. Kine dayalı terör ile devleti hedef alan gruplar, şiddet kullanarak belirli bir devletten öç almayı hedefler. Ermeni terörü bu konuda en iyi örneklemedir.

Sivil terörizm, kent terörizmi olarak da adlandırılmaktadır. Bu gruptakiler demokratik toplumların istikrarını bozmayı hedefler. Menkul ve gayrimenkullere zarar verme, öldürme amaçlı bombalama, silah ve füze kullanma, adam kaçırma, rehin alma, uçak kaçırma ve şantaj yaparak göz dağı verme taktikleriyle amaçlarına ulaşma arayışındadırlar. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), İrlanda Kurtuluş Örgütü (IRA), Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ve Bask Bölgesi'nin Bağımsızlığı Hareketi (ETA) gibi örgütler, sivil terörizm yolunu kullanan terörist organizasyonlara en iyi örneklerdir.

Kimyasal ve biyolojik terör,⁴⁸ uluslararası sistemin parçası olmayan grupların, sistemde söz sahibi olma hedeflerini gerçekleştirme çabalarıyla doğmuştur. Kimyasal toksitlerin ve biyolojik hastalıkların kısa sürede kitlesel imha kabiliyetleri olması bakımından oldukça etkili bir terörist yöntemdir. Kimyasal ve

⁴⁸ Karayılanoğlu, Turan, Kimyasal ve Biyolojik Terörizm, Gülhane Askeri Tıp Akademisi, NBC Ana Bilim Dalı, <http://www.gata.edu.tr/saglikbilimleri/nbc/Kimyasal%20ve%20Biyolojik%20Ter%C3%B6rizm.pdf>

biyolojik silahların araştırmaları büyük finansal destek ve beyin gücü gerektirmektedir. Bu bakımdan genellikle devletlerin birbiri aleyhinde, olası bir savaş sırasında kullanmak üzere gerçekleştirdikleri silahların teröristlerin eline geçmesi sonucu oluşmaktadır. Bu silahların yarattığı tehdit oldukça büyük olduğundan, anılan tehdit unsuru ile hedefe ulaşılmaya çalışılmaktadır. Yayılma riski, etkileyeceğı alan ile etki süresi ve şekli bakımından terörün en korkunç türlerinden kabul edilmektedir.

Biyolojik silah kapsamında olan patojen mikroorganizmaların, tarihin çok eski çağlarından beri değışik yöntemler ile kullanıldığına dair bilgiler vardır. 1347 yılında Tatarların Kırım Savaşında veba (plague) salgınından ölen insan ve hayvan leslerini mancınıklarla fırlatarak Cenevizlileri mağlup ettikleri tarihi bilgiler arasındadır. İkinci Dünya Savaşı sırasında sınırlı bir şekilde biyolojik ajanlardan veba basili ve trichothecene mycotoxin (Yellow Rain) kullanılmıştır.⁴⁹ 1979 Nisan'ında eski Sovyetler Birliğinde, aerosol formunda Anthrax sporlarının bir Mikrobiyoloji Araştırma Enstitüsünden salınımı 200-100 arasında ölümlere yol açtığı bugün bilinmektedir. 1991 yılında patlak veren Körfez Savaşı sırasında Irak'ın anthrax, botulinum toxini, aflotoxin ve ricin gibi birçok biyolojik ajanı roket ve spreylere tanklarda silah halinde bulundurduğu saptanmıştır.

Nükleer terörizm, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ile değışen dünya dengelerinin uluslararası terörizme yeni bir boyut eklemesiyle oluşmuştur.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle SSCB tarafında oluşan siyasal boşlukta kontrolsüz kalan nükleer silahlar, terörist grupların ya da terörü kullanan devletlerin -

⁴⁹ Zafer, Hamide, a.g.e. 1998, s. 70.

Irak ve İran gibi- eline geçmiştir. Konvansiyonel silahların çeşidine ve miktarına göre terörist tehditler de çeşitlilik göstermektedir.⁵⁰ Nükleer silahların etki süresi oldukça kısa, etki alanı, boyutu ve şekli ise son derece büyüktür. Kullanımı, insanlığı geri dönüşü olmayan bir yola sürükleyebilir. Bu nedenlerden ötürü, nükleer terör tehdidi etkili ve verimli bir niteliğe sahiptir. Nükleer terörün 21.yüz yılda uluslararası terörizmin en etkili çeşidi ve dünyanın en önemli tehdidi olacağı düşünülmektedir.

Din odaklı terör, terörist eylemler kullanarak dini-politik amaçlarını gerçekleştirmeyi hedefler. Ayrımcılık, din temeline dayalı faktör üzerine kurulmuştur ve kendi dini inançları doğrultusunda kurulacak bir yönetim sistemi kurma çabasıdır. Şiddet kullanımı, amaçlarını gerçekleştirene dek dini bakımdan da uygun bulunduğundan oldukça tehlikeli şekillere bürünebilmektedir; zira gerçekleştirilenlerin Tanrı adına olduğu inancı bulunmaktadır. Özellikle İslami terör bugün ve gelecekte uluslararası sistemin en büyük tehdidi niteliğindedir.

İdeolojik terör, siyasal görüşlerin kutuplarına göre şekillenen ve sağ ile sol kanat olmak üzere iki alt grupta toplanan amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen terörizm çeşididir.

Terörist eylemler içindeki gruplar ait oldukları ideolojiyi öncelikle belirli bir coğrafyada egemen kılmak ve daha sonra tüm dünyaya aynı ideolojiyi yaymak amacını hedeflemişlerdir. Irkçı bir yayılcılık niteliği vardır. Nazi Almanya'sı ve yeniden canlanan Neo-Naziler ile Amerika'da Ku Klux Klan,⁵¹ sağ kanattaki; Kızıl

⁵⁰ Khlestov, O. N., Mışlyayeva, M. L., Voorujennaya borba protiv mejdunarodnogo terrorizma, Moskovskiy Jurnal Mejdunarodnogo Prava, No-4, 2001, s.

⁵¹ Norton, Mary Beth vd., *A People and A Nation, A History of the United States*, 4th ed., Vol 1, Houghton Mifflin Company, s. 483.

Tugaylar ise sol kanattaki ideolojik terörün çarpıcı örnekleridir.

Etnik terör, devletlerin bütünlüğünü ve kurumsal kimliğini tehdit eden belirli bir etnik grubun, siyasal taleplerini gerçekleştirmek amacıyla gerçekleştirdikleri eylemlerdir. Küçük yığınların terör eylemleri sonucunda kitlelerin devlete karşı örgütlü eyleme geçmelerini ve nihayetinde terörün siyasallaşması ile siyasal taleplerini elde etmeyi hedefler. Devlete karşı terör ile benzer nitelikleri bulunmaktadır. Ancak Kosova ve Bosna gibi örneklerde görüldüğü gibi etnik temizlik hareketlerine de girişebilmektedir. Bu bakımdan uluslar arası barışa ciddi bir tehdit de oluşturmaktadır.

Teknolojik terör, terörün en gelişmiş çeşidi olarak kabul edilmektedir. Teknolojik gelişmeler insanların hayatını kolaylaştırdığı kadar, teröristlerinkini de kolaylaştırmış ve terörün yeni bir boyutunu ortaya çıkarmıştır. Teknolojik gelişmeler, terörist araçların çeşitliliğini artırmış, ulaşılabilir kılmış ve fiyatlarının da ucuzlamasını sağlamıştır.

Telekomünikasyonda yaşanan gelişmeler - taşınabilir telefonlar, bilgisayar ve internet sistemleri gibi teknolojik terörü oluşturan faktörlerdir. Teknolojik terör, siber-terörizm ya da modern terörizm olarak da adlandırılmaktadır.⁵² Teröristler bilgisayar teknolojisini ve internet sistemlerini kullanarak kurumların ve ülkelerin güvenliğini tehdit edebilmektedir. Bu sistemler aracılığıyla devletlerin gizli ve stratejik bilgilerini ele geçirerek bunları terörist eylemlerini hazırlamada veri olarak değerlendirmektedirler. Hayatın büyük bir bölümünün bilgisayar sistemleriyle düzenlendiği bir ortamda, tüm bunlarda ayrı olarak saatlerce ya da günlerce bu sistemleri kilitleyerek yaşamı felce uğratabilmektedirler.

⁵² Karbuzov, K. J., Normativnoe Regulirovanie Borby s Prestupleniyami Terrorističeskogo Kharaktera, Yurist, No-15, 2003, s. 23.

Teknolojik terör yeni bir terörist tanımlaması da geliştirmiştir. Teknolojik terör; teröristlerin yakalanma riskini azaltmakta, bilgisayarlar eyleme karşı korunmasız hedeflere dönüşmekte ve terörist can güvenliğini tehlikeye atmamaktadır. Bu nedenlerle 21.yüzyılda teknolojik terörün insanlık için çok ciddi tehlikeler yaratacağından korkulmaktadır. Zira tüm ekonomik işlevlerini bilgisayar teknolojisi ile yürüten Amerika ve Batı Avrupa'nın, sağlık sistemleri, finans dünyası, ulaşım ağı, güvenlik sistemleri, telekomünikasyon sistemleri, askeri sistemler gibi bilgisayar ağlarının çökmesi çok ciddi ve onulmaz tehlikeler yaratabilir. Üstelik siber-terörizmde saldırının nereden geldiğini tespit etmek ve nasıl bertaraf edileceğini çözümlmek hiç de kolay değildir. Bu anlamda bilgisayarın bir savaş aleti haline dönuştüğünü belirtmekte yarar vardır ve siber-terörizm bilgi savaşları şekline de gelmiştir.⁵³ Ancak siber-terörizm bilgisayarı yalnızca savaş aleti olarak değil; aynı zamanda reklâm yapma ve taraftar toplama aracı olarak da kullanılmaktadır. Web-sistemleri sayesinde terörist örgütlerin çoğunun artık birer web-sayfaları da bulunmaktadır. Bu sayfalar, propaganda yapmak ve kendilerine karşı düşünceleri çürütmek amacını da taşımaktadır. Tüm web-sayfaları internette tüm dünya kamuoyuna açık olduğundan, terörist örgütlerin birbirleri hakkında bilgi edinmeleri de bu sistemlerle mümkün olmaktadır.⁵⁴

Anılan bilgilenme ideolojilerin ve amaçların çakışması sonucunda tehlikeli işbirliklerini de doğurma tehlikesi içermektedir. Tüm bu nedenlerle teknolojik

⁵³ Gryakalov, N. A., Teror: Sotsialno-Filosofskiy Analiz, S-Peterburg, 2003, s. 122,

⁵⁴ Netanyahu, B., Voina s Terrorizmom. Kak Demokratii Mogut Nanesti Porajeniye Seti Mejdunarodnogo Terrorizma, Moskova, 2002, s. 136.

terörün gelecek yüzyılda uluslararası sistemin ve barışın en önemli tehdit unsurlarından biri olacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI KAFKASYADA TERÖRİZMİN DÖNÜŞÜMÜ

1. SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI SİSTEM

1990 sonrası dönem bir yandan da her alanda küreselleşmenin yaşandığı, diğer yandan küreselleşme tarifinde ifadesini bulan Batı'yı “en fazla temsil eden” ABD'nin savunduğu ekonomik ve siyasal modellerle bunların sosyal uzantılarının tüm dünyada etkili olmaya başladığı topyekün bir geçiş dönemi olmuştur. Bu yıllarda ABD, başta Irak, Bosna ve Kosova'da olmak üzere, dünyanın çeşitli bölgelerinde meydana gelen gerginlik ve çatışmalara bazen tek başına, bazen liderliğini yaptığı koalisyon güçleriyle müdahalede bulunmuştur.⁵⁵

İktisadi ve sosyal gelişmelerin yanında, 90'larda uluslararası politikada meydana gelen en gözle görülür değişiklik stratejik açıdan önemli coğrafi bölgelerde yeni bağımsız ülkelerin ortaya çıkması, dünya haritasındaki ülkesel sınırların sık sık yeniden çizilmesidir. SSCB'nin dağılması, Almanya'nın birleşmesi, Çekoslovakya'nın ikiye, Yugoslavya'nın beşe ayrılmasıyla Avrasya bölgesinde yirminin üzerinde yeni devlet kurulmuştur. Bu gelişmelerden bazıları son derece sakin cereyan ederken, bazıları da yüz binlerce kişinin ölümüne, yerlerinde edinmesine yol açan sıcak çatışmaların gölgesinde cereyan etmiş, Soğuk Savaş

⁵⁵ Vozjennikov, A.V., İ. H. Glebov ve V. A. Zolotarev, Osnovnie Kontseptualnie Polojeniya Natsionalnoy Bezopastnosti Rossii v 21'im Veke, Moskova, ZAO Edas Pak, 2009, s. 48.

yıllarında rastlanılmayan nitelikte etnik, dinsel veya kabile ölçekli çatışmalar 90'lar sonrası döneminin başlangıç yıllarına damgasını vurmuştur. Buna paralel olarak, güvenlik yapılanmalarını esasen düşman addettikleri ülkelerin askeri nitelikli tehditlerine göre yapılandıran devletlerin önemsemediği ya da göz ardı ettiği yeni tehdit biçimleri, yeni aktörlerle birlikte ortaya çıkmıştır.⁵⁶ Terörizm ve örgütlü suçlar başta olmak üzere devlet dışı birimlerce yürütülen ve zaman zaman bazı devletlerin çıkarları doğrultusunda destek verdikleri faaliyetler, Soğuk Savaş sonrası döneminin uluslararası güvenlik sisteminin öncelikli sorunları haline gelmiştir.⁵⁷

1989 Berlin Duvarının ve 2001 İkiz Kuleler yıkımları arasındaki dönemde on iki yıl içinde birçok anlaşma yapıldı. Ama herkesin üzerinde normlarıyla, kurumlarıyla ve değerleriyle uzlaştığı bir barış ortaya çıkmadı. Bunalım alanlarında nihai çözümlerden çok geçici bunalım dondurma yöntemleri tercih edildi. Mesela Irak Kuveyt'i işgal etti. Bir bunalım ortaya çıktı.

Müdahale edildi ama bir düzen oluşturulmadı, geçici bir statüko oluşturuldu. Bosna'da bir düzen problemi ve etnik kıyıma kadar varan bir kaos ortaya çıktı. Dayton anlaşmasıyla bir düzen oluşturulmaya çalışıldı. Fakat bu anlaşmayla oluşturulan düzen çok kırılgandır. Ermeni işgali Yukarı Karabağ'da bir kaos ortaya çıkardı; bu bölgenin statükosu hala belli değil. Daha doğrusu uluslararası hukuka dayalı statü ile fiili durum arasında ciddi bir farklılık söz konusu.

Soğuk Savaş'ın bitişinden bu yana nerede bunalım varsa donduruldu. Buna bir geçici ateşkes dönemi diyebiliriz. On iki yıldır bütün büyük aktörlerin üzerinde

⁵⁶ Çağrı Erhan, "Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele", 2000, http://www.teror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_çagrı_erhan.html, (10 Mart 2004), p. 2.

⁵⁷ Erhan, a.g.m., p. 4.

anlaştığı stratejik düzen ortaya çıkmadığı gibi bunun arka planını oluşturmaları gereken, felsefi temelini oluşturmaları gereken temel değerler de ortaya konmadı. Yani II. Dünya Savaşından sonra BM'nin ortaya çıkmasına benzer bir dönüşüm yaşanmadı.⁵⁸

SSCB'nin ve bu ülkenin önderlik yaptığı Varşova Paktı'nın dağılmasıyla birlikte, 1990'ların başından itibaren, zamanın ABD başkanı George Bush'un yeni dünya düzeni olarak adlandırdığı bir döneme girildi. Aslında Bush'un adlandırılması kendi orijinal buluşu değildi. 20. Yüzyıl boyunca iki kez daha, Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının ardından ABD başkanları, ortaya çıkan ortamı yeni dünya düzeni olarak adlandırmışlardı. Orijinallik düşüncesi bir yana, Bush'un adlandırması kendi içinde doğruluk içeriyordu. Çünkü, 45 yıllık Soğuk Savaş deneyiminden sonra tüm dünya alışık olmadığı bir siyasal atmosfere giriyor, ABD de, tek süper güç kalmanın getirdiği kendine güven artışını ve şaşkınlığı birlikte yaşayarak, yeni dönem için stratejiler belirlemeye çalışıyordu.⁵⁹

Doğu ve Batı arasında yaşanan ideolojik çatışmanın sona ermesiyle insanoğlu, uygarlığın geleneksel düşmanlarıyla baş başa kalmıştır. Bunlar “militarizm, yayılmacılık, aşırı ulusçuluk, etnik şovenizm, köktendincilik ve terörizm”dir. Üstelik bunlara, küresel ekosistemin bozulması, terörist gruplar arasındaki ilişkiler ağının sıklaşması ve kitle imha silahlarının bu tür gruplar eline geçme olasılığı gibi yeni tehlikeler de eklenmiştir. Soğuk Savaş döneminin iki

⁵⁸ Ahmet Davutoğlu, Küresel Bunalım, Küre Yayınları, İstanbul, 2002, s. 166.

⁵⁹ Çağrı Erhan, “Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları”, Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye, ed. Refet Yinanç ve Hakan Taşdemir, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 63.

kutuplu istikrarının yerine güçlü devletlerin her yeni sorunda yeni ittifaklar kurduğu, hızla uluslararası boyut kazanabilecek bölgesel savaşların birbiri ardına patlak verdiği, kaygan ve akışkan bir uluslararası sistem almıştır.⁶⁰

Ünlü uluslararası ilişkiler uzmanı James Rosenau'nun uluslararası sonrası politika olarak nitelendirdiği Soğuk Savaş sonrası siyasal düzen, duvarların yıkılması ve blokların çözülmesinin ardından, sınırsız bir etkileşim içerisine girdi. Bu yeni düzende bir çok eski kavram önem ve değerini yitirirken, yeni kavramlar daha anlamlı hale geldiler. Artık savaş değil, düşük yoğunluklu çatışma; devlet değil, devlet-dışı aktör; ulusal değil, küresel kavramlar popülerdi. Soğuk Savaşın nükleer dehşet dengesinin yerine farklı perspektiflerden gelebilecek tehlikelerle tanımlanan kitlesel dehşet dengesizliği ikame edilmişti. Ayrıca terror örgütlerinden gelebilecek kimyasal ve biyolojik silah tehdidi, 11 Eylül olayında olduğu gibi yolcu uçaklarının silah olarak kullanılması, teknolojik gelişmelerle birlikte nükleer silah tehdidinin söz konusu olması uluslararası dengeleri yerinden oynatabilir.⁶¹

Böyle bir ortam içerisinde, o güne kadar Amerikan şemsiyesi altında birbirlerine sıkı sıkıya kenetlenerek ve ayrılıklarını bastırarak bir bütün oluşturan Batılı devletler, her geçen gün yeni bir uyuşmazlık konusu ve rekabet alanı yaratmaya, ticaret blokları oluşturmaya, hegemonya mücadelesine girmeye başladılar.

⁶⁰ Mehmet Gönübol ve diğerleri, Olaylarla Türk Dış Politikası: 1919-1995, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996, s. 635.

⁶¹ Deniz Ü. Arıboğan, Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak, Timaş Yayınları, İstanbul, 2003, s. 188.

Doğu'da ise, SSCB'nin dağılmasıyla etnik ve dinsel çatışmalar görülür oldu. 1991'den önce Üçüncü Dünya denen Güney ülkelerin de, durum daha iyiye gitmedi. Dünya nüfusunun üçte ikisinin yaşadığı ve temel gıda maddelerini dahi bulmakta zorlandığı bu grupta, radikal Müslüman hareketlerin gelişmesi Batı'yı, daha çok da Avrupa'yı huzursuz etmeye başladı.

Uluslararası ilişkiler ve dünya ekonomisinin gelişimi bütün dünya için büyük toplumsal çatışmalara yol açma riski taşımaktadır. Bu bağlamda Kuzey-Güney ilişkileri dendiğinde büyük çoğunluğu ekvatorun güneyinde yer alan ve dünya nüfusunun üçte ikisini oluşturan yoksul insanlarla, ABD, Avrupa, Japonya'nın yer aldığı ve kuzey yarımkürede bulunan gelişmiş ülkeler arasındaki çatışma ve işbirliği süreçleri anlaşılmaktadır.

1990 sonrasında dünya tek kutuplu, tek hegemonyalı hale geldi. Tek kutuplu bir dünyanın da istenildiği gibi tasarrufu artık mümkün değildi. Çünkü SSCB tehdidi ortadan kalkmıştı.

Üstelik enformasyon teknolojisinin bilgiyi ve haberleri demokratikleştirmesi ile dünyada herkes her şeyden anında haberdar olabiliyordu. Hegemon güçlerin olayları manipüle edebilme şansı, televizyon ekranlarına yansıyan görüntülerle çok zorlaşıyor, böylece insanların ikna edilme şansı da çok güçleşiyordu. Dünya kamuoyu ikna edilmeden de hegemon ülkenin yöneticilerinin operasyon ve saldırı düzenlemeleri, onların iktidarda kalmalarını zora sokuyordu. Bu bakımdan küresel güç olan Amerika, büyük devlet olmak ve tek hegemon güç olarak kalabilmek için büyük bir düşmana her zamankinden daha çok ihtiyaç duyuyordu. Bulunacak düşman küresel, merkezsiz, sınırsız ve soyut olmalıydı.

Böylece düşman tek bir operasyonda yok edilmeyecek, dış politika hedeflerine göre yeni operasyonlar düzenlenebilecektir.⁶²

Soğuk Savaşın sona ermesi ile oluşan güç boşluklarından ve istikrarsızlıklardan yararlanan, etnik ve dini irridentizmle güçlenen, küreselleşmenin açtığı kapıdan girerek getirdiği durumdan yararlanan uluslararası terörizmin, 11 Eylül 2001 tarihinde yolcu uçaklarını bir füze gibi kullanarak Pentagon ve Dünya Ticaret Merkezi'ne saldırması, bu tehdit karşısında dünyanın en büyük gücünün bile aciz kalabileceğini gözler önüne serdi. ABD için ise uluslararası terör artık bir numaralı tehdit ve düşman haline geldi. Bunun ötesinde 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlerin isimlerinin Müslüman ismi olması, Müslüman motifler taşımaları, El Kaide örgütü ile bağlarının olması gibi faktörlerden dolayı İslam da bir tehdit olarak kabul edildi.⁶³

Bu nedenle ABD teröre karşı küresel savaş ilân ederek, bir taraftan El-Kaide'ye yataklık ettiği, teröristlere eğitim alanı olarak hizmet ettiği gibi gerekçelerle, bölgedeki ABD şirketleri için gerekli olan istikrarı Afganistan'a getireceği beklentisiyle 1990'larda desteklediği Taliban rejimini Aralık 2001'de devirdi. İkinci aşamada ise benzeri gerekçelerle Irak'taki Saddam Hüseyin rejimine de Nisan 2003 tarihinde son verdi.

Fakat bu adımlar uluslararası terörizmi sona erdirmeye yetmediği gibi, onu beslediğine dair olumsuz görüşler de ortaya atılmaya başlandı. Irak Savaşı sonrası terörist saldırılar Irak dışına; Suudi Arabistan ve Türkiye gibi ülkelere de sıçradı.

⁶² Özcan Yeniçeri, "Terör ve ABD: Terörün Hegemonya Aracı Olarak Kullanılması Sorunu" 2023, S.32, (Aralık 2003), s. 25.

⁶³ Wallace W., Wallace H., Pollack M., "Policy-Making in the European Union", *Oxford University Press* (New-York, 2005), s. 169

ABD bir taraftan Asya'daki oluşmaya başlayan küresel rakiplerle mücadele etmeye çalışırken diğer taraftan da Avrupa'da gelişen Avrupa Birliği adıyla mesafe kaydetmiş olan bütünleşme hareketini de gözlemlemek, yönlendirmek ve böylece kendi pozisyonunu muhafaza etmek zorundadır. Soğuk Savaş döneminde Sovyet işgali ve komünist yayılcılığı kaygılarına karşı ABD, Avrupa'nın ekonomik ve sosyal gelişimini destekledi ve işbirliği hareketlerini teşvik etti. Fakat ABD, gelecekte karşısında bütünleşmiş, rakip bir Avrupa Birliği görmek istememektedir. 2003 Irak Savaşı sırasında NATO'dan gelen çatlak sesler, AB içinde özellikle AB'nin motoru kabul edilen Fransa ve Almanya'nın ABD'ye karşı tavır almaları ve üstelik bu iki ülkenin Rusya Federasyonu ile yakınlaşması, ABD için geleceğe dair önemli göstergeler olmuştur.⁶⁴

Son dönemlerde ABD'nin AB'nin Polonya, Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerine yerleştirmek istediği "Füze Kalkan Sistemi'ne" Rusya Federasyonu büyük tepki göstermişti. Bu da üçlü ilişkilerde büyük sorunlara neden olmuştu. ABD yönetimi her ne kadar "Füze Kalkan Sistemi'nin" İran'dan gelebilecek tehdide karşı kurulacağını söylese de Rusya Federasyonu'nu ikna ede bilmemişti. ABD ile Rusya Federasyonu arasında, Bush yönetiminin Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ne kurmak istediği füze kalkanı sebebiyle canlanan "Soğuk Savaş" retoriği, Putin'in kalkan krizi ile Küba füze krizini kıyaslamasıyla yeni bir boyut kazanmıştı.⁶⁵ 26 Ekim 2007'de Portekiz'deki ABRusya zirvesinin ardından düzenlenen basın toplantısında konuşan Putin, bu krizin AB ile olan ilişkilerini de etkilediğini söylemişti. Neoliberal teoride

⁶⁴ <http://www.2023.gen.tr/haziran04/2idrisbal.htm> 15.06.2007

⁶⁵ Starodubov, Viktor, Rossiya-SSA Globalnya Zavisimost, Moskova: Molodaya Gvardiya, 2004, s. 63.

de denildiği gibi uluslararası sistemde anarşik durum mevcuttur. Bu da devletleri kuşku ve güvensizliğe itmektedir. Fakat bu işbirliği sayesinde kurtulmak mümkündür. Nitekim ABD ve Rusya Federasyonu başkanları “Füze Kalkanı Sistemi” konusunda görüşmelerini sürdürmektedirler.

2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI KAFKASLARDA TERÖRİZM

2.1. SSCB’nın Yıkılması İstikrarsızlığının Genel Noktası

Kafkasya coğrafyasında yaşanan gelişmelere uluslararası ilişkiler bağlamında anlamlar yükleyebilmek için, bu bölgenin coğrafi, stratejik ve jeopolitik öneminin yanında etnik, dilsel, dinsel ve siyasal yapısının da incelenmesi yerinde olacaktır.

Doğu Avrupa’da 1989 ve Rusya’da 1991 yılında komünizmin çöküşünün basit bir rejim değişikliğinin ötesinde kapsamlı ve çok önemli sonuçları olmuştur. 1985 yılında yönetime gelen Gorbaçov 70 yıl süren merkeziyetçi idareye son vermek, Sovyetleri federasyon sistemine dönüştürmek ve birtakım reformlar yapmak için Glasnost ve Perestroyka’yı gündeme getirmişti.⁶⁶ Bu içten içe bağımsızlık ateşiyle yanıp tutuşan fakat sovyet yönetimine karşı gelemeyeceğini gördüğü için sesini çıkartmayan halkların öfke ve huzursuzluklarının gün yüzüne çıkarttı. Gorbaçov’un amacı uzun vadede Sosyetler Birliği’nin dağılmasını önlemektir. Fakat sonuç hiç de öyle olmadı ve 1989’a gelindiğinde artık Sovyetler Birliği, birliği oluşturan devletler üzerindeki hakimiyetini kaybediyordu, başta Baltık

⁶⁶ Kokosin, Andrey A., Politika Natsionalnoy Bezopastnosti Rossii v Uslovyah Globalizatsii, Moskova: Rossiyskaya Akademiya Nauk Institut Problem Mejdunarodnoy Bezopastnosti, 2001, s. 58.

cumhuriyetleri olmak üzere SSCB'yi meydana getiren birlik cumhuriyetlerinin sırasıyla egemenlik ve bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamıştır. 6 yıl süren reformların ardından Ağustos 1991 yılında Sovyetler Birliği resmen dağıldı.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte uluslararası politikanın gündemine gelen Kafkasya, bölgesel çatışma ve krizlerle istikrarsız bir bölge olarak görülmeye başlandı.⁶⁷

Dünya üzerindeki en eski yerleşim birimlerinden birisi oluşu ve dünyadaki diğer topluluklarla ilişkisi olmayan, dilleri konuşan halkların yaşamasından dolayı, Kafkasya görünüşte, son derece heterojen bir etnik ve sosyal yapıya sahiptir.

Komünizmin çöküşüyle ortaya çıkan ortam, Kafkasyalıların tarihlerine ve kültürlerine yeniden sahip çıkmalarına ve geçmişlerini keşfetmelerine imkan sağlamıştır. Ancak, her etnik grubun; ayrı bir dili, kökeni ve geçmişinin olması, bu etnik gruplar arasında çatışmalara sebep olmuştur.

Kafkasya'daki, istikrarsızlığın en büyük sebebi, Çarlık Rusyasının Kafkasya'da uyguladığı, "böl ve yönet" politikasının, Sovyetler Birliği tarafından da aynı şekilde uygulanmasıdır. Sovyetlerin dağılmasıyla ortaya çıkan özgürlük ortamı ve asayişsizlik de, Kafkas halkları arasındaki milliyetçi hareketleri güçlendirmiş ve etnik çatışmaların kızışmasına sebep olmuştur.⁶⁸

Kafkasya bölgesinin temel olarak, tabiat yönünden ve yer altı kaynaklarının çok zengin olması ve ciddi nüfus baskısının bulunmaması sayesinde, açlık ve aşırı yoksulluk tehlikesi, eski Sovyetler Birliğinin diğer pek çok bölgesine nazaran

⁶⁷ Bıkov, Oleg N., Natsionalnaya Bezopastnost Rossii : Geopoliticeskiy Aspekti, Moskova: İMEMO, 1997, s. 45.

⁶⁸ Shevtsova, Lilia, Yetlsin's Russia: Chalenges and Constraints, Moskova: Carnegie Moscow Center, 1997, s.85.

Kafkasya’da daha az görülmektedir. Ancak aşırı merkeziyetçi Sovyet ekonomik sisteminin, mahalli makamların, ekonomilerini makul, şekilde yönetmelerine engel olması, her yerde hayat standardının ve kalitesinin düşüşünde etken olmuştur.

Sanayinin gelişmesinde, mahalli ihtiyaçların karşılanmasına dikkat edilmediğinden, bunun sonucunda, etnik çekişmelerin, savaşa dönüştüğü bölgede; enerji, gıda, ilaç gibi zaruri ihtiyaçlar karşılanamaz hale gelmiş, neticede bu çöküntelere ve yokluklara sebep olan gerginlikler daha da artmış ve sürekli hale gelmiştir.

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra bağımsızlığına kavuşan Kafkasya ülkeleri, ulusal çıkarlarını tanımlarken bir de ulusal kimlik geliştirme çabası içerisine girdiler. Etnik yapısından dolayı Gürcistan bunu daha belirgin bir şekilde yaşadı.

Çeçenistan’ın Rusya Federasyonundan ayrılma talebiyle birlikte başlayan çatışmalar Rusya için ekonomik ve politik riskler getirirken, Rusya’nın Gürcistan ve Azerbaycan’ı kendi etki sahasına almaya yönelik politikası çerçevesinde bu ülkelerin iç ve dış sorunlarını kullanması, iki yeni bağımsızlığına kavuşan ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit eden güvenlik riskini doğurmuştur.⁶⁹

Yeni bağımsızlığını kazanan ülkelerin iç yapılarından kaynaklanan sorunlar, milliyetçiliğin canlanması ve krizleri aşmak için gerekli olan bölgesel mekanizmaların olmaması, ülkelerin toprak bütünlüklerini tehdit eden gelişmelerin çok kısa bir süre içerisinde kontrol edilemez bir hal almasına neden olmuştur. Bu çerçevede, Rusya Federasyonu içerisinde, Çeçenistan’da başlayan savaş ve sonrasındaki gelişmeler, Azerbaycan’da Dağlık Karabağ çatışması, Gürcistan’ın

⁶⁹ Acar, Demet Sefika; “Soguk Savas Sonrası Kafkaslarda Güvenlik Sorunları”, Kafkasya Arastırma ve Analiz, Sayı 1, Ekim 2005- Mart 2006, s. 66.

Abhazya ve Osetya sorunları bölgedeki başlıca güvenlik sorunları olarak karşımıza çıkmıştır.⁷⁰

Kuzey Osetya ile İnguşlar arasında, Karaçay-Malkarlılar ile Çerkesler ve Rus Kazakları arasında, Kumuklar ile Lezgiler ve Avarlar arasında etnik çatışma ve gerilim yaşanmaktadır.⁷¹

Rusya Federasyonu Kafkaslarda, özellikle Kuzey Kafkaslarda çatışmaların çıkmasını önlemek için gereken tedbirleri alırken, Transkafkasya'daki çatışmaları körüklemekte, en azından kontrollü tahrikler yapmaktadır. Cumhuriyetlerin içinde ve kendi aralarında sorun çıkması, sonra bu sorunların merkezi yönetim tarafından çözülmesi, cumhuriyetlerin yöneticilerine yetki ve sorumluluk paylaşımına ilişkin yeni önerilerde bulunması, Moskova ile cumhuriyetler arasındaki ilişkilerin genel seyrini belirlemektedir. RF geçmişte olduğu gibi bugün de kendisine bağlı etnik gruplara destek vermek suretiyle, bağımsızlık için ayaklanabileceğini düşündüğü toplulukları kontrol altına almaya çalışmaktadır. Rusya'nın Transkafkasya'da körüklediği ve desteklediği etnik ayrımcılık silahı, yakın bir gelecekte ABD ve diğer güç merkezleri tarafından Kuzey Kafkasya başta olmak üzere, RF'nun diğer bölgelerindeki özerk cumhuriyet ve özerk bölgelerde de kendisine karşı uygulanacaktır.⁷²

⁷⁰ Aydın, Mustafa; "Kafkasya ve Orta Asya'yla İlişkiler", (Ed.) Baskın Oran, Türk Dış Politikası, Kurtulus Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt II : 1980-2001, İstanbul: _letisim Yayınları, 8. Baskı, 2005.

⁷¹ Kantarcı, Hakan, Kısaçtaki Bölge Kafkasya, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul ,2006, s. 39.

⁷² Kantarcı, a.g.e., 2006, s. 189.

2.2. Kafkasya'daki Terörizmin Faktörleri

Kuzey Kafkasya'daki ülkelerin kaderi haline gelen az gelişmişliğin yanı sıra, kötü yönetimlerin, yolsuzlukların, baskıların halkı bezdirmesi ve çaresiz bırakması, bu çaresizliğin de insanları yeni maddi ve manevi arayışlara yöneltmesi kaçınılmazdır. Kafkasya'da ve diğer Müslüman toplulukların yaşadığı ülkelerde, daha çok İslam'a yönelik vardır. Ancak bu alanda etkinlik, siyasal İslam çizgisinde ve fundamantalist eğilimli gruplarda olmaktadır. Geri kalmış ve bunalımlı toplumlarda var olan fakirlik ve etnik farklılıklarla harmanlanan dini eğitimler, ortaya fanatik islamcı-milliyetçi oluşumları çıkarmaktadır. Şu anda Kuzey Kafkasya, merkezden baskıya tabi yönetimler, ideolojik boşluk, İslamiyet'in canlanması, fundamantalizmin egemenliği, çok yoğun işsizlik, kargaşa, etnik milliyetçiliğin yarattığı gerilimler ve terörizm gibi olumsuz etkilere açık bir ortamda varlığını sürdürmektedir.⁷³

Dünyanın yüzölçümü bakımından en büyük, askeri güç bakımından ise ikinci büyük gücü olarak bilinen SSCB'nin dağılması, (Aralık 1991) konu edilen coğrafyanın jeopolitik ve stratejik açıdan yüksek derecede önem kazanmasını da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda büyük bir kaosa doğru sürüklenen Kafkasya'da son yirmi yıl içerisinde, ekonomik kriz, savaş ve terörizm çözülmesi zor bir hal almıştır. Bu karmaşık ve çalkantılı özelliğinden dolayı Zbigniew Brzezinski, Kafkasları, "Avrasya'nın Balkanları" olarak betimlemektedir. Bölgenin sahip olduğu enerji kaynakları (petrol ve doğalgaz) ve yeraltı zenginlikleri ile Sovyetler Birliği'nin

⁷³ Kafkas Dernekleri Federasyonu, Nalçık Olayları ve Düşündürdükleri, (Kasım 2005), http://www.circassiancanada.com/tr/arastirma/0104_nalcik_olaylarinin_dusundurdukleri.htm

dağılmasının beraberinde getirdiği boşluğu doldurabilme mücadelesi bağlamında görülen uluslararası rekabet, bu coğrafyada artış göstermeye başlamıştır.⁷⁴

RF'nun eski SSCB toprakları üzerindeki Rus nüfuzunu devam ettirebilmesi kendi siyasi birliğinin geleceği üzerinde de belirleyici bir etken olacaktır. Kuzey Kafkasya'da Özerk Rus Cumhuriyetleri arasında gelişen sorunlar ve gittikçe artan radikal İslamî akımlar bu bölgeyi milli menfaatleri ve siyasi istikrarı bakımından RF için BDT ülkelerinden daha önemli hale getirmiştir. Bölgede sadece Çeçenistan anlaşmazlığı değil, Karaçay Çerkezistan, Kabardey-Balkar, Kuzey Osetya, İngusya ve diğer yerlerde de birçok anlaşmazlık konuları mevcuttur.⁷⁵

Kuzey Kafkasya'da dört ana unsurun etkileşimi görülmektedir. Bunlar: Milliyetçilik ve asiret hisleri, toprak talepleri, İslam ve Rus karşıtı eğilimlerdir.⁷⁶

Ünlü uzman V.V. Vityuk'un belirttiği gibi, eski SSCB ülkelerinde terörizmin büyümesi için “bir dizi sosyal, ulusal, ideolojik, psikolojik varsayımlar gelişti”.⁷⁷ Bunların arasında Sovyetler Birliği'nin çöküşü, ceza sistemin zayıflığı, ekonomik kriz, yaşam standartlarındaki keskin düşüş, işsizlik tehdidi, kamu ilişkilerinin istikrarsızlığı ve tüm iktidar sisteminin felç olması, alışılmış ideolojik yönelimlerin çöküşü, çeşitli politik, sosyal, ulusal ve dini çatışmaların yükselmesi, olası saldırgan

⁷⁴ Dobaev, İ. P., Severnyy Kafkaz: Traditsionalizm i Radikalizm v Sovremennom İslame, Mirovaya Ekonomika i Mejdunarodnye Otnoşeniya, No-6, 2001, s. 67.

⁷⁵ Şahinoğlu, Coskun , Türkiye ve Rusya Federasyonu Açısından Kafkasya ve Orta Asya'nın Önemi, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı 85, (Subat 2004), 117.

⁷⁶ Gangava, Georgiy, Kuzey Kafkasya Tarih Tekrarlanır Mı?, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı 60, (Ocak 2002), 105.

⁷⁷ Vityuk, V., Efirov, S., “Levy” Terrorizm na Zapade: İstoriya i Sovremennost, Prospekt Yayınları, Moskova, 1987, s. 163.

güçlerin açıklamaları, ahlakın genel düşüşü, kinizmin zaferi, nihilizmin yasallaşması ve suç oranlarındaki patlama terörizmin büyümesine olanak sağladı.

Batı'daki araştırmacılar tarafından daha önce defalarca belirtildiği gibi terörizmin "mevcut düzene karşı sosyal protestonun nihai şekli olduğunu" göz ardı etmemek gerekir. Gerçek anlamda demokratik bir devlet böyle politik ve sosyal mücadele formlarına başvuru hakkı tanımamaktadır. Bu bağlamda, varsayabiliriz ki kaçınılmaz "Çeçen sendromu" önümüzdeki yıllarda Rusya'daki kamusal ve politik alanda en olumsuz etkiyi yaratacaktır.⁷⁸

Yukarıda belirtilen bütün koşullar aşırı ideolojinin oluşumunu ve terörist faaliyetlerin gelişimini etkilemektedir. Terörizmin yayılmasını etkileyen dış faktörler arasında şunlar yer almaktadır:⁷⁹

- batı ve orta doğu devletlerinde terörist eylemlerin sayısının artması;
- eski Sovyetler Birliği'nin Avrupa ve Orta Asya ülkelerindeki sosyo-politik ve ekonomik istikrarsızlığı;
- bazı ülkelerde silahlı çatışmaların varlığının yanı sıra toprak taleplerinin söz konusu olması;
- uluslararası terör örgütlerin varlığı;
- Rusya sınırlarında giriş-çıkış konusunda güvenilir bir denetim sisteminin eksikliği;
- bazı komşu ülkelerdeki karaborsalarda çok sayıda silahların (patlayıcı ve kimyasal maddeler de dahil olmak üzere) olması.

⁷⁸ Dobaev, a.g.m., 2001, s. 68.

⁷⁹ Kuznetsov, Y. P., Teror Kak Sredstvo Politicheskoy Borby Ekstremistkix Grupirovok i Nekotorih Gosudarstv, S-Peterburg, 2003, s. 124.

Vurgulanması gereken bir diğer nokta, terörizmin yayılmasını etkileyen bu dış faktörler sistemi, 1991'den önceki duruma göre önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir.

Terörizmin iç faktörleri ise şunlardır:⁸⁰

- ülkede büyük ölçüde yasadışı silahların olması ve bunların satın alınmasındaki kolaylıklar;

- Yeni bir "Rus diasporasının formasyonu" (ülke dışında Rus vatandaşlarının yerleşimi);

- geçmişte çoğu teröristinlerin savaş okullarında yetişmesi (Afganistan, Transdinyester, Sırbistan, Çeçenistan, Tacikistan ve diğer "sıcak noktalar"da) ve toplumda onların sosyal uyumundaki eksiklikler;

- idari ve denetleyici hukuki rejimlerin zayıflığı yada hiç olmaması;

- aşırı radikal grupların, paramiliter güçlerin olması;

- uyum ve suç ortamının hiyerarşik olması;

- birçok kişinin ideolojik ve manevi yaşam yönelimlerini kaybetmesi;

- çoğu insanlarda sosyal bozukluk ve güvensizlik duygusunun artması;

- umutsuzluğun ve sosyal saldırganlığın yükselişi, sosyal hayal kırıklığı, iktidar ve hukukun prestijinin düşmesi;

- vatandaşların haklarını korumakla yükümlü hükümetin sosyal hizmet ve kamu kurumlarındaki zayıflığı ;

- toplum içinde siyasal kültürün düşük seviyede olması;

⁸⁰ Taras, A. E., Sovremenniy terrorizm: analiz osnovnykh napravleniy. Khorvest Yayınları, Minsk, 2000, s. 78.

- zulüm ve güç kültürünün yaygın olması (filmler, televizyon, basın, edebiyat).⁸¹

Rusya’da ve Kuzey Kafkasya’da terörizm koşullarının yaratılmasında ve terörün artmasında aşağıdaki faktörler katkıda bulunmuşlardır: siyasi kaos, siyasi partilerin ve cephelerin şiddet yöntemlerini kullanması, toplum üzerinde istikrarı bozma amaçlı suç örgütlerin faaliyetlerinin yaygın olması; hükümetin, devletin ekonomik ve mali kaynaklar üzerindeki kontrolünü kaybetmesi, silah kaçakçılığının olması, silah kaynakları olan askeri tesislerin korunmasındaki zayıflıklar; ülkede genel suç durumunun kötüleşmesi ve yasal nihilizmin yayılması; profesyonel paralı katillerin ortaya çıkması ve gelişimi; Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, FSB gibi kurumlardan birçok profesyonel kişinin suç örgütlerine geçmesi; son zamanlarda ülkede aşırılıkçı faaliyet gösteren yabancı terör örgütlerin ve dini cemaatlerin yer alması (“Hizbullah”, “Müslüman Kardeşler”, “Aum Şinrikyo” vb); Rusya sınırlarındaki açıklık ve sınırlardan BDT ve komşu ülkelere mültecilerin geçmesi (halen Rusya’da yaklaşık 3.500.000 mülteci ve binlerce kaçak yabancı yer almaktadır); teröristler için şiddeti içeren reklam medyanın olumsuz etkisi oluşturmaktadır. Şimdi de patlamaların organizasyonları, patlayıcı yapımı için yardımcı kılavuzları, cinayet, şiddet içeren kitapları kolaylıkla bulabilirsiniz.⁸²

Özellikle vurgulanması gereken diğer bir nokta şudur ki; terör örgütlerinin liderleri kendi hareketlerini ulusal kurtuluş mücadelesi olarak göstermek için çabalar sarfetmektedir. Bu durumda toplumun bir kısmı bu terör hareketlerini asıl faaliyet

⁸¹ Petrişev, V. E., “Terorizm Kak Obşegosudarstvennaya Problema”, Duhovnost. Pravoporyadok. Prestupnost. Moskova, 2001, s. 43.

⁸² Y. P. Kuznetsov, Teror Kak Sredstvo Politicheskoy Borby Ekstremistkih Grupirovok I Nekotorih Gosudarstv, S-Peterburg, 2003, s. 57.

olarak algılamaktadır. Büyük oranda bu faktörler politik, sosyo-ekonomik ve etnik sorunların çözümündeki eksikliklere katkıda bulunmaktadır; gelişmiş ülkeler ile Üçüncü Dünya ülkeleri arasındaki zenginlik, kendi içinde genişleyen boşluğu göstermektedir.⁸³

Kuzey Kafkasya'da etnik-siyasi ilişkilerin bozulmasının, sosyal istikrarsızlık ve etnik gerilimlerin ortaya çıkmasının nedenleri şunlardır:⁸⁴

1. bölgenin dağınıklığı. Ağustos 1999 tarihinin sonuna kadar kimse Kuzey Kafkasya ile ilgilenmemiştir. Sonuçta Çeçenistan, Dağıstan, İnguşetya, Osetya'da sayısız trajediler yaşanmıştır. Federal yetkililerin pasifliği, teröristlerin saldırganlıklarını kışkırtmasına sebep olmuştur. Dağıstan, Çeçenistan, İnguşetya, Osetya, Karaçay-Çerkes Cumhuriyetleri hakkında Başkanın ve hükümetin aldığı kararlar bu sürede basitçe görmezden gelindi. Sadece 1999 yılında terörle mücadele operasyonunun başlangıcı, bölgede aktif çalışmalara sebep olmuştur.

2. yönetim uygulamaları ile ilgili kültürel, ekonomik, etno – politik yöntemlerin zayıflığı, sivil toplum ile geliştirilen diyalogun güvensizlik vermesi. Kuzey Kafkasya'da kamu politikalarının başarısızlıkları yönetim tekniklerinden kaynaklanmaktadır. Genel olarak Kafkas politikası tutarsızlık ve koordinasyon eksikliği ile karakterize edilmektedir, etnik ve siyasi sorunlar baskıcı bir şekilde çözülmeye çalışılmaktadır.⁸⁵ Etnik ve siyasi

⁸³ Petrişev, a.g.m., 2001, s. 44.

⁸⁴ Dobaev, a.g.m., 2001, s. 69.

⁸⁵ Ansimov, Y. N., Altunin, V. N., Antiterroristiçeslaya Deyatelnost i Borba s Ekstremizmom: opit organizatsiya i pravovaya osnova, Maykop, 2003, s. 98.

çatışmaları kışkırtan faktörler henüz nötralize edilemedi ve bu tüm Kuzey Kafkasya’da yayılmaktadır.

3. din faktörü – bazı yetkililerin radikal fikirli dini liderlerle açık bir şekilde “flört” etmesi etno -politik gerilimi artırmaktadır;

4. etno – politik aşırılık ile dinin birleşmesi. Kafkasya’da, terör eylemlerinin çok sayıda olduğunu taahhüt etmektedir. Kanunsuzluk ve adaletsizlik, terör ve silah kaçakçılık gibi eylemleri bölgedeki etno-politik elit yaratmaktadır. Ne yazık ki, bölgedeki durum sadece mafya için değil bazı yetkililer için de yararlı olmakta ve onlara siyasi ve mali kar getirmektedir.

5. en yıkıcı “savaşan Çeçenistan” faktörü hem Kafkasya’da hem de bütün Rusya’daki etnik ve siyasi durumu etkilemektedir;

6. sosyo-ekonomik kısıtlar. Çoğu zaman, yerel yönetimler etnik çatışmalara destekleyici olarak sadece kendi ayrıcalıklarını, konumunu korumak için değil istikrarsızlık durumunu kullanarak kendi çıkarları için de federal bütçeden ek fon istemektedir. Eğer bölgeye ayrılan fonlar alıcıya ulaşmış olsaydı, Kafkasya’da gerginlik önemli ölçüde azalmış olacaktı.

7. ulusal hareketlerin meşrulaşması sonrasında suç örgütlerinin temsilcilerinin iktidara gelmesi;

8. Bölgedeki istikrarsız durumu artırabilen göç faktörü. Bu faktör sadece etnik ve siyasi ilişkileri şiddetlendirmemekte, aynı zamanda işgücü piyasasındaki rekabeti artmaktadır.⁸⁶

⁸⁶ Gryakalov, N.A., Teror: Sotsialno-Filisofskiy Analiz, S-Peterburg, 2003, s. 54.

Terörizmin kültürel temeli nihilizm olduğundan, etik kurallarından reddedilmesi söz konusudur.⁸⁷

Üçüncü Dünya ülkelerinde aşırı yoksulluk terörizmin temeli olduğunu yanlış düşünmek olur. O - sadece bir besin ortamı, hem de uygun bir bahanedir. Bir teröristin umutsuzluk ve zorluklardan acı çeken ve kardeşlerinin acılarına tahammül edemeyerek silahlara sarılan öfkeyle dolu bir adam olduğunu hayal etmek saflık olur.

Aşırılık faaliyetlerin yoğunlaşması kritik dönemlerde, büyük oranda hayal kırıklığı ve depresyon geçiren insanlar tarihsel geleneklerine ilgisini artırmaktadır. Gelenekçilik ise mantıksal sonuna varmışken, radikal ideolojik akımların (köktencilik) önkoşulu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aşırılığın sebepleri şunlar da olabilir: kentleşmenin eksikliği, sanayileşmenin belirli formları, toplumun etnik ve özellikle düzensiz büyük çaplı göç sürecinde demografik yapısının değişikliği.⁸⁸

⁸⁷ Gryakalov, a.g.e., 2003, s. 56.

⁸⁸ Dobaev, a.g.m., 2001., S. 70

2.3. KAFKASYA'DAKİ TERÖRİZMİN İDEOLOJİK TEMELİ OLARAK DİNSEL RADİKALİZM

2.3.1. Dinsel Radikalizmin Kavramı ve Gelişmi

2.3.1.1. Fundamentalizm ve Radikalizm (Köktencilik)

I. Dünya Savaşı sırasında ABD'de gelişen Protestan kökenli tanrıbilimsel akım olan *fundamentalizmin* kökeni 1910-1918 arasında, Hristiyanlığın temel öğretilerine ilişkin broşürlerin yayımlanmasına dayanır.⁸⁹ Fundamentalizmin *kutsal yazı*'ların yalnızca sözsel esine dayanan, sözcüğü sözcüğüne anlamı kabul eden, bilimsel ya da tarihsel tüm yorumlara karşı çıkar ve yaratıcılık'a dayanır. Fundamentalizm, modernizmin yoğun eleştirileriyle karşılaştı ve 1925'te, bir devlet okulunda evrim öğretisini okutan Tennessee'li bir ilkokul öğretmenine karşı açılan dava dünya çapında bir tartışmaya konu oldu. ABD'de 1919'da (World's Fundamentals Association), *Dünya Hristiyan Fundamentalist Derneği*'nin kurulmasıyla ortaya çıkan Protestan orjinli fundamentalizm (köklere, öze dönüş) kavramı, son yıllarda Müslüman ülkelerde çok yaygın olan İslam kaynaklı siyasal şiddet hareketlerini tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Kavram İslam köktencilikinden *islamophobia*'ya dönüşme.⁹⁰ Kısaca bildirilmiş dinin temel metinlerine dönmeyi isteyen ya da *temellerine* geri dönmeyi isteyen bir hareket ya da

⁸⁹ Dobaev, İ. P., İslamskiy Radikalizm: Genezis, Evolitsiya i Praktika, Rostov-na-Donu, 2008, s. 98.

⁹⁰ Dobaev, a.g.e., 2008, s. 99

inanç. Modern dönemde ortaya çıkmış öze dönüş hareketleridir. Modernizme yine modern dinsel bir tepki hareketidir.

Radikalizm terimi birçok şekilde açıklanabilir: “ Özellikle de politikada normlar ötesinde tedbirlere başvurulması veya savunulmasıdır” ve “ Ilımlı olmayan ve uzlaşmaz yöntemleri destekleyen siyasi teoridir”.⁹¹ “ Radikalizm bir toplumun politika merkezince kabul edilenin dışında grup ve bireylerin ideoloji ve hareketlerini tanımlamak için kullanılan bir terimdir; veya ortak ahlaki kuralların ihlal edilmesidir. Radikalizm kavramı, ona başvuranlar tarafından aşağılayıcı bir kavram olarak kabul edilir. Radikalizm, politik ve sosyal ideolojilerin irrasyonel, engelleyici, gereksiz veya sivil toplum tarafından kabul edilemez olarak görülmesidir. Radikalizm kavramı, belirli gayrimeşru düşünce ve yöntemleri akla getirmektedir”.⁹²

Radikalizmin kökeni ideolojiden, dinden veya diğer inanç çeşitlerinden kaynaklanıyor olabilir. Ulusal ve uluslar arası düzeyde hükümetin ve uluslar arası kuruluşların dış politika kararları ve uygulamaları adaletsiz olarak düşünülebilir, kişilerin temel haklarını ihlal eden sosyal, ekonomik veya politik kararlar radikalizmin kaynağı olabilir.⁹³

⁹¹ <http://www.freedictionary.com/extremism>

⁹² <http://en.wikipedia.org/wiki/Extremism>

⁹³ Ahmadullin, V., Melkov, S., Gosudarstvenno-İslamskie Otnoşeniya v Rossii, Moskova, 2002, s. 57.

Radikalizm, genel anlamda bilimde, dinde, siyasette ya da herhangi bir başka alanda kökten yenilikler yapma tutumu.⁹⁴ Ele alınan konunun son nedenlerine, en son köklerine ya da ilk temellerine inme amacıyla yürütülen düşünme yöntemidir. Bir gerçeği ya da ilkeyi hiçbir ödün vermeden kayıtsız şartsız, doğruluğu önceden kabullenilmiş belli ilkelere bağlı kalarak sonuna dek sürdürme tutumu, savunulan düşünsel konunun doğruluğunu, gerçekliğini ya da değerce üstünlüğünü ne pahasına olursa olsun sonuna dek götürme üzerine kurulu düşünme biçimidir.

Felsefi anlamda radikalizm, bir gerçeği ya da bir düşünceyi hiç bir taviz vermeden yalnızca belli bir ilkeye bağlı kalarak sonuna kadar sürdürme tutumu olarak tanımlanmaktadır.⁹⁵ Köktencilik, mevcut toplumsal ve ekonomik düzenden ve statükodan hoşnut olmayan ve mümkün olan en kısa zamanda sert yöntemlerle değiştirilmesini savunma anlamına da gelmektedir. Gelenekle, kurumlaşmış ve yerleşik geçmişle olan tüm ilişkileri koparmak, yeni bir sayfa açmak isteyen kişilere radikal denir. İlk defa İngiltere’de 18. yüzyılda dikkat çeken radikalizm, bilim, din ve siyaset gibi alanlarda problemlerin çözümü için sosyal paradigmada köklü bir değişim, geniş çaplı yenilikler yapma eğilimini savunan teori ve hareketler şeklinde açıklanabilir.

Marx, Hegel’in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı’sında şöyle der: "Radikal olmak işi kökünden almaktır ve kök de insan için insanın kendisidir".⁹⁶ Siyasal açıdan XIX. yüzyılın başlarında İngiliz liberal partisinin demokratik

⁹⁴ Dobaev, a.g.e., 2008, s. 101.

⁹⁵ Akaev, V. K., Sufizm i Vahhabizm na Severnom Kafkaze. Konfrontatsiya ili Kompromiss?, Mahaçkala, 1999, s. 156.

⁹⁶ Ahmadulin, a.g.e., 2002, s. 60.

reformlar isteyen üyeleriyle 1876 anayasasının ilanından sonra Cumhuriyetçi partinin oportünistler adıyla anılan ılımlı üyelerine karşı bulunan ve köklü değişiklikler isteyen üyelerine radikaller adı verilmiştir. Daha sonra hemen bütün dünyada düzen değişikliği isteğinde birleşen gruplar ve partiler, birbirlerine karşıt durumda bulunmalarına rağmen, bu adla anılmışlar ve solda düşman olmaz sloganını benimsemişlerdir. Bunun yanısıra sağ radikalizm de oluşmuş ve Alman ırkçılığından Amerikan McCarthy'ciliğine kadar birçok çağdışı ve gerici akımlar radikal adıyla anılmışlardır.⁹⁷

Günümüzde hangi gruba veya inanca ait olursa olsun radikal eğilimler, dünya barışını ve güvenliğini tehdit eden unsurların başında gelmektedir. Radikalizm, herhangi bir konuda kökten, ani değişimler savunmak ve bu yönde sert ve tavizsiz bir politika izlemek anlamına gelir. Radikaller, köklü değişiklikler peşinde olan ve bunun için sert, sivri, hatta kimi zaman saldırgan bir üslup kullanan kimseler olarak bilinir. Radikalizmin belirgin bir özelliği "öfkeli üslup"tur. Bu üslup, radikal kimselerin konuşmalarında, yazılarında, gösterilerinde belirgin biçimde ortaya çıkar. Radikal hareketlerde, şuurlu tavırların yerini körü körüne savunulan tabular ve bu tabular doğrultusunda gelişen kitle psikolojisi alır.⁹⁸

Günümüzde radikalizm, Hristiyan ve Yahudi toplumları içinde olduğu gibi İslam dünyasında da ortaya çıkabilmekte ve bu durum, iki medeniyet arasında çatışma öngörenler tarafından suiistimal edilmektedir. Radikalizmin dünya barışı için ne kadar ciddi bir tehdit olduğunu ise, ABD'ye yönelik 11 Eylül terör saldırıları ve bu saldırılar sonrasında oluşan ortam bir kez daha gösterdi. Saldırıların İslam adına

⁹⁷ (<http://www.baktabulum.com/felsefe-sosyoloji/86219-koktencilik-radikalizm.html>)

⁹⁸ Dobaev, İ. P., İslamskiy Radikalizm v Sovremennih Etnopolitičeskih Protsessah na Severnom Kafkaze, Tsentralnaya Azya i Kafkaz, No-6, 2000, s. 132.

ortaya çıktığını iddia eden birtakım insanlar tarafından gerçekleştirildiğinin düşünülmesi, Batı dünyasının bir kısmında İslam dini hakkında yanlış izlenimler doğurdu. Oysa İslam ahlakı her türlü şiddeti ve saldırganlığı kesin olarak yasaklar.

* *Vahhabilik*: Muhammed ibn Abdulvahhab (1703-1787) tarafından kurulan bu akımın mensupları kendileri için *vahhabi* ismini değil de *muvaahhidun* adını verirler ve *hanbeli* olduklarını söylerler.⁹⁹ İslam'daki tevhit akidesinin önemini vurgulayan Abdulvahhab, toplumdaki bid'atlara, insanlara tazime ve yatır, mezar ve benzeri bir takım yerleri kutsallaştırmaya karşı çıkarlar ve bunların kişiyi şirke götürdüğüne inanırlar. Abdulvahhab, Arabistan'daki Suud ailesiyle ilişki kurmuş ve onların Osmanlılara karşı yörede bağımsızlık yanlısı hareketlerine destek vermişlerdir. 19. yüzyılın başlarında kısmi bir başarı elde eden Suudlar, Hicaz bölgesinde 1924 yılına kadar tam bir hâkimiyet kuramamışlardır. Selefî ekolün devamı sayılabilecek vahhabiler kendilerinden öncekilerden farklı olarak, a) İbadetlerin, sadece Kur'an ve Sünnet-i Seniyyenin beyan ettiği ve ibn-i Teymiyye'nin anlattığı şekilde yapılmasıyla yetinmeyip, örf ve adetlerinde tamamen İslam çerçevesinde devam etmesi gerekli görmüşlerdir. b) Vahhabilik sadece inanç ve amel şeklinde kalmadı. Kendilerine muhalif olanlara karşı harbe girdiler, zora başvuran dini davetlerde bulundular. Bidat ve hurafelerle savaşma adına insanlar tarafından kutsal sayılan türbe, kabir gibi yerleri yaktılar.¹⁰⁰ Son derece mihafazakar dini ideoloji olan vahhabilik ile sömürgecilik karşıtı *deobandi*

⁹⁹ Akaev, a.g.e., 1999, s. 158

¹⁰⁰ Akaev, a.g.e., 1999, s. 159.

ideolojisi birleşince, doğal olarak sömürgeciliğin tasfiyesi için dinin meşrulaştırdığı şiddet hareketleri ortaya çıkmıştır.

Selefiyye: Hicri 4 asırda ortaya çıkan bu grup hanbeli mezhebine mensupturlar. Hicri 7 asırda selefiye inancı İbn Teymiyye tarafından ihya edilmiştir. İbn Teymiyye'den sonra talebesi olan İbn Kayyim el Cevziyye tarafından savunulmuştur. Hicri 12 asırda Muhammed b. Abdulvahhab tarafından Arap yarımadasında yeniden ortaya çıkmıştır. İtikadi meselelerde yalnızca Kur'an ve Sünneti tanır, başka delile ihtiyaç duymazlar.¹⁰¹ Akıl yalnız nakli desteklediği zaman, inancı kuvvetlendirmek ve itaat, boyun eğmek için vardır. İslam'da Sahabe ve Tabiun dönemi Müslümanları için kullanılan isimlendirme. Sonraki devirlerde yaygın olarak kelami tartışmalardan uzak durmaları, sade yaşam tarzları, ihlas ve samimiyetleriyle tanınmaktadırlar. Dinin temel kaynağı olarak nassı (Kur'an ve Sünneti) ön planda tutarlar ve itikadi konularda aklın hokum kaynağı olamayacağını kabul ederler. Yoruma ve teville girmez, asli kaynak dışında kaynak tanımazlar. Bu anlamda *selefilik*, a) kutsal kitaba bağlılık ve b) kültürel batı aleyhtarlığıyla bilinir. Hanbeli geleneğinde olduğu gibi, Kur'an mesajına çok katı ve harfilik yanlısı bir bakışı temsil eder.¹⁰²

Devrimci Cihadın Hareketleri ve İdeologları: Radikal İslam üzerinde İbni Teymiyye (1268- 1328) çokça etkili olmuştur. 13. yüzyılda kendi toplumunun sorunlarını dile getirmişse de, onun düşünceleri Suudi Arabistan'ın 18. yüzyıl Vehhabi hareketini, Mısır'ın modern eylemci ideologu Seyyid Kutub'u, İslami cihattan Muhammed El Farac'ı ve Üsâme bin Ladin gibi çağdaş aşırılık yanlılarını

¹⁰¹ Akaev, a.g.e., 1999, s. 159.

¹⁰² Dobaev, a.g.m., 2000, s. 133.

etkilemiş, onlarda Teymiyye'yi kendilerine mal etmişlerdir.¹⁰³ Muhammed bin Abdulvahhab (1703-1791) dinsel bağınazlık ile askeri gücü birleştirdi ve dini-siyasi bir hareket oluşturmak için yerel aşiret reisi Muhammed bin Suud ile ittifak yaptı. Hariciler gibi vahhabilerde kendilerine karşı çıkan veya direnen kim varsa kâfir ilan edip öldürüyorlardı. Düşünce ve eylem bağlamında modern İslami reform görüşünü oluşturmada üç kişi çok etkili olmuşlardır. Hasan el Benna (1909-1966) Mısır'daki Müslüman kardeşleri, Mevlana Mevdudi (1903-1979) ise Pakistan'daki Cemaati İslami'yi kurdular. Değişimin yavaş ve ıstıraplı olacağını kabul etmekle beraber gelecek nesilleri yetiştirmeyi amaç edinmişlerdi. Seyyid Kutub (1906-1966), Hasan el Benna ve Mevdudinin görüşlerini geliştirip radikalleştirdi. Yüzyıllarca yıllık Selefiyeci (Yeniden canlanışçı) geleneğin parçası olsalar da bu üç fakir adamı tepkilerinde moderniler ve İslam'ın temellerine kaynaklarına dönme anlamında yeni köktencilerdi. İslam'ın kaynaklarını modern dünyaya meydan okumak için yeniden yorumladılar. Bu onların öğretilerinde, örgütlerinde, stratejilerinde, taktiklerinde ve modern bilim ile teknolojiyi kullanışlarında görünür. Gerçektende çok sayıda İslami eylemci, modern eğitimin ürünüdür, doktorların, mühendislerin, hukukçuların, gazetecilerin, üniversite hocalarının ve öğrencilerin mesleki kuruluşlarından ibarettir.

İslami siyasi ideologlar ihtilalci eğilimli olup ve genelde din âlimi değillerdir. Bu çerçevede gelişen radikal eğilimler sömürgeciliğin tasfiyesinde daha sonra

¹⁰³ İgnatenko, A. A., İslamskiy Radikalizm Kak Effekt Holodnoy Voynı, Tsentralnaya Azya i Kafkaz, No-1, 2009, s. 23.

Filistin ve Afganistan'dan oradan da Bosna-Hersek'e ve 11 Eylül ile modern dünyanın her yerine dağılmışlardır.¹⁰⁴

2.3.1.2. Kafkasya'da Faaliyet Göstern Kökten Dinci Akımlar

Kafkasya'da 1990'lı yılların başında hâkim olan milli bağımsızlık düşüncelerinin yerini artık "gerçek İslam" (İslami geleneği dışlayan, doğrudan Kuran'ı ve Hz. Muhammed'in hayatını ve sözlerini örnek alan anlayış kast edilmektedir) sloganları almaya başladı. Bunun sebepleri; birincisi, Kafkasya'daki etnik karışıklıklar nedeniyle bu bölgede radikal milliyetçilik bir siyasi ütopya haline gelmeye başladı. İkincisi de, kendi etnik grubunun üstünlüğü için verilen mücadele, fiiliyatta o etnik sınıfın elit kesiminin işine yarıyor. Bu elit grup da kısa zamanda yolsuzluğa saplanarak köklerinden kopuyor ve kendi bencil emelleriyle uğraşmaya başlıyor. Halk kitlelerine ise sadece mitinglerde piyon rolü oynamak düşüyor. Bütün bunların sonucunda, 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren Kafkasya'ya radikal İslam düşünceleri yayılmaya başladı.

Siyaset uzmanı Konstantin Kazenin, "İslam'ın halkın hayatında asırlardır oynadığı önemli bir rol var. Fakat halkın geleneksel İslam anlayışı ve uygulamalarıyla, sonradan dine giren unsurlardan ve halkın geleneklerinden uzak 'gerçek İslam' anlayışı arasında zaman zaman tartışmalar yaşanıyor.¹⁰⁵ Bu arada, tarihte İslami bir tarikat bazen geleneksel, bazen de gerçek İslam rolünü oynamıştır. Örneğin 19. yüzyılda mistik tasavvuf anlayışı, gerçek İslam rolünü oynamıştı. 20.

¹⁰⁴ İgnatenko, a.g.m., 2009, s. 24.

¹⁰⁵ Dobaev, Mirovaya Ekonomika i Mejdunarodnye Otnoşeniya, 2001, s. 69.

yüzyıl sonunda bu rolü Selefiye (Vahhabiler) grubu oynamaya başladı. Bugün Selefiye yanlıları gelenekçi sufilere savaş ilan etmiş durumdadır" yorumunda bulunuyor.

Gerçekte kökten dincilik, Kafkasya'da bir kriz kaynağı değildir. Ancak, krizlere neden olan önemli etkenlerdendir. Bununla birlikte, kökten dincilik genel bir yapıdan ziyade, özel bir yapıya sahiptir. Yani bölgenin dışından, gelen Vahhabiler, Kafkasya'daki krizin bazı yönlerinin, "İslami" boyut kazanmasından, şüphesiz önemli bir rol oynamış olsalar da, yerel özellikler, Vahhabilerin etkisini, "köktenci İslam"dan, "siyasi İslam"a çevirmiştir.¹⁰⁶ Başka bir ifadeyle; İslam, bölgede küresel cihat için sosyal bir araçtan ziyade, etnik-ulusal kimlik oluşturulmasında bir araç durumundadır. Kafkasya'daki İslami etkinin, açıkça görüldüğü Çeçen-Rus çatışması bile İslami kimliğin, bölge dışındaki Müslümanlarla dayanışma sağlamadığı, ulusal bir savaş olarak kalmıştır.

Çeçenistan'da Vahhabilerin esas etkisi, ilk Çeçen-Rus Savaşı'nın sonunda hissedilmeye başlandı.¹⁰⁷ Ancak, bu etki oldukça sınırlıydı. O dönemde şeriatı benimsetme çabaları başarısız olmuştur. Muhafızlar (Aslan Maşhadov karşıtları) ile yabancı cihatçılar arasındaki ittifak, 1990'ların sonunda, Çeçenistan'daki köktenci İslam'ın artan etkisini göstermektedir. 1999'dan bu yana, Çeçen direnişçilere ülke dışından, yeniden mali destek ve gönüllü savaşçılar sağlanmıştır. Propaganda desteği, çok sayıda İslami kökenli savaşçının, bölgeye akın etmesi kadar etkili

¹⁰⁶ İgnatenko, a.g.m., 2009, s. 25.

¹⁰⁷ Akaev, V. K., Religiozno-Političeskiy Konflikt v Çečenskoy Respublike İşkerya, Tsentralnaya Azya i Kafkaz, No-4, 1999, s. 83.

olmamış olsa da, mali destek yabancı cihatçılar için yeni bir etki yaratmış ve yabancı İslami medya, Çeçenlerle dayanışma içine girmiştir. Mali destek; köktenci ve ılımlı Çeçen milliyetçileri arasındaki dengeyi de etkilemiş ve köktencilerin, ılımlılara karşı gücünü arttırmıştır. Aslan Maşadov, ne yabancı İslamcılardan ne de Moskova'dan destek görmüştür.

Kafkasya'da, Radikal İslamın etkisine açık bölge, Kuzey Kafkasya'dır.

Vahhabiliğin radikal bir dini anlayışa zemin hazırlayan karakteri, SSCB'nin dağılmasından sonra, Sünni mezhebinin ağırlıkta olduğu Kafkaslar bölgesinde hızla yayılma imkanı sağlamıştır. Bu radikalleşmenin ilk belirtilerinden biri, Astrahan'da kurulan, "İslami Yeniden Doğuş Partisi"dir. Genel olarak, Nakşibendi ve Kadiri tarikatlarının köklü olduğu Dağıstan'da, SSCB'nin dağılmasından sonra Suudi destekli Vahhabilik ön plana çıkmıştır.

Dağıstan'da vahhabi hareketi genel olarak üç kanata ayrıldı:¹⁰⁸

1. ılımlı. İslam Rönesans Partisi başkanı Ahmadvadi Akhtaev. Bu ılımlı hareket sufi tarikatlara ve diğer yasal dini okulların temsilcilerine tolerans gösteriyordu. Sosyal ve siyasi faaliyet göstermeden daha çok propaganda ve eğitim faaliyetlerine ağırlık veriyordu. Akhtaev ve taraftarlarının iktidarı zorla ele geçirmek gibi niyetleri yoktu.

2. ılımlı-radikal hareketin lideri Dağıstanlı ünlü radikal vahhabi Bagautdin Kebedov (Mohammed Kızılyurt) idi. Bagautdin kafirlere karşı cihad fikri üzerinde çabalarını yoğunlaştırdı. Dağıstan'ın bir İslam devleti haline dönmesi isteğinde bulundu. 1994-1996'daki Çeçen olayları bittikten sonra Bagautdin Dağıstan topraklarında "cemaat" vahhabi örgütleri kurmaya

¹⁰⁸ Dobaev, Mirovaya Ekonomika i Mejdunarodnye Otnoşeniya, 2001, s. 70.

başladı. 1997 yılının ortasında ismi “Dağıstan İslam Toplumu” (“Cemaa ül-İslamiyun”) olan sosyal-siyasi örgütü oluşturdu. Bu örgüt Dağıstan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı’na resmen kayıtlara geçti.¹⁰⁹ “Dağıstan İslam Toplumu” örgütünün temel amacı Dağıstan Cumhuriyeti’nin Rusya Federasyonu’ndan çıkması ve bir İslam devleti olarak kurulmasıydı.

3. radikal hareketin lideri Ayub Astrahanlı, tüm dini kanunların yürütülmesinde son derece kışkanç davranıyordu.¹¹⁰ Aynı zamanda vahhabi ideolojisinin ve pratiğinin dışında kalan tüm herşeye kesin toleranssızlık gösteriyordu.

Kuzey Kafkaslar’da özellikle Çeçenistan ve Dağıstan’da, ve Transkafkasya’da Azerbaycan’da etkinlik mücadelesini sürdüren Vahhabilik, RF ve Çeçen direnişçiler arasında çatışmaların sürdüğü bölgede, “militan” karakteriyle, genel olarak barışın hüküm sürdüğü Azerbaycan’da ise, “İslami tebliğ ve yardım” adına yürüttüğü propaganda faaliyetleri ile öne çıkmaktadır.¹¹¹ Bölge halkının İslami inanış ve geleneklerine aykırı olmasına rağmen, özellikle Suudi kökenli destekle bölgede taban bulan Vahhabi hareket, “Birleşik Kafkas İslam Devleti” kurmak amacıyla,¹¹² Dağıstan topraklarına sızmıştır. Bunun sonucu ise, hala devam eden RF-Çeçen çatışmasının başlaması ve Kuzey Kafkaslar’ın günümüzdeki görünümü almasıdır.

¹⁰⁹ Botaşova, A. K., Politiceskiy Terrorizm: Determinatsiya i Formı Proyavleniya, Stavropol, 2004, s. 49.

¹¹⁰ Arukhov, Z. S., Voorujennie Konflikty na Severnom Kafkaze v Svete Teorii i Praktiki Cihada/ İslam i Politika na Severnom Kafkaze, Rostov-na-Donu, 2001, s. 123.

¹¹¹ Arukhov, a.g.e., 2001, s. 124.

¹¹² Botaşova, A. K., Politiceskiy Terrorizm: Determinatsiya i Formı Proyavleniya, Stavropol, 2004, s. 50.

Son durum itibariyle, Kafkaslar'daki Vahhabilik faaliyeti, Suudi kökenli kuruluşların, çoğunlukla Azerbaycan'ı geçiş yolu olarak kullanmak suretiyle, bölgeye ve savaş bölgelerinden kaçan göçmenlere aktardıkları yasal yardımlarla, Çeçenistan'daki direnişe sağlanan yasadışı lojistik destekten oluşmaktadır.

Kuzey Kafkasya'da sürdürülen Suudi Arabistan kaynaklı, Vahhabi destekli Çeçen direnişinin arkasında, sadece şariat esaslarına göre yeniden bir devlet kurma amacı değil, Hazar Havzası petrol ve doğal gaz rezervlerinin paylaşımı sorunu ve RF'nin bölgedeki gücünün azaltılması stratejileri de bulunmaktadır.¹¹³ Bölgede çatışmalar sürdükçe, Bakü-Novorossisk boru hattından petrolün taşınmasının aksayacağı, petrol fiyatlarının daha da yükseleceği ve başta Suudi Arabistan olmak üzere, petrol ihraç eden Arap ülkelerinin bundan kazançlı çıkacağı hesapları yapılmaktadır.

“Rusya Fedrasyonu; ülkenin güçlü devlet imajına uygun olarak, Ağustos 1999'da başlayan, İkinci Çeçenistan Savaşı'nda sert tedbirler alınmak suretiyle, radikal İslamın Çeçenistan'da durdurulması, kökten dinci grupların Kafkaslardan atılması ve böylece diğer Müslüman cumhuriyet (Kabartay-Balkar, Karaçay-Çerkez ve Adıgey Ö.C.) ve bölgelerde (Kuzey Osetya) de İslam motifli ayrılıkçı hareketlerin önünün kesilmesini hedeflemiştir.”¹¹⁴

Kuzey Osetya'daki Beslan katliamından sonra, 12 Eylül 2004'de getirilen yeni bir yasal düzenleme ile kökten dinci hareket ve terörizme karşı mücadelede yeni tedbirler alınmıştır.

¹¹³ Arukhov, a.g.e., s. 125.

¹¹⁴ Akaev, Tsentralnaya Azya i Kafkaz, 1999, s. 84.

3. KAFKASLARDA MEYDANA GELEN TERÖR OLAYLARI

1995 ve 2007 arasında Rusya’da Çeçenlerle bağlantılı olarak görülen ya da gösterilen önemli pek çok terör olayı meydana gelmiştir. 1995–2004 yılları arasında meydana gelen olayları tarih sıralamasına göre su sekildedir:¹¹⁵

1995, 14–19 Haziran; Şamil Basayev liderliğindeki Çeçen asiler Rusya’nın güneyindeki Budennovsk şehrinde bir hastanede yüzlerce rehineyi alıkoydular. 14 Haziran 1995’te asiler 200 kişi kadar bir grupla şehre girdiler. Militanlar önce bir polis merkezini ele geçirmeye çalıştılar ancak başaramadılar. Militanlar iki banka binası, şehir yönetim merkezi ve bir hastaneyi ele geçirdiler. Militanlar rehinelere olarak çevreye bubi tuzakları döşediler. Asiler Rusya’nın Çeçenistan’a karşı düşmanlığı durdurması ve bölgedeki askeri birlikleri çekmesi halinde rehinelere serbest bırakacaklarına dair söz verdiler. Ayrıca asiler Rusya’nın taleplerini reddetmeleri ve sorunu güç kullanarak çözmeye kalkmaları halinde tüm rehinelere öldürecekleri şeklinde tehditte bulundular. 17 Haziranda, görüşmeler devam ederken,

Rus MVD ve Spetnaz güçleri hastaneyi ele geçirmek üzere harekete geçti. Spetsnaz piyadeleri, elit Alfa grubu güçleri görünmeden başka bir taraftan müdahale edebilsin diye dikkatleri başka yere çekmek için hastane binasının ön pencerelerine ateş ettiler.

¹¹⁵ <http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/krono.exe?>

Ruslar binanın ilk katını ele geçirmeye başardılar ancak binanın kalanı Basayev'in kontrolünde kaldı. İki saat sonra aynı birimler tekrar saldırdı ancak başarılı olamadılar. Bu ikinci başarısız denemenin ardından Rus arabulucular Rus askerlerinin merkezi hükümet kontrolünden bağımsız olarak hareket ettiklerini belirttiler. Bu tekrar hastaneyi ele geçirmek üzere müdahale çabalarını sonlandırdı ve

19 Haziranda arabuluculuk görüşmeleri tamamlandı. Basayev'in kuvvetleri arkalarında 150 sivil ölü bırakarak durdurulmaksızın Çeçenistan'a dönebildiler.

1996, 09–11 Ocak: Salman Raduyev komutasındaki 250 Çeçen militan doğu Çeçenistan Kızlyar'da bir hastaneyi ele geçirerek 3000'den fazla insanı rehin aldı. Pek çok rehinenin salıvermesinin ardından Çeçen asiler küçük bir grup rehine ile Çeçenistan'a çekilmek üzereyken Çeçenistan güzergâhları üzerinde küçük bir köy olan Pervomayskoe'de durduruldular. Asiler köye saldırmayı deneyen Rus askerleri tarafından sarıldılar. Şehre yapılan iki günlük top atışı ve saldırıların ardından birçok rehine ve rehineci öldürüldü ancak bir grup Çeçen asi kuşatmayı yarmayı başardı. Değişik değerlendirilmelere göre saldırılar sırasında 35 ila 150 arasında Çeçen asi ve 65 sivil ve asker ölmüştür.

1996, 11 Kasım: Dağıstan'ın Kaspisky kentinde Rus askeri personeli ailelerinin ikamet ettiği apartman bloğunda bir bombanın patlaması sonucu 64 kişi öldü.

1999, 19 Mart: Kuzey Osetya'nın Vladikavkaz kentinde şehir pazarında bir bombanın patlaması sonucu 50 kişi öldü.

1999, 31 Ağustos: Kremlin yakınlarındaki bir yeraltı alışveriş merkezinde bir bombanın patlaması sonucu 20 kişi yaralandı.

1999, Eylül Ayı: Moskova, Buynaksk ve Volgodonsk'ta apartman bloklarını havaya uçuran bir seri patlama oldu, yaklaşık 300 kişi öldü. 4 Eylülde Dağıstan Buynaksk'ta 64 kişi öldürüldü. 9 Eylülde Guryanov caddesinde meydana gelen patlamada 94 kişi öldü, 249 kişi yaralandı. 13 Eylülde Kashirskoye Shosse üzerindeki bir binada bomba patlaması sonucu 118 kişi öldü. 16 Eylülde Volgodonsk'ta bombalı bir aracın patlaması sonucunda 18 kişi öldü, 288 kişi yaralandı. Hükümet Rusya gizli servisine dayanarak Çeçen asileri sorumlu tuttu. Sonradan başbakan Vladimir Putin 1997'den bu yana ilk kez Çeçenistan'a asker göndererek buna karşılık verdi.

2000, 2-3 Haziran: Çeçenistan'daki Rus askerlerine karşı bir seri intihar saldırısı düzenlendi; Argun'da 54 ve Gudermes'de 6 asker öldürüldü. 7 Haziranda bölgesel baskent Grozny yakınlarında arabalı bir intihar saldırı sonucu iki Rus özel polisi memuru öldürüldü. Bunlar muhtemelen Çeçenistan'daki Rus askerlerine karşı düzenlenen ilk intihar saldırılarıydı.

2000, 9 Temmuz: Kuzey Osetya Vladikavkaz'da alışveriş merkezi yakınların da bir arabanın havaya uçması sonucu 8 kişi öldü, 20 kişi yaralandı. Aynı gün Rostov-on-Don'da bir patlamada 2 kişi öldü, 2 kişi de yaralandı.

2000, 8 Ağustos: Moskova'daki kalabalık Puşkin Meydanında alt geçitte patlayan bir bomba sonucu 13 kişi öldü, 90 kişi yaralandı.

2001, 24 Mart: Yessentukhi, Mineralnye Vody ve Karaçay-Cerkezya'da eş zamanlı meydana gelen bombalı araçların patlaması olayları sonucu 28 kişi öldü, 150 kişi yaralandı.

2002, 9 Mayıs: Dağıstan'ın Kaspiysk kentinde Zafer Günü kutlamaları sırasında meydana gelen bir bombanın patlaması sonucu 41 kişi ölürken düzinelerce kişi de yaralandı.

2002, 23–25 Ekim: 50 Çeçen asi Moskova'daki Dubrovka tiyatrosunu ele geçirerek 800 kadar kişiyi rehin aldılar. Üç günlük kuşatmanın ardından Rus kuvvetleri gaz kullanarak binaya saldırdı ve tüm asilerle birlikte 129 rehineyi öldürdüler.

2002, 27 Aralık: Çeçen intihar saldırganları bomba yüklü araçları ile Grozny'deki yerel hükümetin karargâh binasına saldırarak 80 kişinin ölümüne neden olular.

2003, 12 Mayıs: Kuzey Çeçenistan'daki Znamenskoye'de hükümet idari ve güvenlik binalarının bulunduğu yerleşime içi patlayıcı yüklü bir kamyon ile iki intihar bombacısı tarafından bir saldırı düzenlendi. 59 kişi hayatını kaybederken pek çok kişi yaralandı.

2003, 14 Mayıs: Grozy'nin doğusundaki Iliskhan-Yurt kentindeki bir dini festival devam ederken en az 16 kişinin öldüğü bir intihar bombalı saldırısı meydana geldi. İki kadın intihar saldırganının muhtemel hedefleri muhtemelen Çeçen lider Ahmed Kadirov'du. Saldırıda 145 kişi yaralandı.

2003, 5 Haziran: Çeçenistan yakınlarındaki Mozdok'ta Rus hava kuvvetleri pilotlarını taşıyan bir otobüse bir kadın intihar bombacısı tarafından saldırı düzenlendi. Saldırıda saldırganın da içinde bulunduğu 18 kişi otobüsün havaya uçması ile öldü.

2003, 5 Temmuz: Moskova'nın Tuşino hava meydanında düzenlenen bir açık hava müzik festivali sırasında iki kadın intihar bombacısının saldırısı sonucu 15 kişi öldü. Olayda 60 kişi yaralandı.

2003, 1 Ağustos: Çeçenistan sınırındaki Kuzey Osetya'da bulunan Mozdok kentindeki askeri hastaneye bir intihar saldırganı tarafından düzenlenen bombalı saldırıda 50 kişi hayatını kaybetti.

2003, 3 Eylül: Kuzey Kafkasya'ya yakın Pyatigorsk'ta bir trende meydana gelen patlamada 6 kişi ölürken polis olayın Çeçen asilerin işi olmadığını açıkladı.

2003, 15 Eylül: İnguşetya'nın başkenti Mamans'taki Rus gizli servisi karargâhı binasının yakınında meydana gelen patlamada 4 kişi ölürken düzinelerce kişi de yaralandı.

2003, 5 Aralık: Stavropol'da bir trende meydana gelen patlamada en az 36 kişi ölürken 150'den fazla kişi yaralandı.

2003, 9 Aralık: Moskova'nın merkezindeki Natsional Hotel'e bir kadın intihar saldırganı tarafından düzenlenen eylemde en az 6 kişi ölürken 11 kişi de yaralandı. Muhtemel hedef Duma binasıydı.

2004, 6 Şubat: Moskovada'da Paveletska ve Avtozavodskaya istasyonları arasında sefer yapan bir metro treninde günün en kalabalık saatinde meydana gelen patlamada 41 kişi öldü, 79 kişi yaralandı. Qatar'da meydana gelen bir bombalı saldırıda eski Çeçen devlet başkanı Selimhan Yandarbayev'in öldürülmesinden sadece haftalar sonra iki Rus gizli servis elemanı bu olaydaki rollerinden dolayı yakalanıp yargılanarak ömür boyu hapse mahkûm edilirken bu Moskova'nın 6 Subattaki patlamalara bir misillemesi olarak görüldü.

2004, 9 Mayıs: Grozy'nin Dinamo stadyumunda meydana gelen patlamada Çeçenistan'ın Rusya yandaşı devlet başkanı Ahmed Kadirov'un da aralarında bulunduğu 6 kişi öldü. 50'den fazla kişi yaralandı.

2004, 24 Ağustos: Hemen hemen eş zamanlı meydana gelen olaylarda iki Rus yolcu uçağı infilak ederken 89 kişi hayatını kaybetti. Enkazda bulunan ipuçlarının Federal Güvenlik Servisi tarafından değerlendirilmesinin ardından "Kara Dul" olarak adlandırılan iki Çeçen kadın olaylardaki rollerinden dolayı itham edildi.

2004, 31 Ağustos – Bir kadın intihar bombacısının kuzeydoğu Moskova'da bulunan Rijskaya metro istasyonunda bir bombayı infilak ettirmesiyle kendisiyle beraber 9 kişi öldü.

2004- 2010 yılları arasında Rusya Federasyonu'nda meydana gelen terör olayları tarih sırasına göre şu şekilde sıralanabilir:

" 2004, 1–3 Eylül: Güney Rusya, Kuzey Osetya'da silahlı asiler aralarında yetişkinlerin ve çocukların bulundu 1000 kadar kişiyi Beslan'da bir okulu ele geçirerek rehin aldılar. İki gün sonra Rus güvenlik güçlerinin okula saldırı düzenledi. Yarısı çocuk olmak üzere 300'den fazla kişi şiddetli saldırıların sonucunda hayatlarını kaybettiler. Radikal Çeçen komutan Şamil Basayev olayın sorumluluğunu üstlendi.

2005, 13–15 Ekim: Rusya'nın Kafkas cumhuriyeti Kabardino-Balkarya'nın başkenti Nalçık'teki hükümet binalarına düzinelerce silahlı militan tarafından saldırı düzenlendi. Saldırıda aralarında 50 militanın da bulunduğu en az 85 kişi hayatını kaybetti. Olaylardan sonra radikal Çeçen komutan Şamil Basayev saldırının hazırlık aşamasında yerel savaşçılara yardımda bulunduğunu açıkladı.

2006, 9–11 Şubat,: Çeçenler Dağıstan sınırı yakınlarındaki Stavropol Krai'deki güvenlik güçleriyle çatışmaya girdi. Resmi makamlara göre, çatışmalarda 7 polis ve 12 militan hayatlarını kaybettiler.”

2008, 29 Aralık; Mahaçkale'de Rusya İçişleri Bakanlığı Kuzey Kafkasya Bölge Komutanlığı Başkan Yardımcısı Tümgeneral Valery Lipinski vuruldu. Saldırının sorumluluğu terör grup “Şeriat” almıştır.

2009, 5 Haziran; Dağıstan İçişleri Bakanı Adilgeray Magomedtagirova suikast düzenlenmişti. Yaralanan Magomedtagirov hastaneye götürüldü, ama ameliyat masasında ölmüştü.

2009, Haziran; İnguşetya Cumhurbaşkanı Yunus Bek Evkurov'a suikast düzenlenmişti. Olayda ağır yaralanan Evkurov Moskova'da gördüğü tedavinin ardından görevinin başına dönebilmişti.

2009, 17 Ağustos : Nazran Emniyet Müdürlüğü'ne yönelik intihar saldırısında toplam 25 kişi hayatını kaybetmiş, 162 kişi yaralanmıştı.

2009, 28 Kasım; Moskova'dan St. Petersburg'a Giden Yolcu Treni Nevsky Express Raydan Çıktı. Meydana Gelen Kazada 39 Yolcu Ölürken, 96 Yolcu da Yaralandı. 7 kilogram TNT'nin patlayıcı gücüne eşit bir bombanın yol açtığını açıklandı. Bombanın patlaması sonucu raydan çıkan yolcu treni civarında bir başka bomba daha patladı. Patlamayı Çeçen lider Doku Umarov üstlenmişti.

2010, 29 Mart; Moskova metrosuna yönelik bombalı saldırılarda 39 kişi hayatını kaybetmişti, 102 kişi yaralanmıştı.. İlk patlama 7:56'da gerçekleşti. Metro Lubyanka durağında durduğunda patlayıcı ikinci vagonu havaya uçurdu. Bundan kısa bir süre sonra 8:37'de Kültür Parkı durağında ikinci bir patlama meydana geldi.

Çeçen isyancıların lideri Doku Umarov bu saldırının sorumluluğunu üstlenmiş ve "Savaşı Rus kentlerine taşıyacağını" söylemişti.

2010, 31 Mart; Çeçenistan sınırındaki Dağıstan cumhuriyetinde Kızılyar kentinde, dün meydana gelen intihar saldırısında 12 kişi öldü, 23 kişi de yaralandı. Ölenler arasında bir emniyet müdürüyle dokuz polis de bulunuyor. Dağıstan'daki saldırılarının sorumluluğunu şeriatçı Çeçen lider Doku Umarov üstlendi.

Meydana gelen tüm terör olayları incelendiğinde tedhiş faaliyetlerinin genel karakterinin bir başkaldırı ve düzene müdahale amacı taşıdığı görülmektedir. Bundan hareketle Çeçenlerin yöneldiği faaliyetlerin planlı olarak savaşı Rusya geneline taşımak şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak girişilen eylemlerin siviller ve oyun dışı ögeler üzerinde yoğunlaşması bir özgürlük hareketinin bir terör dalgasına dönmesi olarak bazı kesimlerce yadırganmaktadır.

Meydana gelen olayların neredeyse tamamı Çeçen direnişi ile ilişkilendirilmektedir. Ancak kati kanıt bulunmaması halinde bile Rusya genelinde meydana gelen tüm terör olaylarının Çeçenlere mal edilmiş olduğu ortadadır.

İşte burada "Özgürlük Hareketi" ve "Terör Saltanı" arasındaki ince çizgi ve buna nasıl bakılırsa öyle şekil veren bakış açıları göze çarpmaktadır.¹¹⁶ Bir gerilla hareketi ile savaşa şekil veren Çeçenlerin faaliyetleri tıpkı Rusların kendilerine uyguladığı gibi acımasız ve intikamcı yaklaşımın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

¹¹⁶ Akaev, Tsentralnaya Azya i Kafkaz, 1999, s. 87.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUSYA FEDERASYONU’NUN TERÖRİZME KARŞI MÜCADELE POLİTİKASI

1. SOĞUK SAVAŞ SONRASI RUSYA FEDERASYONU’NUN GÜVENLİK POLİTİKASI

1.1. SSCB’nin Dağılması Sonrası Rusya Federasyonu’nun Güvenlik Politikası

Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla ortaya çıkan yeni 15 cumhuriyeti arasında Rusya Federasyonu en güçlü ve en büyük devlet olarak SSCB’nin resmi bir halefi kabul edilmiştir. Soğuk Savaşın bitmesiyle değişen uluslararası ortamda Moskova yönetimi Rusya’nın geleneksel emperyalist yaklaşımını değiştirerek yeni koşullara bağlı olarak yeni güvenlik politikasını oluşturmaya başlamıştır. Bu politikanın oluşturma arayışları, ortamın gelişmesiyle değişik aşamalarından geçtiği görülmektedir. ‘SSCB Sonrası Rusya Federasyonu’nun Güvenlik Politikası’ başlığı altında Moskova’nın güvenlik politikasının gelişmesine bakarak Rusya’nın kuvvet kullanmasıyla ilgili yeni yaklaşımı incelemeye çalışacağız.¹¹⁷

¹¹⁷ Belkov, O. A., Voennoe Obespeçeniye Natsionalnix İnteresov I Bezopasnosti Rossii: Aktualniye Problemi, VAGŞ Yayınları, Moskova, 2004, s. 167.

SSCB’de Gorbaçev’in iktidara gelmesiyle ülkede başlayan reformlar 1989’dan itibaren dezintegrasyon (dağılma) sürecine dönüşerek, yerel düzeyde üye Cumhuriyetlerin egemenlik haklarını kullanmasının sağlanmasıyla Birliğin dağılması için elverişli ortamı hazırlamıştır.¹¹⁸ Böylece, 1990 yılında üç Baltik ülkesi ve Gürcistan’ın Birlikten ayrılma talepleri Sovyetler Birliği’nin dağılma sürecini başlatmıştır. Bu süreci durdurmak amacıyla Gorbaçev tarafından yapılan son girişimiyle 1991 yılı baharında yeni birliğin oluşturulması konusunda üye Cumhuriyetleriyle anlaşma sağlanmıştır, fakat Ağustos ayında gerçekleştirilen başarısız darbe girişimi dağılma sürecini hızlandırmıştır. Bu tarihten itibaren Sovyet Cumhuriyetler tek tek kendi bağımsızlıklarını ilan ederek Aralık ayında yapılan toplantılar sonucunda SSCB’nin resmen feshedilmesi ve onun yerinde 11 cumhuriyetten oluşan Bağımsız Devletler Topluluğu’nun oluşturulmasını kararlaştırmışlardır. Sovyetler Birliği Cumhuriyetlerinin self-determinasyon süreci sonucunda bağımsızlıkları kazanması hem yapılan bu anlaşma sonucunda hem de SSCB Anayasasına dayanarak mümkün olmuştur. Sovyetler Birliği Anayasasının madde 72’de, Birlik Cumhuriyetlerinin “SSCB’den özgürce ayrılma hakkı” bulunmaktadır.¹¹⁹

Böylece, SSCB’nin dağılması ve onun yerinde bağımsız 15 devletin kurulması hem iç mevzuatı bakımından hem de uluslararası hukuk açısından uluslararası anlaşma çerçevesinde sağlanarak büyük sorunlarla karşılaşmamıştır. Öte

¹¹⁸ Ertan, Fikret; Rusya’nın Dönüşümü (1990-), Kızılelma Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2001.

¹¹⁹ Buszynski, Leszek, Russian Foreign Policy After the Gold War, Praeger Yayınları, Londra, 1996, s. 76.

yandan, bu yeni devletler bünyesinde olan diğer özerk birimlerin self-determinasyon hakkı kullanarak bağımsızlığa kavuşması veya diğer devletin bünyesine girmesi talepleri desteklenmemiştir ve bu hareketlerin şiddet olaylarına dönüşmesine neden olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Rusya Federasyonu eski Sovyet topraklarında barış ve güvenliğin korunmasında öncelik rolünü üstlenerek bu görevi 1993'te yeni kabul edilen RF Askeri Doktrininde açıklamıştır. Bu amaçla BDT örgütü çerçevesinde devletlerin ortak güvenlik görevleri belirlenerek barış koruma faaliyetleri için dayanaklar sağlanmıştır. Rusya Federasyonu'nun BDT çatısı altında yapılan barış koruma faaliyetlerinin gelişimi aşağıda üç silahlı çatışma örnekleriyle incelenerek bölümün sonunda genel hatlarla değerlendirilecektir.¹²⁰ Aynı zamanda, bu olayların gelişmesiyle Rusya'nın Orta Asya ve Kafkaslar bölgesinde yaptığı askeri müdahale faaliyetleri, hangi dayanaklara dayandığı ve hukuksal açıdan meşru olup olmadığı açılarından araştırılacaktır.

Eski Sovyet toprakları olan Orta Asya ve Kafkaslarda bölge devletlerinin güvenliği sağlaması bakımından kuvvet kullanmayı ilgilendiren diğer önemli konu terörist eylemleri ve terörizmle mücadele faaliyetleri oluşturmaktadır. 1999'da Rusya Federasyonu tarafından başlatılan Anti-terörist kampanyasının Kafkaslarda ve Orta Asya ülkelerinde yayılması,¹²¹ devletlerin bu konuda hukuksal dayanakları

¹²⁰ Makuyev, R. H., Teoriya Gosudarstva i Prava, ORAGS Yayınları, Moskova-Oryol, 2005, s. 187.

¹²¹ Metelev, S. E., Terrorizm i Antiterorrističeskaya Deyatelnost, Ros-ZİTLP Yayınları, Omsk, 2006.

incelenmek ve terörizme karşı bireysel ve ortak kuvvet kullanma faaliyetleri ele alınmak ihtiyaçları ortaya koymaktadır.

Rusya yönünden Transkafkasya'yı önemli kılan hususlardan biri güney yönünden güvenliğinin sağlanmasıdır. Rusya, kendine tarih boyunca rakip olan ve tehdit oluşturan İran ve Türkiye ile arasında Transkafkasya'yı, tampon bir bölge (güvenlik koridoru) olarak görmektedir.¹²² RF'nin, Transkafkasya'daki çatışmaların kendi topraklarına sıçrayıp bütünlüğünü tehdit etmesi için yeterli nedenler vardır. Bu bölgedeki sorunlu alanlardan ikisi RF ile sınırdadır.

Güney Osetya ve Abhazya, Gürcistan'a bağlı özerk bölge ve cumhuriyet olmalarına rağmen RF'ye dahil olmak istemektedirler. Ayrıca, Kuzey Kafkasya halkları bu sorunlu bölgeler ile iç içedir. Nitekim, Çeçenistan Federasyon Antlaşmasını imzalamayarak bağımsızlığını ilan etmiştir. RF, Transkafkasya'da oluşan bu sorunlar yumagının kuzeyi etkilemesi gibi istenmeyen bir durumun, zincirleme reaksiyon ile tüm bölgeyi sarmasından endişelenmektedir. RF, Transkafkasya'da sınırlar ve sorunlar açısından statükonun devamından yana bir politika izlemektedir. Yani bir anlamda, istikrarlı istikrarsızlığı korumak istemektedir.

1.2. Putin Doktrini ve Güvenlik Stratejisi

26 Mayıs 2000 tarihinde yapılan Rusya Devlet Başkanlığı seçimlerini kazanan Putin'in "Güçlü Devlet"¹²³ yaratma sloganı eksenindeki politikası, kendisine

¹²² Vozjennikov, A.V., İ. H. Glebov ve V. A. Zolotarev, Osnovnie Kontseptualnie Polojeniya Natsionalnoy Bezopastnosti Rossii v 21'im Veke, Moskova, 2009, s. 27.

¹²³ Taymaz, Erol; "Kafkasya, Rusya, Federalizm", Nart, Sayı 44, Temmuz-Agustos 2005, s. 18.

Rus kamuoyunun kayıtsız destek vermesini sağlamıştır. Putin'in başkanlığı hem Rusya'nın iç dinamikleri ve hem de uluslararası politika açısından yeni bir döneme işaret ediyor. Hemen her alanda Rusya Putin'le birlikte bir merkezileşme sürecine tanık oldu. Devletin sermaye ile ilişkileri yeniden devlet lehine düzenlemeye tâbi tutulurken (ki bunun en iyi örneği petrol şirketi Yukos'un başına gelenler) aynı zamanda federatif düzeyde de bir merkezileşmeye gidildi, otonom cumhuriyetlerin yetkileri azaltıldı. Putin başkan olduktan hemen sonra iç politika alanında her tür muhalefete karşı sert bir politika izleyeceğini ve dış politikada da savunmacı bir pozisyondan daha agresif bir pozisyona kayacağına dair bütün işaretleri verdi. Öyle ki, Rusya analizcileri tarafından Putin'in Başkanlığı Büyük Petro'dan Stalin'e dek uzanan Rus devlet geleneğinin geri dönüşü olarak yorumlandı.¹²⁴

Savunma (Nisan 2000), Ulusal Güvenlik (Ocak 2000) ve Dış Politika (Temmuz 2000) belgelerinin ortak teması Rusya'nın sınırlı yetenekleri olduğunun kabûlü ve hedeflere ulaşmada bazı tavizler verilmesi gerektiğinin ifadesiydi. Bu belgelere Rusya'nın zayıflıklarının tanınmasının Rus devletini güçlendirmenin bir yolu olarak görülmesi gerektiği söyleniyordu. Kremlin, Rusya'nın nüfuz alanı olarak görülen bölgelerde (ki eski Sovyetler Birliği sınırları ama özellikle Kafkasya ve Orta Asya Kremlin tarafından Rusya'nın doğal nüfuz alanı olarak görülmekte) başka devletlerin bölgesel hegemonya sağlamasının önüne geçilmesi hedefi açıkça telaffuz ediliyordu. Rusya ilk kez bu dokümanlarla birlikte komşularını domine etmenin ve

¹²⁴ Brown, Archie, Vladimir Putin's Leadership In Comperative Perspective, ROSS, Cameron, *Russian Politics Under Putin*, Manchester University Press, Manchester, 2004, s. 3-17

Rusya'nın sınırları etrafında bir güvenlik kuşağı oluşturma'nın gerekliliğine vurgu yaptı. Bir diğ er ö ne çıkartılan hedef ise İslâmcı köktendinciliğ in hem Rusya'da ve hem de Rusya'nın nüfuz alanında yayılmasının önüne geçilmesi gerektiğiydi. Putin doktrini olarak anılabilecek bu belgeler, aynı zamanda Birleşik Devletler tarafından yönetilen tek kutuplu bir dünyanın ortaya çıktığını onaylıyor ve çöküşten sonra ilk kez ABD'nin uluslararası ilişkilerde tek taraflı güç kullanma yöneliminin Rusya ve dünya için önemli bir tehdit olarak görülmesi gerektiğ i ifade ediliyordu, ki bu durum Rusya'nın hiç dış düşmanı olmadığını (kalmadığını) iddia eden Yeltsin dönemi politikalarından radikal bir kopuş olarak görülmeli. Bunun yanı sıra bu belgelerde NATO ittifakının genişletilmesinin Rusya için zararlı olacağı da söyleniyordu. Kısaca, bu dönemde Putin tarafından imzalanan her bir doküman ABD'nin küresel hegemonyasından rahatsızlık duyan herkese bir çağrıydı, açıkça Rusya ABD'ye hâlâ alternatif bir güç olduğunu ve uluslararası terörizm ile ABD'den aşağı kalmayacak bir mücadele yürüteceğini açıklıyordu.

Bu yeni güvenlik stratejisini hayata geçirmek için Putin tarafından Ağustos 2000'de açıklanan Bilgi Güvenliğ i Belgesi'nde ise televizyon, yazılı basın ve internetin Rusya'nın güvenliğini tehdit ettiğ i ve devlet tarafından sıkı takip ve kontrole alınması gerektiğ i belirtiliyordu. Kısaca Putin daha başkanlığa seçildiğ i ilk yıl hiç beklemeden yeni bir otoritaryenizm ile devleti güçlendirmeye girişti. Bu yeni otoritaryenizmin temel dayanak noktası ise, Rusya halkları açısından, Çeçen savaşının kendi kişisel güvenliklerine yönelttiğini düşündükleri tehditti. İster devletle işbirliğ i içinde yapılsın, isterse bizzat Çeçenler tarafından gerçekleştirilmiş olsun kentlerde artmaya başlayan sivillere yönelik terörist saldırılar tek bir sonuca

yol açtı: Putin'in iktidarını sağlamlaştırması ve Rusya'da vahşi bir kapitalizmin eşlik ettiği otoritaryenizmin tesisi.

Putin ABD'ye karşı sertleşip, içeride de sert dış politikanın gerekliliği olan otoritaryenizmi tesis etmeye çalışırken dünya hiç beklenmedik bir gelişmeye sahne oldu. ABD'nin 11 Eylül'ü uluslararası terörizm tehdidine karşı Putin ve Bush hükümetleri arasında yeni (ama muhakkak ki geçici) bir yakınlaşmanın zeminini hazırladı. ABD tek taraflı güç kullanarak müdahale stratejisini kendi ülkesinin yaşadığı acı üzerinde meşrûlaştırdı. Dünyada “terörizme” karşı tek taraflı güç kullanımı meşrûlaşırken, Rusya da Çeçen sorununu dünya kamuoyuna bir “terör” sorunu şeklinde göstermeyi başardı ve dünyanın diğer devletlerinden Çeçenistan'da uyguladığı politikalara karşı “onay” aldı. Kendi sınırları dışında bölgesel müdahale konusunda ise 11 Eylül gibi büyük bir trajediye sahne olmayan Rusya'nın dünya kamuoyu nezdinde eli kolu bağlı idi. Ta ki dünyanın kanını donduran Beslan trajedisine dek.

Beslan üzerine Putin, teröristlerle asla konuşmayacağını söylediği ve sert tutumunu daha da sertleştirdiği bir profil çizdi. Trajedinin hemen ertesi günü televizyonlarda yaptığı açıklamada şöyle diyordu: “Zayıflığımızı gösterdik ve zayıflar dayak yer.”¹²⁵ Eylül'de durum değerlendirmesi yapmak için yalnızca yabancı gazeteci ve akademisyenleri konutuna çağırıyor ve açılış konuşmasında: “Gerçek erkekler ilerlemeden yanadırlar, gerçek kadınlar ise onu durdurmaktan, Rusya artık ilerlemek istiyor” diyordu. Ama bu hususta asıl önemli açıklama Rusya Genelkurmay Başkanı General Yuri Baluyevski'den geldi. Baluyevski Rusya'nın dünyanın her yerinde teröristlere karşı önleyici vuruş yapmaya hazır olduğunu

¹²⁵ Hlobustov, O. M., Sredstva Massovoy Informatsiyi i Terrorizm, Bezopasnost, No-3-4, S-Peterburg, 2006 s. 34.

bildirdi. Böylece Rus stratejik alanı tıpkı ABD’de 11 Eylül sonrası olduğu gibi “teröristlerin olduğu her yer” olarak genişletilmiş oldu.¹²⁶

2. KAFKASLARDA TERÖRİZME KARŞI MÜCADELE POLİTİKASI

2.1. Rusya Federasyonu’nun Terörizmle Mücadele Politikası

Terörizmle mücadele konseptinin başarısı için terörizm tanımı ve algılaması ile sınırlarının belirlenmesi noktasındaki hususlar baz alınarak, geniş kapsamlı ve sürdürülebilir bir politika çerçevesi oluşturulmalıdır. Bu politika çerçevesi:¹²⁷

- Terörizm, demokrasi ve refah eksikliğinden kaynaklanan bir zeminde yükselmemektedir. Terörizm, belirli bir siyasi, dini, ideolojik veya etnik amaç üzerinde düşünen, bir araya gelen, organize olan ve planlı bir faaliyete geçen grup ya da kişilerin, spesifik bir tercihidir. Yani, ekonomik sebeplerin, yoksulluğun veya demokrasi eksikliğinin terörizmin salt zemini olduğunu baz almak, terörizmle mücadeleyi zaafa uğratacak büyük bir yanıltır.

- Terörizmle mücadele politikası; terörizmin insan kaynağının azaltılması, mevcut üyelerinin enterne veya elimine edilmesi, üyelerin bulundukları grup veya hücrelerden ayıklanması, üyelerin terörizmin

¹²⁶ Hloboustov, a.g.m., 2006, s. 36.

¹²⁷ Trunov, İgor, Pravoviye Osnovı Borbı s Terrorizmom, Ugolovnoe Pravo, No-4, Yuridiçeskiye Programı Yayınları, Moskva, 2004, s. 164.

temel amaçlarından ve ideolojik kimliklerinden uzaklaştırılarak arındırılması, karşı ideoloji ve değerlerin bir cephe stratejisi içerisinde lanse edilmesi, karşıt görüş ve değerlerin terörizmin sahip olduğu ideolojiyi baskı altına alabilecek bir etkiye ulaştırılması yeteneklerine sahip olmalıdır.

- Terörizmle mücadele politikası, geniş ve kapsamlı teknolojik imkanlar ile donatılmış bir taktik güvenlik gücünü oluştururken, önleyici ve caydırıcı tedbirler alabilme ortamını sağlayabilecek düzeyde bir insan istihbaratı yeteneğine sahip olmalıdır.

- Terörizmle mücadele politikası, uluslararası düzeyde işbirliği ve destek imkanlarını sağlamayı amaç edinen, aynı şekilde iç kamuoyunda mücadelenin anlaşılmasıyla paralel bir desteği sürdürülebilir kılacak ve terörizmin yaratmaya çalıştığı siyasi ve sosyal değişim atmosferini kontrol altına alabilecek bir kamu diplomasisi yeteneğine sahip olmalıdır.

- Terörizmle mücadele politikası, terörizmin önlenmesi konusunda bir araç olarak ve aynı zamanda ulusal refahın geliştirilmesine bir katkının sonucu olarak, kapsamlı ve mikro sonuçlar üretebilecek ekonomik ve sosyal tedbirler alabilme ve uygulayabilme yeteneğine sahip olmalıdır.

- Terörizmle mücadele politikası, ideolojik bir savaşın karşı cephesini güçlendirebilecek ve terörizmin ideoloji cephesini zayıflatacak eğitim ve öğretim yeteneklerini geliştirmeyi amaç edinmeli ve gelecekteki tehditleri önlemek için uzun erimli insan eğitimi programına sahip

olmalıdır. Bu program, özelde terörizmle mücadeleyi hedeflemekle birlikte, genel olarak beşeri gelişimi amaçlayan ve enformatik özgürlüğün sınırsızlığa ulaştığı bir dünyada belirli ve normlara bağlı insan yetiştirme hedefi yerine, belirli ve kazanılmış değerler etrafında kendisini sınırsız geliştirebilecek insan yetiştirme amacına haiz olmalıdır.

- Terörizmle mücadele politikası, terörizme karşı hazırlıklılık, caydırıcılık, önleyicilik, anında karşılık verebilme ve saldırı sonrası durum yönetimi stratejilerini kapsayacak ve aynı zamanda, gelişen şartlara bağlı olarak dinamik bir değişime olanak veren esnekliğe sahip bir niteliğe sahip olmalıdır.

- Terörizmle mücadele politikası, devlet kurumlarının teknik ve stratejik bilgileri ile donatılmış olmasının yanı sıra, siyasi sorumluluğun tam anlamıyla üstlenildiği ve performansın ölçümüne katkıda bulunabilecek bir çerçeve içerisinde olmalıdır. Siyasi sorumluluk, terörizmle mücadele politikasının gerekli iç ve dış desteği bulmasının yanı sıra, terörizmin kendisine karşı alınan tedbirlerle ilgili olarak, kararlı bir siyasi-sosyal mücadeleyi hissetmesine de neden olacaktır.

- Terörizmle mücadele politikası, genel ve periyodik bir içeriğe sahip olmalıdır. Genel politika; devlet kurumları ile siyasi sorumluluğun, parlamento içi ve parlamento dışı, siyasi ve sosyal yapıların desteği ve konsensüsü ile sağlanmış çok uzun vadeli bir politika bütünüdür. Bu politika bütününün siyasi sorumluluk tarafından periyodik bir çerçeve içerisinde yürütülmesi gerekmektedir. Siyasi irade, iktidar yetkisini alırken, yıllık ve iktidar süreci boyunca, periyodik süreler içerisinde genel

politikayı destekleyen ve onun başarı ölçütünü artıran adımlar hazırlamalı, beyan etmeli ve performans ölçümü yapılacak düzeyde uygulamalıdır.

Rusya Federasyonu'nun anti-terör politikası, terörizm tehdidini nötralize edilmesi ve terörist faaliyetlerin durdurulması için esaslar, eğilimler, yöntemler ve kamu yetkililerin önlemleri birer bütünlük teşkil ettiği söylenebilir.¹²⁸ Anti-terör politikası devlet politikasının ayrılmaz bir parçası olarak Rus dış politikasının da (uluslararası anti-terör işbirliği çerçevesinde) temelini oluşturmaktadır.¹²⁹

Anti-terör politikasının temel alt sistemleri şunlardır: normatiflik, kurumsallaşma, iletişim ve bilgi. Rusya'nın bugünkü anti-terör politikasının durumu kavramsal tamamlama ve gerçekleşme tutarlığının yükselmesiyle karakterize edilebilir.¹³⁰

Terörizmle mücadelede ulusal sistem, birleşik bir devlet politikası sağlamayı, temel insan hakları ve özgürlükleri korumayı, Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

Terörizmle mücadelede devlet yetkilileri ve yerel yönetim, sivil toplum örgütleri ve dernekler, devlet hükümetin ve yerel yönetimin anti-terör eylemlerinin uygulamasında vatandaşların da destekte bulunması söz konusudur.¹³¹

¹²⁸ Trunov; İ.T., Y. S. Gorbunova, *Terrorizm. Pravoviye Aspektı Protivodeystviya: Normativniye i Mezhdunarodno Pravoviye Aktı s Kommentariyami*, Nauçniye Statyi, Baskı-2, Eksmo, Moskova, 2007, s. 57.

¹²⁹ *Kontsepsiya Natsionalnoy Bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii-2000'* Tatyana. A. Sakleina (der.) *Vnesnyaya Politika i Bezopasnost Sovremennoy Rossii*, Moskova: ROSSPEN, 2002, Cilt 4, s.75

¹³⁰ *Kontsepsiya Natsionalnoy Bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii-2000*, 2002, s. 77.

¹³¹ *Kontsepsiya Borby s Terrorizmom Rossiyskoy Federatsii*, (Rusya Federasyonu Terörle Mücadele Konsepti) 5-10-2009, *Sobranie Zakonodatelstva RF*, No-10, 2009, 6. madde.

Terörizmle mücadelede ulusal sistemin hukuki dayanakları: Rusya Federasyonu Anayasası, genel kabul görmüş ilkeler ve uluslararası hukukun normları, Rusya Federasyonu'nun uluslararası anlaşmaları, federal anayasal kanunları, federal yasaları, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı kararnamesi, Rusya Federasyonu Hükümeti kararnamesi, 2020 yılına kadar Rusya Federasyonu Ulusal Stratejisi, Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti, Rusya Federasyonu Askeri Doktrini, Rusya Federasyonu Terörizmle Mücadele Konsepti ve bu alandaki faaliyetleri artırmayı amaçlayan Rusya Federasyonu yönetmelikleri.¹³²

Rusya Federasyonu'nda terörle mücadele politikasının amacı – terörist eylemlerden ve terörizmin diğer belirtilerden bireyin, toplumun ve devletin korunmasıdır.¹³³

Terörizmle mücadelede ana görevler şunlardır:

- a) terörizmin ortaya çıkmasında ve yayılmasında nedenlerinin ve koşullarının belirlenmesi ve kaldırılması;
- b) terörist eylemler için hazırlandırılan ve terör eylemi gerçekleştiren bireylerin ve örgütlerin faaliyetlerinin belirlemesi, önlenmesi ve bastırılması;
- c) Rusya Federasyonu'nun kanunlarına göre terör eylemleri gerçekleştiren kişilerin cezai sorumluluğu;
- d) Terörist faaliyetlerin belirlenmesi, önlenmesi ve bastırılması, terörizmin etkilerini minimize ve (veya) yok edilmesi için güçlerin ve araçların sürekli hazır durumda olması;

¹³² Kontsepsiya Borbi s Terrorizmom Rossiyskoy Federatsii, 2009, 8. madde.

¹³³ Kontsepsiya Borbi s Terrorizmom Rossiyskoy Federatsii, 2009, 9. madde.

e) Vatandaşların güvenliğinin sağlanması, kritik altyapıları ve binalar gibi potansiyel hedeflerin terör saldırılarından korunması, ayrıca kalabalık yerlerin güvenliğinin sağlanması;

f) Terörizm ideolojisinin yayılmasına karşı mücadele ve anti-terör faaliyetlerin sağlanması için bilgi ve propaganda üzerinde çalışmaların yoğunlaştırılması.¹³⁴

Terörizmle mücadele stratejisi, uzun vadeli, kapsamlı, stratejik ve taktik hedefleri içeren bir çerçeve içinde kalmalıdır. Kontr-terörizm çalışmaları, kısa vadeli taktiksel hedefler içerir.

Terör eylemlerini engellemenin ana formu kontr-terörizm operasyonudur. Terörizmle mücadelede taktik ve stratejik operasyonların önemi çok büyüktür. Önleyicilik, caydırıcılık, saldırılara anında cevap verebilme yeteneği, saldırı sonrası durum kontrolü ve krize müdahale gibi konularda operasyonel düzenlemelerin en verimli şekilde çalışması hayati öneme sahiptir. Bu verimliliğin sağlanması, koordinasyon, ortak bilgi bankası, emir ve direktiflerin tek merkezli ve çok seçenekli gerçekleştirilmesi ile taktik donanımların ihtiyaca cevap verebilecek bir değişim dinamiğine sahip olunması sayesinde mümkün olacaktır. Operasyonel düzenlemelerin, terörizmle mücadelenin başarısı açısından aşağıdaki noktaları kapsamı gerekmektedir.¹³⁵

¹³⁴ Kontsepsiya Borbi s Terrorizmom Rossiyskoy Federatsii, 2009, 10. madde.

¹³⁵ Fyodoroviç, A., Novaya Osnova Dlya Antiterroristiçeskoy Deyatelnosti, Professional, No-3(71), GU, Obyedinyonaya redaktsiya MVD Rosii Yayınları, 2006, s. 46.

- İstihbarat yapısının geliştirilmesi, etkinleştirilmesi ve kurumlararası istihbarat koordinasyonunun sağlanması;
- Ortak istihbarat havuzunun kurulması;
- Anti-terör birimlerinin lokalizasyonunun yeniden yapılması ve eğitimleri için yenileme çalışması;
- Terörizmle mücadelede kriminal laboratuvarların ortak kullanımı ve ihtiyaç duyulan yeni teknolojilerin kazandırılması;
- Elektronik istihbaratın değerlendirilmesinde yeni yöntemlerin uygulanması ve insan istihbaratı açığının kurumlararası koordinasyon yolu ile karşılanması.

Terörizme karşı mücadelede özel bir görev kolluk teşkilatlarına verilmektedir. Yeni “2020 yılına kadar Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Stratejisi” kolluk ve silahlı kuvvetlerin yönetmelikte yasal ve düzenleyici çerçevesinin geliştirilmesini öngörmektedir.¹³⁶

G. D. Gadjiyev’a göre terörizme karşı mücadelede kolluk teşkilatlarının faaliyetlerini takip eden, özellikle terör ile mücadele konusunda Toplumsal Kurul’un oluşturulması önemli yardım getirecektir.¹³⁷ Araştırmacı terör örgütü kuranların ve terörist eylem yapma tehdidinde bulunanların cezai sorumluluklarının tespitini önermektedir. Bununla birlikte terör eylemlerini önlemekte önemli olan hukuki, sosyal ve teknik bilimlerin başarılarını kullanmaktır.

¹³⁶ Strategiya Natsionalnoy Bezopasnosti RF do 2020 goda, 12-05-2009, utverjdenu ukazom prezidenta, No-537, Sobranie Zakonodatelstva RF, 2009, (“2020 Yılına Kadar Rusya Federasyonu Ulusal Stratejisi”, 12-05-2009), s. 187.

¹³⁷ Gadjiyev, R.G., Terrorizm na Severnom Kafkaze, Mahaçkala, 2002, s. 232.

Terörizmle mücadele faaliyetlerinin koordine edilmesi ve anti-terör operasyonlarının yönetilmesi Ulusal Anti-terör Komitesi (UAK), Federal operasyon karargahı, bölgesel operasyon karargahları tarafından sağlanmaktadır.¹³⁸

Terörizmle mücadele stratejisi, hızlı, etkili ve adil bir hukuk alt yapısı ile birlikte yürütülmelidir. Terörizmle mücadelenin başarılı olması, meşruiyeti, ulusal ve uluslararası düzeydeki desteğinin en iyi düzeyde olabilmesi için hukuki nosyonunun ve yasal ihtiyaçlarının tam anlamıyla giderilmiş olması gerekir.¹³⁹ Ayrıca terörizmle mücadele stratejisi, tüm vatandaşları ve tüm kurumları bu mücadelenin içerisinde yer alabilecek bir yeteneğe sahip olmalıdır. Terörizmle mücadele stratejisinin, acil durumlar, istihbarat ve bilgi alt yapısı, bilim ve teknoloji, ulaşım ve taşıma güvenliği, sınır geçişleri, eğitilmiş ve donanımlı taktik operasyon birimleri ile yönetim birimleri arasındaki koordinasyonu iyi düzeyde işletecek bir çerçeveye sahip olması gerekmektedir.

Böylelikle, terörizmin önlenmesinde alınması gereken tedbirler şunlardır.¹⁴⁰

a) *Siyasi*. Toplumun bütün kesimlerini kuşatan ve aidiyet hissi oluşturmeyen bir siyasi sistem veya devlet sorumluluğu yitirecek ve kısa sürede dağılacak demektir. Aynı şekilde toplumun bütününü hiçbir ayırıma tabi tutmadan kucaklayan bilinci ve hukuku oluşturmaksızın, toplumsal aidiyet hissini siyasi meşruiyet alanına taşıyabilmek mümkün görülmemektedir. Bu nedenle toplumda bir aidiyet hissi yani kimlik oluşturulacak ve bu aidiyet hissini pekiştirecek tarihi, dini, kültürel ve coğrafi unsurlar ortaya konulacaktır. Siyasi sorumluluğun temeli olan eşit vatandaşlığın,

¹³⁸ Kontsepsiya Borbi s Terrorizmom Rossiyskoy Federatsii, 2009, 7. madde.

¹³⁹ Fyodoroviç, a.g.m., 2006, s. 48.

¹⁴⁰ Kontsepsiya Borbi s Terrorizmom Rossiyskoy Federatsii, 2009, 21. madde.

hiçbir dış müdahaleye ihtiyaç hissetmeksizin garanti altına alınması iki ana ilkeye dayanmaktadır.¹⁴¹ Bunlar ortak fikrin korunması, toplumu bir arada tutan ortak çekim gücü, yani bir nevi haktır. Bu nedenle millet olarak güçlü ve geleceğe güvenle bakabilmenin olmazsa olmaz koşulu; ortak kültürün korunması, geliştirilmesi ve ortak kuşaklara aktarılmasıdır.

sosyo-politik durumun normale dönmesi, sosyal çatışmaların çözülmesi, sosyo-politik gerilimlerinin azaltılması, terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğinin uygulanması;

b) *Ekonomik*. Terörizmle mücadelenin kalıcı ve sürdürülebilir olmasında ekonomik stratejilerin doğru tespiti ve doğru uygulanması çok önemlidir. Her ne kadar terörizmin nedeni olarak yoksulluk ve ekonomik gerekçeler belirleyici olmasa da, terörizmle mücadelenin sonuca ulaşması açısından, ekonomik önlemler ve yoksullukla mücadele hayati öneme sahiptir.¹⁴² Ekonomik stratejilerin, terörizmle mücadelenin başarısı açısından aşağıdaki noktaları kapsamaları gerekmektedir.

1. Terörizmin finansal kaynaklarının kontrol altına alınması ve devre dışı bırakılması
2. Terörizmin başarısız kılınması için yoksullukla mücadele programının oluşturulması
3. Ülke genelinde ve bölgesel düzeyde, işsizlik soruna somut çözümler ve bu çözümler kapsamında kısa vadeli sonuç getirecek pilot uygulamaların düzenlenmesi

¹⁴¹ Fyodoroviç, a.g.e., 2006, s. 50.

¹⁴² Metelev, S. E., *Terrorizm i Antiterorrističeskaya Deyatelnost*, Ros-ZİTLP Yayınları, Omsk, 2006, s. 142.

4. Ülke genelinde ve bölgesel düzeyde, yoksulluğun yoğun olduğu noktalarda teknik emek gücü ihtiyacı bulunmayan ve emek-yoğun istihdamı öngören sektörel çalışmaların yapılması

5. Genel ekonominin terörizm karşısındaki reflekslerinin güçlendirilmesi

c) *Eğitim*: Eğitim sisteminde yaşanan sorunlara kısa sürede çözüm getirilmesine yönelik olarak devlet genelinde eğitim seferberliği başlatılmalı ve çalışmalardan sonuç alınıncaya kadar da aksaksız ve aralıksız olarak devam ettirilmelidir.¹⁴³ Milli hedeflere uyumlu, devletin federe yapısını destekleyici uzun vadeli ve sonuç alıcı bir milli eğitim stratejisi ortaya konmalı, mevcut eğitim sisteminin ciddi bir şekilde yeni baştan revizyondan geçirerek yenilenmelidir. Böylece, terörizmin özünün ve tehlikesinin anlatılması, terörizmin ideoloji cephesini zayıflatacak eğitim ve öğretim yeteneklerinin geliştirilmesi, teröre karşı mücadeleye vatandaşların katılımının teşvik edilmesi gerekmektedir.¹⁴⁴

d) *hukuki*. Hukuki boşlukların giderilmesi burada üzerinde durulması gereken bir husustur. Rusya'daki ve özellikle Kuzey Kafkasya Bölgesinde terörizmle mücadele yasaları incelenmeli ve bu doğrultuda terörle etkin mücadele için ilgili kanunlardaki boşlukları giderecek gerekli değişiklikler yapılmalıdır.¹⁴⁵ Ayrıca, terörle mücadele yasası çalışmaları, ülkenin iç güvenlik ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde süratle sonuçlandırılmalıdır. Hukuka uygunluk ilkesi doğrultusunda, güvenlik güçlerinin eğitimi de alınması gereken önlemlerden biri olarak

¹⁴³ Gadjikoviç, R., *Terrorizm i Propaganda// Aktualnie Problemy Evropy, Problema Terrorizma*, Moskova, 2007, s. 85.

¹⁴⁴ Gadjikoviç, a.d.e., 2007, s. 86.

¹⁴⁵ Gadjiyev, a.g.e., 2002, s. 239.

kıymetlendirilmektedir. Terörle mücadele alanında görev alacak kolluk kuvvetleri ve diğer kamu görevlileri terörle mücadelenin hukuksal çerçevesi yetki ve sorumluluklarında meslek içi eğitimlerle bilgilendirilmelidirler.¹⁴⁶

Terör suçlarında cezai kaçınılmazlığı ilkesinin uygulanması (silah kaçakçılığı, mühimmat, patlayıcı madde, uyuşturucu ve psikotrop maddeler, radyoaktif maddeler, tehlikeli biyolojik ajanlar ve kimyasal reaktifler, terörizmin finansmanı ve göç süreçleri, bilgi ve iletişim sistemlerinin kullanımının düzenlenmesi) gerekmektedir.¹⁴⁷

e) *Sosyal ve Kültürel*. Esasen terörizmle mücadele açısından, sosyal ve kültürel stratejilerin amacı, etnik ve dini temelli referansların, belirli bir bölgede veya grup içerisinde pilot uygulama ile daha geniş kitlelere örnek olarak gösterilmesini engelleme çabasıdır.¹⁴⁸ Buradaki incelik, terörizmin uygulamaya çalıştığı sosyal ve kültürel baskı stratejisini önlemek adına, devlet gücünün geleneksel sosyal ve kültürel motifleri koruyucu bir misyona sahip olmasıdır. Bunun için yapılması gereken şey, geleneksel sosyal ve kültürel motiflerin, terörizmin terminolojisi ile adlandırılmasına ve terörizmin ideolojik dar kalıplarına sıkıştırılmasına engel olmaktır.¹⁴⁹ Terörizmle mücadelede sosyal ve kültürel strateji için en büyük başarı, devlet kurumlarının geleneksel ve yöresel sosyal ve kültürel motifleri tamamen özgür kılacak bir ortamı sağlamalarıdır.

¹⁴⁶ Trunov, a.g.e., 2004, s. 172.

¹⁴⁷ Kontsepsiya Borbi s Terrorizmom Rossiyskoy Federatsii, 2009, 21. madde (d).

¹⁴⁸ Ustinov, V. V., Mejdunarodniy Opit Borbi s Terrorizmom. Standartı I Praktika, Yurlit-Inform Yayınları, Moskova, 2002, s. 139.

¹⁴⁹ Khlestov, O. N., Mıshlyayeva, M. L., Voorujennaya borba protiv mejdunarodnogo terrorizma, Moskovskiy Jurnal Mejdunarodnogo Prava, No-4, 2001, s. 126.

f) *Uluslararası alanda* terörizmle mücadelenin işbirliğinin geliştirilmesi terörizmin dili, dini, milliyeti, devleti, ideolojisi olmadığı ve bütün dünyayı tehdit eden bir unsur olduğu esassından hareketle uluslararası işbirliği bu konuda mutlaka geliştirilmelidir.

Uluslararası anti-terörizm işbirliği alanında Rusya Federasyonu Dışışleri Bakanlığı bütün federal yürütme organlarının faaliyetlerini koordine etmektedir. Rusya Federasyonu topraklarında Ulusal Anti-terör Komitesi terörizmle mücadele alanında bütün federal yürütme organlarının, federal bölgeler yürütme organlarının, yerel yönetimlerin faaliyetlerini koordine etmektedir.

2.2. Kuzey Kafkasya’da Terörizmle Mücadele Alanları

89 federal yapıdan oluşan Rusya, beş ayrı birleşmenin ardından 2008 yılına gelindiğinde 83 federal yapıdan oluşan bir Federasyona dönüştü. Önümüzdeki dönemde yeni birleşmeler de sırasını beklemekte ve bunlar arasında Kuzey Kafkasların siyasi yapılanmasını değıştirmek projeler de yer almaktadır. Böylece Dmitriy Medvedev 2010 yılının başında Güney Federal Yönetim Bölgesi olarak bilinen bölgeyi ikiye bölme kararı aldı.

Kuzey Kafkas Federal Bölgesi olarak adlandırılan yeni yapılanmanın başına da federal yapıların birleştirilmesi sürecinde önemli başarılarla imza atmış Aleksandr Hloponin getirildi. Terör saldırılarının artarak devam ettiğı İnguşetya, Çeçenistan ve Dağıstan Cumhuriyetlerinin yanı sıra Stravpol Krai, Kuzey Osetya, Kabardino

Balkar ve Karaçay Çerkez Cumhuriyetleri de Kuzey Kafkas Federal Bölgesi'nin başına getirilen yeni valinin yetki alanı dâhilinde.¹⁵⁰

Kuzey Kafkasya Bölgesinde terörizmle mücadele konusu Rusya için özellikle son yıllarda en güncel sorunlarından biri olmuştur. Moskova, Buinaksk, Budennovsk, Beslan, Volgodonsk, Kaspiysk'te olan terör eylemleri, Dağıstan ve Çeçenistan'daki silahlı teröristlerin faaliyetleri sadece Rusya'da değıl, bütün dünyada negatif değıer kazandı.¹⁵¹ 10 yıl önce Rus ordusu ve Dağıstanlı gönüllü milisler, aşırcıların Kuzey Kafkasya'da bir nevi uluslararası terörizm merkezinin meydana getirilmesine ilişkin planlarını boşa çıkardılar.

1999 Yazında genişçe bilinen teröristler şamil Basayev ve Hattab'ın komutanlığı altında bulunan een savaşçıları Dağıstan'a karşı baskın gerçekleştirerek bazı köylerde mevzilendiler.¹⁵² Onlar ilerideki taaruz sırasında bu köyleri bir hareket alanı olarak kullanmak niyetinde idiler. Fakat Rus ordusu ve Dağıstanlı gönüllü milisler, aşırcıların şiddetli direnişini yıkmağı ve sonraları askeri eylemleri o zaman gerçekte radikal islamıların iktidarda bulundukları Çeçenistan'ın topraklarına geirmeğı başardılar.

Bu olaylardan sonra teröristler Kuzey Kafkasya'da gizli faaliyete geçtiler. Terörizm ile mücadele de niteliksel değıişikliklere uğıramağı başladı. Terörizm ile mücadeleye federal birlikler yerine yerli kuvvet kuruluşları daha sıkça celbediliyor.

¹⁵⁰ http://www.aiile/edu/scientific_centre2.html/; Zamkova, V. İ., "Eskalatsiya Terrora – Vizov Mirovomu Soobşestvu".

¹⁵¹ Dobaev, Mirovaya Ekonomika i Mejdunarodnye Otnoşeniya, 2001, s. 72.

¹⁵² Dobaev, Tsentralnaya Azya i Kafkaz, 2000, s. 74.

Yasadışı silahlı grupların ortadan kaldırılması amacı ile komşu cumhuriyetler tarafından daha çok koordineli eylemler gerçekleştiriliyor. Yasadışı silahlı grupların çok hareketli olduğu koşullarda bunun önemi büyüktür. Şimdi Kuzey Kafkasya'da gizli faaliyette bulunan teröristler, Hattab ve Basayev tarafından Dağıstan'a karşı yapılan baskına benzer bir eylemi gerçekleştirmek gücünde ve yeteneğinde değildirler. Böyle olmakla beraber onlar kuvvet daireleri çalışanlarına karşı terör olaylarını, bu arada intihar saldırıları düzenlemeye devam ediyorlar. İnguş cumhuriyeti ve Çeçenistan'da yer alan son olaylar bunu iyi gösterdi. Rusya devlet başkanı Dmitriy Medvedev haydutlara karşı sert tedbirler alınmasını isteyerek şunları söyledi: “Manasızca sözlere ve yalvarışlara meydan verilmemelidir. Asıl amaç, genel istikrardır. Hem de asıl amaç,göstermelik istikrar değil, gerçek istikrardır. Teröristlere karşı mücadeleyi teklifli davranmadan sürdürmek ve tereddüt etmeden teröristleri ortadan kaldırmak gerek. Yoksa başarı kazanamayacağız. Tabii, terörizmi besleyen dış faktörler de var. Fakat terörizmin kökleri,maalesef yaşam tarzımızdadır, işsizlik ve yoksulluktur ve halkı hiç sayan klanlardadır. Klanlar dıştan transfer edilen parayı paylaşmak ve siparişler almak için rekabet yapmakla uğraşarak sonraları birbirleriyle hesaplaşıyorlar. Terörizmin nedeni ayrıca rüşvetçiliktedir. Son zamanlarda rüşvetçilik iç güvenlik organlarında da çok geniş boyut aldı. Tüm bu noksanların ortadan kaldırılması bizim görevimizdir.”¹⁵³ Böylelikle radikal köktencililiğin,aşırıcılığın ve terörizmin tırmanmasını durdurmak için bölgede durumun iyileştirilmesi şarttır.

¹⁵³ http://www.aiile.edu/scientific_centre2.html/; Zamkova, V. İ., “Eskalatsiya Terrora – Vizov Mirovomu Soobşestvu”.

Terörün yıkıcı potansiyeli arttıkça daha fazla ölçüde korkutucu olmaktadır. Bu durumu değiştirmek için teröre karşı geniş bir cephe oluşturmak gerekir.

Yapılan araştırmalara göre terörist faaliyetleri önlemek için özel istihbarat, kuvvet ve askeri müdahale gibi yöntemler hâkim olmamalıdır. Çünkü bu yöntemler asıl sorunu çözmemekte, aksine başka sorunlar yaratmaktadır. Bu bağlamda terörle mücadelede ön planda ideolojik, politik, sosyo-ekonomik ve diğer tedbirler yer almaktadır.¹⁵⁴ Bu sorunun çözümü özellikle sistematik önleyici çalışmalar yapılmasını gerektirir.

Bu sebeple Kuzey Kafkasya’da terörle mücadelede dinsel aşırılığın önlenmesi en önemli tedbirlerinden biri olmaktadır. Uzmanlar tarafından bütün Kuzey Kafkasya’daki cumhuriyetlerde “Gençlik Cemaati” terör örgütlerinin oluşturduğunu açıklandı.¹⁵⁵ Bu “genç” aşırılık örgütler tamamen Ortadoğu’daki terör örgütleri (“HAMAS”) kopyalamış: sert yönetim, karşılıklı yardımlaşma, geniş bir iç sadaka, rütberlerin birliği olması.

Kafkaslarda aşırı propaganda faaliyetlerinin aşılmasında İslam dini liderlerine büyük görev düşmektedir. Tüm Müslümanlar, yüksek temsilciler ve din adamları Vahhabiliğe karşı çıkmalıdır, çünkü bütün Müslümanlar kendilerini birleşik bir Müslüman toplumunun birer parçası olarak görmektedir. Medya desteğiyle nüfusun

¹⁵⁴ Trunov, a.g.e., 2007, s. 73.

¹⁵⁵ <http://www.atcsng.ru>; Milnikov, B., “Predotvraşeniye i Pereseçeniye Terrorizma: Rol i Deystviya Regionalnih i Subregionalnih Organizatsiy, İntsiativ i Koordiniruyuşih Struktur”.

eğitim düzeyini yükselterek, bu aşırı ideolojik temel İslam öğretisi ile Müslümanların ideallerinin hiç bir alakası olmadığını açıklamak gerekmektedir.¹⁵⁶

Rusya Federasyonu Ulusal Anti-terör Komitesi'nin yaptığı açıklamalara göre 1998 yılında teröristler tarafından kullanılan İnternet sitesinin sayısı dünya çapında 12 idi. 2010'de ise 5,5 bin site aktif olarak kullanılıyor.¹⁵⁷

Rusya İçişleri Bakanlığı'nın (MVD) resmi temsilcisi verdiği demeçte; 2008'de İnternette aşırılık yanlısı olan yaklaşık 40 sitenin aktif olarak çalıştığını, bunlardan dördünün Rus sağlayıcılarının kaynaklarında yer aldığını belirtti.¹⁵⁸

Rusya hükümeti dinsel radikallerin bilgi saldırganlığının önlenmesi için Müslüman toplumun birliğini teşvik edici politikaları sürdürmeli; ılımlı İslam konumunu desteklemeli, İslam dinini terörizmle bağdaştırmadan aşırılık unsurlarını reddetmelidir.

Bugün Rusya'nın toprak bütünlüğüne ve ulusal güvenliğine yönelik dinsel terörizmin tehditlerini önleyici kapsamlı bir güvenlik programı, siyasi, sosyo-ekonomik, kolluk ve askeri-stratejik düzenlemeler dahil olmak üzere, çeşitli uygulamalar devam etmektedir.

Rusya Bilimler Akademisi Kuzey Kafkasya Bilimsel Merkezi kapsamında “Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi'nde Terörizm” coğrafi bilgi sisteminin (GİS) oluşturulması ve uygulanması için çalışmalara başlanmıştır. Bu Sistem terörist

¹⁵⁶ Dobaev, Tsentralnaya Azya i Kafkaz, 2000, s. 76.

¹⁵⁷ <http://www.antiterror.ru>

¹⁵⁸ <http://www.nak.fsb.ru>.

faaliyetlerin izlenmesini, ulusal ve bölgesel güvenliğe yönelik tehditlerin önceden tahmin edilmesini ve değerlendirilmesini sağlamaktadır.¹⁵⁹

İkinci olarak, teröristler ve terör örgütleri üzerinde güçlü bir veritabanı oluşturulması için çabaların hızlandırılması ve yoğunlaştırılması gerekmektedir. Kuzey Kafkasya'daki yasadışı silahlı grup liderlerinin ve aktif üyelerin faaliyetlerini, Rusya içerisinde ya da yurtdışında olan bağlantılarını takip etmek için güçlü bir bilgi toplama mekanizmasının oluşturulmasına ihtiyacı duyulmaktadır.

Çeçen çetelerin uluslararası aşırı İslamcı örgütler ve finansal kuruluşlarla kurduğu temasları takip etmek ve mevcut bilgiler temelinde uygun kararları almak son derece önemlidir.¹⁶⁰ Rusya'daki Çeçen ve diğer Kafkas diasporaların özel kontrol altına alınması gerekmektedir.

Vurgulanması gereken diğer bir nokta ise bütün istihbarat ve kolluk teşkilatların sadece veritabanı doldurmak için değil aynı anda gerçek zamanlı olarak bu bilgilere eşit erişim olmasının gerekliliğidir. Toplanan gizli bilgilerin doğru kullanılması için, bilgi paylaşımında sızıntı olma ihtimaline ve yetkililerin bu bilgileri kötü amaçlar için kullanma durumuna karşı güvenilir bir kontrol mekanizmanın kurulması gerekmektedir.¹⁶¹

Üçüncü olarak, güvenliği sağlamak için sadece Rusya'nın kendi bölgesinde değil bütün Kuzey Kafkasya'da, hatta Gürcistan ve Azerbaycan bölgelerinde de acil uyumlu eylemlerin geliştirilmesi lazımdır.

¹⁵⁹ Panin, A. N., Raujin, İ. G., Razrabotka i Metodika Sozdaniya GIS "Terrorizm na Severnom Kafkaze", Polietničniy Makroregion: Tezisy Dokladov Vserossiyskoy Nauçnoy Konferentsii, Rostona-Donu, 2008, s. 78.

¹⁶⁰ Trunov, a.g.e., 2007, s. 76.

¹⁶¹ <http://www.atcsng.ru>; Milnikov, B., "Predotvraşeniye i Pereseçeniye Terrorizmu: Rol i Deystviya Regionalnih i Subregionalnih Organizatsiy, İntsiativ I Koordiniruyuşih Struktur".

Özel operasyonlar ve arama işlemlerinin yapılması için İçişleri Bakanlığı, Federal Güvenlik Servisi, Milli Savunma Bakanlığı, Acil Durumlar Bakanlığı ve BDT Antiterör Merkezi'nin ortak destek ve çabaları gerekmektedir.¹⁶²

Çeçen mülteciler bir yandan terör mağduruyken, diğer taraftan Kuzey Kafkasya'da sosyal ve etnik ilişkilerin bozulmasına sebep olmaktadır.

Federal Sınır Muhafaza Servisi Kuzey Kafkasya ve Çeçenistan topraklarına iletişim araçlarının, silahların, yeni terörist grupların ve paralı katillerin girişini engellemelidir.¹⁶³

Dışişleri Bakanlığı komşu ülkelerin hükümetleriyle uluslararası teröristlerin tutuklanması ve gerekirse yok edilmesi gibi bir dizi tedbir üstlenmesi için anlaşma yapmalıdır.¹⁶⁴

Dördüncü olarak, terörist faaliyetlerin finansmanını azaltmak ve lojistik destek kanallarını engellemek için gerekli önlemler alınmalıdır. Sahtecilik, adam kaçırma ve bütçe çalma gibi yöntemler teröristlerin finansmanında ana kaynakları oluşturmaktadır.

Çeçen Cumhuriyeti'ne yönelik fonların hedeflenen şekilde kullanılması ve lojistik kaynakların kontrolü için örgütsel, operatif, soruşturma ve koruyucu önlemler Ortak Plan Federal Güvenlik Servisi ve Rus İçişleri Bakanlığı tarafından uygulanmaktadır.¹⁶⁵

¹⁶² Strategiya Natsionalnoy Bezopasnosti RF do 2020 goda, 2009, s. 189.

¹⁶³ <http://www.atcsng.ru>; Milnikov, B., "Predotvraşeniye i Pereseçeniye Terrorizma: Rol i Deystviya Regionalnih i Subregionalnih Organizatsiy, İntsiativ I Koordiniruyuşih Struktur".

¹⁶⁴ Kontsepsiya Borbi s Terrorizmom Rossiyskoy Federatsii, 2009, 33. madde.

¹⁶⁵ Panin, a.g.e., 2008, s. 78.

Terör finansmanının geleneksel kanalının sahtecilik olması, çoğunlukla sahte dolar üretilmesine sebep olmaktadır.

Kuzey Kafkasya ve Çeçenistan'daki terör örgütlerinin finansman kaynaklarından biri fidye amaçlı adam kaçırmadır. Adam kaçırma eylemi üzerinde yapılan çalışmalara göre:¹⁶⁶

- son yıllarda bu tür suçları işleyen organize suç örgütlerinin sayısı artmaktadır;
- adam kaçırma suçu diğer ciddi ve ağır suçlarla bağlantılıdır (soygun, cinayet, tecavüz, gasp vs.);
- bu tür bir suç halkın içinde büyük bir rezonansın oluşmasına sebep olmaktadır;
- bu suçun işlenmesi kolay yoldan para kazanılmasını sağlamaktadır.

Böylece Kuzey Kafkasya Bölgesinde adam kaçırma gibi işlenen suçların %70'ten fazlası fidye amaçlı işlenen suçlardır (terörist gruplara getirisi yaklaşık 1,5 milyon dolara ulaşmaktadır).

Ortadoğu'daki radikal dini sivil toplum örgütlerinin "bağış" yapması Kafkasya'daki teröristlerin finansmanı için önemli bir kanal olmuştur.¹⁶⁷ Bu sayede, Rusya ile komşu ülkelerden ve diğer ülkelerden silah kaçakçılığı, askeri teçhizat ve donanım sağlanmıştır.

¹⁶⁶ <http://www.antiterror.ru>

¹⁶⁷ Dobaev, a.g.m., 2008, s. 164.

Terör gruplarının finansmanında en büyük katkı Vahhabilik destekli kamu örgütleri, Kafkasya diasporası ve radikal motifli uluslararası Müslüman kuruluşların temsilcileri tarafından sağlanmıştır.¹⁶⁸

Rusya Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre uluslararası “Müslüman Kardeşler” örgütünün Ürdün'deki şubesi, Çeçenistan için, 2000 yılın başında 20 milyon dolar topladı. Aynı yıl, 10 ay içinde Yemen partisi “Reformların Korunması Konsolidasyonu” (el-Islah) çeçen militanlar için 4,5 milyon dolar topladı.

Katar'da faaliyet gösteren "Al-Jamiat, Katar heyriyya" sivil toplum kuruluşu Çeçen ayrılıkçılara aktif mali yardımda bulundu. Bu örgüt 1999 yılının sonunda 8 milyon dolar topladı. Çeçen ayrılıkçılar ve İslami radikaller için finansal destek kuryeler aracılığıyla yapılmaktadır.¹⁶⁹

“İslam'ı Savunma Kuvvetleri” himayesinde (merkez ofisi Endonezya'da yer almaktadır) Çeçenistan'a gönderilmesi için fon toplanmaya ve askeri gruplar oluşturulmaya başlanmıştı. Bu askeri grupların rotası Azerbaycan, Gürcistan ve Orta Doğu ülkelerden geçmişti.¹⁷⁰

Beşinci olarak, terörle mücadelede sivil toplum kuruluşları da katılmalıdır. Bu konuda insanların dini ve ırk farklılıklarına rağmen ilgisizliğin ve kayıtsızlığın olmaması önemlidir. Maalesef, yapılan araştırmalara göre, terör eylemlerinin kınanmasına rağmen terörizmin önlenmesinde çoğu insanların dikkatsiz, yavaş, kararsız adımlar attıkları görülmektedir. Vatandaşların bilinçlendirilmesi için,

¹⁶⁸ Trunov, a.g.e., 2007, s. 77.

¹⁶⁹ <http://www.atcsng.ru>; Milnikov, B., “Predotvraşeniye i Pereseçeniye Terrorizma: Rol i Deystviya Regionalnih i Subregionalnih Organizatsiy, İntsiativ i Koordiniruyuşih Struktur”

¹⁷⁰ <http://www.antiterror.ru>

teröristlerin kullandığı yöntemler hakkında doğru bilgi verilmesinde, terör örgütlenmelerinin gaye ve niyetlerine karşı bilgilendirmesinde belediye ve kolluk kuvvetleri özellikle dikkat etmelidir. Planlanmış ya da gerçekleştirilen terör eylemlerinin zamanında rapor edilmemesi ya da hiç söylenmemesi mevzuat açısından cezai sorumluluğun uygulanmasını gerektirmektedir.¹⁷¹

Ayrıca Kuzey Kafkasya bölgelerinde yaşam kalitesini artırmak için alınan tedbirler olmaksızın terörle mücadele etkisiz kalacaktır. Dikkate alması gereken diğer konular ise: iç göçü düzenlemek, toplumda etnik ve dini hoşgörü değerlerini sağlamak; laiklik ve vicdan özgürlüğü ilkeleri temelinde dini gruplar ile devlet arasında işbirliği kurmak; dinsel radikalizme karşı ideolojik muhalefet oluşturmaktır. Ulusal fikrin yaratılması ve Rus kimliğinin oluşturulması da temel tedbirleri oluşturmaktadır.¹⁷²

Siyasi anlamda ilan edilmiş demokratik ilkelerin ve onların gerçekten uygulanması konusundaki boşlukların giderilmesi terörle mücadelede öncelikli yer almaktadır. Bölgelerin ve merkezlerin yakın bağlantılarının olmaması ve siyasi reformlardaki eksikliklerin giderilmemesi terör riskini arttırmaktadır. Bu bağlamda devlet ve farklı dini hareketler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi için yeni ve tutarlı bir ulusal konseptin uygulanması gereklidir.¹⁷³

Unutmamak gerekir ki Rusya'daki terörizm yıkıcı değerler taşıırken, dünyada ve ülke içinde meydana gelen süreçlere artan hoşnutsuzluklardan yararlanan bazı sosyo-politik grupların politik ve finansal kazanç sağladığı görülmektedir.

¹⁷¹ Panin, a.g.e., 2008, s. 80.

¹⁷² Trunov, a.g.e., 2007, s. 78.

¹⁷³ Ansimov, Y. N., Altunin, V. N., Antiteroristiçeslaya Deyatelnost i Borba s Ekstremizmom: opit organizatsiya i pravovaya osnova, Maykop, 2009, s. 49.

Bu bağlamda, Kuzey Kafkasya’da İslami aşırılığın tehditlerine karşı hükümetin alması gereken tedbirleri şunlardır:

1. *Hukuki*. İnguşya Halk Meclisi’nin “ Din Özgürlüğü ve Dini Kurumların Faaliyeti” kanunu dini kuruluşların hukuka aykırı faaliyetlerinin yasaklanmasını öngörmektedir.¹⁷⁴

Dağıstan’da özellikle Ağustos-Eylül 1999 olayları (Beslan saldırısı) sonrasında hukuki önlemler alınmıştır. 16 Eylül 1999’da Halk Meclisi kapsamında “ Dağıstan Cumhuriyeti sınırları içinde vahhabilik ve diğer aşırılık yanlısı faaliyetin yasaklanması” kanunu kabul edildi. Kanuna göre “vahhabilik ve diğer aşırılık yanlısı örgütlerin kurulması Dağıstan Anayasasına aykırı ilan edilmiş ve cumhuriyetin güvenliğine ve toprak bütünlüğüne tehdit olması sebebiyle yasaklanmaktadır”.¹⁷⁵

2. *Siyasi*. 90’ların ikinci yarısından itibaren hemen hemen bütün Kuzey Kafkasya’daki cumhuriyetlerde çok sayıda konferans, toplantı, kongre ve diğer “anti-vahhabilik” faaliyetleri düzenlendi. 3 Kasım’da 1999 yılında Nalçik’te “ İslam – barış dini” uluslararası konferansı düzenlendi.¹⁷⁶ Konferanstaki katılımcılar “terörizme karşı mücadelede hem Müslümanları ve din adamlarını, hem de siyasi otoriteyi” güçlerini birleştirmeleri için teşvik ettiler. Kabardey-Balkar Cumhurbaşkanı V. Kokov konuşma raporunda “islam tehdidi” fikrinin yayılmasının doğru olmadığını belirtti.

¹⁷⁴ Kimlatskiy, O. A., *Političeskiy Terrorizm v Severo-Kavkazkom Regione, Rossiyskoy Federatsii: Tendentsii i Puti Preodoleniya*, Moskova, 2005, s. 162.

¹⁷⁵ *Zakon Respubliki Dagestan “O zaprete vahhabistskoy i inoy ekstremistskoy deyatelnosti na territorii Respubliki Dagestan”*, Sobranie Zakonodatelstva Resupliki Dagestan, Mahaçkala, 1999.

¹⁷⁶ Anisimov, a.g.e., 2009, s. 56.

4 Aralıkta 1999 yılında Çerkessk'te yapılan beşinci Müslümanlık kongresinde “Dini aşırılık ve terörizm” deklarasyonu kabul edilmişti.¹⁷⁷ Kongre dini aşırılık ve terörizmi şiddetle kınadı, yasadışı dini örgütlerin İslam’la en ufak bir ilgisi olmayan faaliyetlerine karşı çıktı.

3. *İdari.* İnguşya İçişleri Bakanlığı ile Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Servisi işbirliği kapsamında İnguşya cumhuriyeti sınırlarında vahhabilik fikirlerini teşvik eden bireylerin ve örgütlerin faaliyetlerini durdurmak üzere gereken tedbirler uygulanmaktadır.

4. *Askeri.* Terör eylemlerini ve teröristleri belirlemek ve yok etmek için en uygun tedbirlerden birisi keşif ve doğrudan askeri operasyonlardır. Yasadışı silahlı gruplarla mücadelede sabotaj ve tahrip faaliyetleri, dezenformasyon ve psikolojik operasyonlar dahil olmak üzere, önemli rol oynamaktadır.¹⁷⁸ Bu tür eylemlerin amacı – bu grupların yerel halk üzerinde askeri gücünü ve nüfuzunu zayıflatmaktır.

5. *Sosyal.* Bu bağlamda, Kuzey Kafkasya bölgesinde “vahhabilik” sorunuyla ilgili siyasi ve kurumsal yapı sorunlarının çözülmesi için federalizmin siyasi ve hukuki ilkelerinin ve Rusya ulusal güvenlik konseptinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, aşırılık ve İslami köktencilüğün saldırgan emellerini önlemek için kapsamlı bir bilim tabanlı programın geliştirilmesi gerekir.¹⁷⁹

2009 yılında Rusya Cumhurbaşkanı Dmitriy Medvedev’in FSB’nin kuruluş toplantısında yaptığı konuşmasında Kuzey Kafkasya’daki terörizm tehdidinin yüksek

¹⁷⁷ Kimlatskiy, a.g.e., 2005, s. 167.

¹⁷⁸ Kontsepsiya Borbi s Terrorizmom Rossiyskoy Federatsii, 2009, 14. madde.

¹⁷⁹ Panin, a.g.e., 2008, s. 86.

düzeyde kaldığını belirtti.¹⁸⁰ Cumhurbaşkanı yakın gelecekte aşırılığa karşı mücadele için İçişleri Bakanlığı himayesinde özel bir birim oluşturulacağını ilan etti.

Pakistan ve Afganistan'dan kaynaklanan tehdidi etkisizleştirmenin ve bu alanda uluslararası işbirliğinin (Kolektif Güvenlik Antlaşması, ŞİÖ, BDT) geliştirmesinin, ayrıca gizli servislerin Latin Amerika ülkeleri ve BRİC grubu (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) ülkeleriyle daha sıkı ilişkiler kurmasının önemini vurguladı. Siyasi liderler Şanghay İşbirliği Örgütü çerçevesinde bilgi güvenliğinin güçlendirmesine özellikle önem vermişlerdir. İlgili Sözleşme Haziran 2009'da imzalanmıştır. ŞİÖ'ü nitelendirirken, Rusya Güvenlik Konseyi Sekreteri Nikolay Patruşev örgütün uluslararası siyasette daha aktif bir rol oynadığını ve küresel bir organizasyon niteliği kazanmaya başladığını belirtti.¹⁸¹

Rusların 52% Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinde durumu önümüzdeki yıl değişmeden kalacağına inanıyorlar. 20%'si durumun iyi olacağına inanıyorlar. Ankette katılanların sadece 12%'si karamsar tahminleri verdiler.¹⁸²

2.3. Kafkaslarda Terörün Önlenmesinde Dinin Rolü: “Kafkasya Açılımı”

Kafkaslar'da artan terör olayları sonrası "Kafkasya açılımı" şeklinde nitelenen bir dizi faaliyetler çerçevesinde dini liderlerin halk üzerindeki etkisinden de

¹⁸⁰ <http://www.antiterror.ru>

¹⁸¹ <http://www.atcsng.ru/pressrelations.cgi?id=75>; Mılnikov, B., “Problemy Mejdunarodnogo Sotrudniçestve v Borbe s Terrorizmom”.

¹⁸² <http://www.ipma.ru/publikazii/terrorism>

yararlanmaya çalışan Rusya yönetimi dini mesajlar vererek halkı bu konuda yönlendirmeleri konusunda ruhani liderlere inisiyatif vermiş durumda.

Kafkasya’da yeni bir strateji ortaya koyarak bölge gündeminde dikkatleri üzerine çeken Rusya, bölgede artan terör olaylarına karşı dinin birleştiricilik rolünü devreye koyma planını uygulamaya geçiriyor. Bu noktada Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev’in Soçi’de bölge liderleri ve din adamları ile gerçekleştirdiği Kafkas açılımında, direnişçilerin gençleri kendi saflarına katmalarını engellemek için rolünü vurgulaması ayrı bir önem taşıyor.¹⁸³ Zira konuşmasında özellikle dinsel eğitimin sınırlarına ve bu sorunların denetlenmesi gerektiğine vurgu yapılarak İslam’ın doğru anlaşılması ile terörizmin engellenebileceği mesajı verildi. Dini liderlerin halk üzerindeki etkisinden de yararlanmaya çalışan Rusya yönetimi, Beslan saldırılarının yıldönümünde Moskova’da “Terörist saldırıları önlemede dinin rolü” konusunda düzenlediği basın toplantısında terörizmin milliyeti ve dini olmadığını ayrıca vurguladı. Rusya Müftüler Konseyi Birinci Yardımcısı Damir Gizatullin toplumun birlik ve beraberliği için herkese görev düştüğünü söyledi. Rusya Müslümanları Merkezi (TSDUM) Başkan Yardımcısı Albir Krganov "Karanlık güçlerin emellerine ulaşmasına izin vermeyeceğiz." dedi.

Bu noktada İslam, Yahudilik ve Hristiyanlık bölgedeki terörizmle mücadelede önemli bir araç olarak görülüyor. Toplantıda Rusya Baş Hahamı Andrey Giotser’in, terörizm karşıtlığı konusunda insanların dini çatı altında birleştiğini vurgulaması da bu düşüncüyü doğrular niteliktedir.

Kafkaslarda geliştirdiği yeni dini politikalar, Rusya’nın özellikle İslam’a bakış açısında önemli değişimler olduğunu göstermektedir. Tarihe baktığımızda,

¹⁸³ <http://www.antiterror.ru>

Çarlık Rusyası ve SSCB döneminde Ruslar, İslam'ın birleştiricilik rolünü bir tehdit olarak görmüştür.¹⁸⁴ Bu nedenle, dinsel olarak farklılık arz eden etnik gruplar birbirinden kültürel, dilsel ve dinsel olarak ayrıştırılmış ve bunların birlik halinde hareket etmesi engellenmiştir. Rusların izledikleri bu yöntemle bölgede İslam'ın birleştiricilik rolünü engellemeye yönelik faaliyetlerinin başarılı olduğu söylenilebilir.¹⁸⁵ Günümüzde ise, bu rol tamamen farklı bir amaç için kullanılmaktadır. Kafkaslarda meydana gelen yeni terör olayları, dinsel bir perspektiften ele alınmakta ve bu doğrultuda halkın manevi değerlerine vurgu yapılmaktadır.

Bölgede var olan kargaşa, Rusya'yı ulusal ve uluslararası alanda sıkıntıya sokmaktadır. Bu nedenle Rusya şimdiye kadar uyguladığı politikaların tersine, dinin birleştiricilik rolünü, terörizme karşı bir silah olarak görmektedir.¹⁸⁶ (Zira Rusya, özellikle İslam çatısı altında birleşen kültürlerin kurduğu güçlü bağları yok etmek için tarih boyunca çok katı politikalar izlemek zorunda kalmıştır.) Buna rağmen bölgede kısmen yarattığı ayrılık, zaman geçtikçe çatışmalar yaşanmasına neden olmuştur. Rusya, politikalarında bunu hesaba katmamış gibi görünmektedir. Çarlık Rusyası ve SSCB döneminde tek tip insan yaratma amacıyla kültürel, toplumsal, dilsel ve dinsel olarak her türlü baskıcı politikayı uygulamaktan çekinmeyen Rusya'nın bugün yapmaya çalıştığı şey, dinlerin halkları birleştirmesinden yola

¹⁸⁴ Dobaev, a.g.e., 2008, s. 165.

¹⁸⁵ Panin, a.g.e., 2008, s. 88.

¹⁸⁶ <http://www.ipma.ru/publikazii/terrorism/>; Kravçenko, İ. N., "Diplomatiçeskie Aspektı Protivodeystviya Transnatsionalnomu Terrorizmu".

çıkarak bölgedeki güvenliğini sağlamaktır.¹⁸⁷ Rusya açısından baktığımızda ise, bu politikanın önümüzdeki dönemde olumlu gelişmeler yaşanmasına neden olacağını söylemek mümkündür. Zira ayrılıkçı hareketlerin dini değerler ile engellendiği bir Kafkasya, Rusya'ya bölge politikalarında büyük bir rahatlık sağlayacaktır. Bu noktada Rusya'nın yapması gereken, Kafkas halklarının kendisine duyduğu tarihi şüpheyi ortadan kaldırmaya çalışmaktır. Nitekim Rusya, Gürcistan'a karşı Kafkaslarda uyguladığı politikalarla Kafkas halklarının gözünde yeni bir yer edinmeye başlamıştır. Rusya, bu yeni algıyı dinsel bir açılımla desteklemek istemektedir.¹⁸⁸ Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının tanınmasıyla başlayan Rusya'nın yeni Kafkasya politikası, İslami açılımla yeni bir boyut kazanmıştır. Bu nedenle Rusya'nın bu imajını sürdürmesi ve çözüm için kararlı olduğunu kanıtlaması gerekmektedir.

Tarih boyunca egemen olmak istediği bölgelerde kültürel farklılıklar yaratan Rusya, bugün bu farklılıkları ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. İslam'ı yüzyıllar boyu bölgesel mevcudiyetine yönelen bir tehdit olarak görmesine rağmen, bundan sonra bölgesel güvenliğini pekiştirecek önemli bir araç olarak kullanacak gibi görünmektedir. Yaşanan istikrarsızlıkların seyri, Rusya'nın İslami açılımının başarıya ulaşip ulaşmadığının gerçek göstergesi olacaktır. Ancak bunun için Rusya'nın istikrarlı ve aktif bir politika uygulayacağı uzun bir zaman dilimine ihtiyacı vardır. Bu anlamda bölgesel çatışmaların ortadan kaldırılması için dinin gerçek kapsamının ve sınırlarının ortaya koyulacağı platformlar ile kültürel

¹⁸⁷ Panin, a.g.e., 2008, s. 73.

¹⁸⁸ İgnatenko, a.g.m., 2009, s. 33.

zenginlikleri birleştirecek bölgesel bir eğitim sistemi Kafkaslarda çatışmayı uzun dönemde azaltacak faktörler olarak değerlendirilebilir.

2.4. Terörle Mücadelede Medyanın Rolü

“Dördüncü kuvvet” olarak adlandırılmasına rağmen, yasama, yürütme ve yargıyı zaman zaman etkileyebilmesi açısından, birinci kuvvet olarak algılanabilen medyanın, toplumların bilgilendirilmesinde ve yönlendirilmesinde son derece önemli bir imkâna sahip olduğu, tartışılmaz bir gerçektir.

Medya kelimesinin çok geniş bir yelpazesi olduğu için, medya dediğimiz zaman nelerin bu kapsamda olduğunu kısaca belirtmekte faydalı olacaktır. Ülke genelinde veya bölgesel olarak yayın yapan gazeteler, televizyonlar, radyolar, haber-magazin dergileri, hobi amaçlı, ekonomik ve sosyal içerikli dergilerin tümünün medya içerisinde sayılması gerekir. Ayrıca radyo ve televizyonlardaki programların yapımcıları, haber programcıları da medyanın içinde belirtilmelidir.¹⁸⁹

Terör olaylarının anında kitlelere duyurulmasında en etkili kitle haberleşme araçları radyo ve televizyon olmaktadır. Elektronik haberleşme araçları, olayları anında milyonlarca kişinin gözüne ve kulağına hitap ederek, büyük bir seyirci kitlesine aktarmaktadır. Yayınları izleyenler, kendilerini dehşet ve korku uyandıran terör eylemlerinin içinde hissetmektedirler.¹⁹⁰

¹⁸⁹ <http://www.nak.fsb.ru>; Sintsov, N. V., SMİ v Protivodeystviyu Terrorizmu, Materialy Tretyey Mejdunarodnoy Konferensii “Terrorizm i Elektronnye SMİ”, Kıbrıs, 2007.

¹⁹⁰ <http://www.skgtu.ru/>; Galaçieva, M. M., Osnovnye Mery Borby s Terrorizmom v Sovremennih Usloviyah Rossiyskoy Deystvitelnosti, 11 Eylül, 2009.

Terör örgütleri medyadan öncelikle kendi yayın organları aracılığıyla yararlanırlar. Bunlar çoğu kere bir dergi ya da gazetedir. Ancak uluslararası boyuta ulaşmış bulunan terör örgütleri bu anlamda çok daha büyük imkânlarla kavuşmuşlardır. Terör örgütleri kendilerine doğrudan bağlı bu yayın organlarıyla, bir taraftan aracısız olarak propagandalarını yapmaktalar, diğer taraftan da hedef gösterip talimatlar yağdırabilmektedirler.

Terör örgütlerinin medyadan yararlanma biçimlerinden ikincisi de ulusal ve uluslararası yayın organlarıdır. Terör örgütleri, çok daha büyük kitleleri etkileme gücüne sahip olan ulusal ve uluslararası medya kuruluşlarını kullanmaya ve onlardan birer propaganda aracı olarak faydalanmaya yönelik girişim ve eylemlerde bulunurlar. En tehlikelisi de budur. Bir veya birkaç dış ülkeden destek almayan hiçbir terörist grubun uzun vadede varlığını sürdüremeyeceği açık bir gerçektir.

Terörizm, medyaya iki önemli nedenle ihtiyaç duyabilmektedir. Birincisi, medya aracılığı ile büyük kitlelere ulaşabilme imkânı bulabilirler. İkincisi, toplumda oluşan tepkileri anında toplama, ölçme ve değerlendirme şansını elde ederler.¹⁹¹

Terör örgütlerinin karıştıkları olaylara bakıldığında toplumda en büyük yankıyı yapacak ve seslerini en iyi duyuracak eylemleri tercih ettikleri görülecektir. Medya- terör ilişkileri bu yönüyle incelendiğinde, ikili bir ilişki söz konusudur. Bir taraftan terör medyayı kullanırken, diğer taraftan medya haber ihtiyacını karşılamaktadır. Yani ihtiyaç duyduğu habere ulaşabilmektedir. Bu, demokratik ülkelerde böyledir.

¹⁹¹ <http://www.ipma.ru/publikazii/terrorism/>; Kravçenko, İ. N., “Diplomatiçeskie Aspektı Protivodeystviya Transnatsionalnomu Terrorizmu”.

Bir ülkede demokrasinin varlığından, muhalefetten, siyasi partilerden ve özgürlüklerden söz edilebiliyorsa bağımsız medyadan da söz edilebilecektir.¹⁹² Böyle bir ortamda bağımsız medya kuruluşları aynı zamanda birer ticari müessese oldukları için tiraj ve reyting yükseltme yarışına da gireceklerdir. İşte bu noktada mevcut özgürlüklerden de yararlanarak kendisine daha kolay taraftar bulma imkânına kavuşan terör örgütleri, yapacakları eylemleri, medyanın bu zaafından maksimum düzeyde yararlanarak en geniş kitlelere ulaştırmayı amaçlarlar.

Demokrasiden ve bağımsız bir medya yapılanmasından vazgeçilemeyeceğine göre bu durumu bir kader gibi kabul etmek yerine bir dizi tedbirler alarak medyanın haber ulaştırma görevinin devam ettirilmesi sağlanmalıdır. Demokrasiden vazgeçilemeyeceği gibi medyadan da vazgeçilemez. Bu durumda medya, terörle ilgili haberleri verecektir. Aksi takdirde toplumun haber alma hürriyeti engellenmiş olacaktır. Bu da antidemokratik bir ortamın oluşmasına yol açacaktır.

Esas mesele medyanın bu haberleri nasıl vereceğidir. Şiddetsiz terör olmaz. Bu noktada, medyanın şiddet ve terör haberlerini nasıl verdiğine ve bunun toplum üzerinde nasıl bir etki yaptığına bakmak gerekmektedir.

Şiddet ve terör haberleri verilirken, farkında olmayarak da olsa terörizme hizmet edilebileceği bilinmelidir. Çünkü haberler esnasında terör örgütlerinin

¹⁹² Andreev, V. L., Pükke, S. M., O Nekotorih Aspektah Informatsionnogo Vozdeystviya na Etničeskie Obrazovaniya, Informatsionnie Tehnologii, No-3, 2003, s. 134.

propagandası yapılabilir. Öte yandan korku ve yılgınlık duyguları oluşursa terör örgütü yandaşlarına moral verilebilir.¹⁹³

Bunun tersi de söz konusudur: Terör örgütleri nasıl bir örgütlenme modeli içinde olursa olsun, kimden ya da kimlerden destek görürse görsün mutlaka başarısızlığa uğrayacağı yönünde bir kanaatin oluşmasına katkıda bulunularak, toplumda devlete ve güvenlik güçlerine bir sempati ve güven duygusu oluşturup, sempatanın moral değerlerinin çökertileceği intibayı yaratılabilir.¹⁹⁴ Esasen, temelde sorun bu iki nokta da düğümlenmektedir. Eğer birinci durum söz konusu ise süratle önlemler almak, ikincisi geçerli ise mevcut durumun sürdürülmesine katkıda bulunmak gerekir.

Meselenin bir diğer yönü de farkında olmadan ya da reyting veya tiraj hevesiyle terör ve şiddet haberlerinin gereğinden daha uzun süre ile verilmesidir. Bu durum toplumu büyük ölçüde etkileyebilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, terör örgütlerinin medyayı sonuna kadar kullanmaya çalışma istekleridir. Ülkedeki istikrarsızlık, terörün aradığı bir ortamdır. Bu ortamda terör hedefine daha kolay ulaşır. Daha kolay taban bulur. Çünkü terörist, bu yaşananlara karşı bir direniş içerisinde olduğuna daha kolay ve çabuk inandırılır. Bütün bunların doğal bir sonucu olarak da böyle ülkelerde ve toplumlarda medyadan verilen terör ve şiddet haber ve görüntüleri daha büyük bir etki yapar. Bir insanlık suçu işlemekte olan terörist, kendisinin doğal tabanı olarak gördüğü hedef kitlesinin hiç değilse bir kısmının

¹⁹³ Hlobustov, O. M., “Sredstva Massovoy Informatsiy i Terrorizm”, Bezopasnost, No-3-4, S-Peterburg, 1999, s. 76.

¹⁹⁴ Andreev, Informatsionnie Tehnologii, 2003, s. 135.

gözünde daha kolay ve çabuk kahraman olur. Diğer ülkelere nazaran bu ülkelerin medyası da terörizme daha kolay alet olabilir. Çünkü hem terör ve şiddet haberleri daha çok tüketilir, hem de doğruyla eğri, suçsuzla suçlu birbirine karıştırılmış olabilir.¹⁹⁵

Toplumda yaşanan bu kaostan medya mensubu ya da yayın organı sahibi de, toplumun bir parçası olarak etkilenecektir. Durum böyle olunca, haberi veren ya da yorumu yapan medya en göz önündeki kurum olarak daha kolay suçlanabilecektir.

Medya denildiği zaman, tek bir araç ya da nesneden değil, karmaşık ilişkiler yumağından oluşan bir bütünden söz edilmektedir. Terör gibi çok hassas bir konunun, bu karmaşık ilişkiler yumağından süzülüp kamuoyuna yansımaya kadar geçen süreçte ciddi sorunlar yaşanabilmektedir. Medyanın terör haberlerini verişi şekli konusundaki tartışma uzun bir süredir devam etmekte, haberciler ile hukukçular arasındaki bu tartışma konusunda sınırları kesin olarak belirlenen bir mutabakat da mevcut değildir.¹⁹⁶

Bir terör eylemi karşısında hükümetler ya da güvenlik güçleri ise medyadan belli başlı olarak şunları ister:¹⁹⁷

- Terörist eylemlerin bir an önce medya gündeminden düşmesini;
- Gerilimin düşürülmesi için konunun işlenmesinde boşluklar olmasını, konunun gündemdeki yerinin zayıflamasını;

¹⁹⁵ Golubin, R. V., Graçev, S. İ., Mesto SMİ v Borbe s Terrorizmom, Vestnik Nijegorodskogo Universiteta imeni N. İ. Lobaçevskogo, No-3, 2007, s.218.

¹⁹⁶ Golubin, Vestnik Nijegorodskogo Universiteta imeni N. İ. Lobaçevskogo, No-3, 2007, s.220.

¹⁹⁷ Kaftan, V. İ., Terrorizm Kak Obşestvennoe Yavleniye Sovremennosti, Moskova, 2005, s. 174.

- Medyanın, olayın takibi nedeniyle eylemin nedeni olan içeriği de gündeminde taşımamasını;
- Medya ile terörist eylemin arasında oluşan ağı bir an önce ayrılmasını;
- Medyanın eylemi gerçekleştirenleri suçlular ya da teröristler olarak tanımlamasını bekler. Ters bir davranış, medyanın suçlanmasını beraberinde getirir;
- Devletin ve hükümetin imajının sarsılmaması ya da güçlendirilmesi için medyanın yayınlarında bu konuya özen göstermesini;
- Detaylı işlenen haberlerde verilen bilgilerin daha sonra gerçekleşecek diğer terörist eylemlere örnek olmamasına dikkat edilmesini;
- Medyanın aktaracağı bilgilerin yanıltıcı olmamasını ister.

Terörün yeni konsepti, terörle mücadele stratejisinde de değişime yol açmış durumdadır. Yeni mücadele stratejisi, sorunun eyleme dönüşmesinden önceki süreçlere odaklanmakta ve bu süreçlere müdahale ederek öncülleyici bir yönetime sahip çıkmaktadır.¹⁹⁸ Bu öncülleyici (engelleyici) mücadele stratejisi, terör örgütlerini destekleyen, korumaya alan ya da finanse eden güçlere yönelik operasyonlar yürütülmesine dayanmaktadır.

Medya ise bu yeni mücadele stratejisinde önemli bir yere sahiptir. Medyanın, hükümetlerin ulusal ve uluslararası terör ile mücadelesinde ‘nesnel enformasyondan fedakarlık ederek bir propaganda unsuruna dönüşmesini istemek’ tartışmanın anlam kaybına uğramasına neden olacaktır. Medyaya düşen görev, terör örgütlerinin maddi ve ideolojik kaynakları konusunda topluma doğru bilgi vermek; çocuklara ve

¹⁹⁸ Kontsepsiya Borbi s Terrorizmom Rossiyskoy Federatsii, 2009, 30. madde.

gençlere dönük medya okuryazarlığı projeleri gibi teröre ve suça ilişkin enformasyonun nesnel hukuk ilişkileri kapsamında okunmasını sağlayacak projeleri desteklemek ve insan psikolojisinin yeniden kurgulanmasını amaçlayan terörizmin sosyo-psikolojik hedeflerine karşı yanıltıcı-yönlendirici (disinformation) veya eksik (misinformation) bilgileri dışlayacak bir tartışma zemini oluşturmaktır. Kitle iletişim sistemlerinin dünya güvenliğine ve insan haklarına katkısı, propaganda ve ideolojik kodlama özelliklerini terk ederek, siyasetin hukuki zeminde yürütülmesini sağlayacak enformasyon ağlarının oluşturulmasıyla mümkün hale gelecektir.¹⁹⁹

Kuzey Atlantik Asemblası'nın terörizm konulu alt komisyonunun raporunda²⁰⁰ da, siyasal iktidar ile medya arasındaki ilişkilerin sağlıklı olması gerektiğine dikkat çekilerek, medyanın düzenli olarak bilgilendirilmesi gereğine vurgu yapılmaktadır. Eğer siyasal iktidar, örneğin bir terörist eylem hakkında medyaya doğru ve düzenli bilgi vermezse, medyanın bilgi açlığını terörist grupların giderme ihtimali yüksektir. Terörist gruplardan medyaya gelecek bilgilerin çoğunun içeriğinin manipülatif olacağı, kamuoyunu yanlış yönlendirmeyi amaçlayacağı açıktır. Bu nedenle medyanın terörist gruplardan gelebilecek bilgilere ihtiyaç duymayacak şekilde yetkili kişilerce doğru bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

Rusya Federasyonu'nda yasama düzeyinde de medya faaliyetlerinin düzenlenmesi üzerinde tedbirler alınmıştır. “Terörizme karşı mücadele” Federe Yasası (2006) ve Kitle İletişim Araçları Antiterör Sözleşmesi (2003), medya işçilerinin teröre karşı operasyonlar yapılan alan içine girmelerini yasaklamakta,

¹⁹⁹ Hlobustov, ”, Bezopasnost, 1999, s. 80.

²⁰⁰ Graçov, A. S., Politiçeskiy Ekstremizm, Mısl, Moskova, 2004, s. 139.

teröre karşı operasyonlar hakkında bilgilerin verilme düzenini saptamakta, ses ve video kayıtlarının, film ve fotoğraf çekimlerinin gerçekleştirme olgularını gizli tutmaktır.²⁰¹

Terörün bölücü ve yıkıcı hedeflerine ulaşmasını engellemede kamuoyunu etkileme gücünü elinde tutan medyaya önemli sorumluluklar düşmektedir. Medyanın öncelikli görevi kamuoyunu doğru bilgilendirmek, verdiği haberlerle sağlıklı kararların alınmasına yardımcı olmaktır. Medya sadece haberlerle değil, terörün altyapısını, nedenlerini, etkilerini inceleyen araştırma ve yorumlarla da kamuoyunun aydınlanmasına katkıda bulunabilir.

Aslında terörizme karşı mücadelede, hiçbir ülke tek başına tam ve kesin bir sonuç alamaz. Bu konuda bir sonuca varılması için mutlaka uluslararası bir dayanışma ve işbirliği gereklidir. Bugün sağlanamamış olsa bile böyle bir işbirliğine kesin olarak ihtiyaç vardır.

Aynı şey ulusal medya kuruluşları için de geçerlidir. Herhangi bir ülkede medya, ekranlarını ve sayfalarını terörizme ve şiddete kapatsa dahi, büyük ölçüde bir başarı sağlanamaz. Bunun uluslararası ölçekte yapılması kuşkusuz daha kesin sonuçlara götürebilir.

Medya olgusunun, Margareth Thatcher'a, başbakanlığı döneminde "Medya, terörün oksijenidir" dediyecek kadar etkili olduğı bilinmektedir. Daha sonra "demir lady" şunu söyledi: "Teröristler özgürlüğü yok etmek için özgür Medyayı kullanıyorlar". Böylece, kamu ilişkiler teröristlerin en önemli silahıdır, medya ise bu

²⁰¹ Zamkovskiy, V., İlçikov, M., Terorizm – Globalnaya Problema Sovremennosti, Gardarika Yayınları, Moskova, 2003, s. 167.

silahın kullanılması temel aracıdır. Ama biz, “Medya silahı, terörle mücadelede kullanılmalıdır” diyerek ısrar etmekteyiz.²⁰²

²⁰² Golubin, Vestnik Nijegorskogo Universiteta imeni N. İ. Lobaçevskogo, No-3, 2007, s.225.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TERÖRİZMLE MÜCADELEDE HUKUKSAL YAKLAŞIMLAR VE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

1. RUSYA FEDERASYONU'NDA TERÖRİZMLE MÜCADELEDE HUKUKSAL YAKLAŞIMLARI

Son yıllarda sayılarında artış olan “terör” olarak adlandırılan olayın cereyan etmesi ve değişik kaynakların bildirdiği örgütlerin yanı sıra Rusya’nın en güncel hali ile bir örgüt listesi yayınlaması Rusların teröre özellikle önem vermesinin gereğini ortaya koymaktadır. Rusya Federasyonu’nu terörle mücadelesinde geniş yaklaşımlarla hukuk tabanlı bir savaş için örgütlenmeye gitmek zorunluluğu hissetmiştir. Rusya’nın terörle mücadele kapsamında ortaya koyduğu iç ve dış hukuksal yaklaşımları oldukça dikkat çekicidir.

Rusya Federasyonu’nun terörü bir suç unsuru olarak betimleyip ceza yasasında dile getirmesi 1994 yılında gerçekleşmiştir. Özellikle 1993–1995 yılları arasında meydana gelen olaylarda Çeçen direnisinin şekil değiştirerek Rusya genelinde bir tedhiş faaliyeti haline geldiği görülmektedir. Rusların Çeçenistan genelinde yaptığı kural dışı savaşı durdurmaya yönelik “Terör Dalgası” damgası yiyen Çeçen hareketleri neticesinde Ruslar, hukuk düzenlemelerinde terörle mücadele için oldukça sert bir organize yapıya gitme zorunluluğu hissetmişlerdir.²⁰³

²⁰³ Arbatov, Aleksey, Transformatsiya Rossiyskoy Voennoy Doktrini-Uroki Kosova i Cecni, US, George C. Marshall Center, 2000, s. 173.

Rusya terörle mücadele konusunu yasal zeminde en sert karşılığı verecek şekilde değerlendirmiştir. Ayrıca, özellikle son yasal düzenlemelerle tüm dünya üzerindeki terörist organizasyon ve faaliyetlere müdahale etme yetkisinin ve bu müdahalelerde Rus Silahlı Kuvvetlerini kullanma yetkisinin devlet başkanına verilmesi oldukça dikkat çekicidir.

Rusya yakın zamanda tıpkı ABD ve AB gibi tüm dünyayı bir terörist avı arenası olarak görecektir. Sınır ötesi ve deniz aşırı harekâtlara zemin hazırlamaktadır.²⁰⁴ Bu zeminin hazırlanmasında Rusya'nın terörle mücadele üzerine iç hukuksal yaklaşımlarının rolü büyük olacaktır. Terörle mücadelenin yasal zeminini esnek ve polisiye tedbirleri destekleyecek şekilde geniş tutan Rusya Federasyonu bu yaklaşımları ile yenisünya düzeninde Batının karşısına bu yolla bir zıt kutup olarak çıkmayı planlamaktadır.²⁰⁵ Tüm dünyanın teröristleriyle mücadele etmek terörle mücadele açısından güvenlik arayışlarının temeli olarak algılanmaktadır.

Rusya Federasyonu bu algılamanın neticesinde sıralı ve terörle mücadelede devlet otoritesini sınırsız kılan yasal yaklaşımları ortaya koymaktadır. Bu yasal düzenlemeler ile Rusya önce içte gerekli hukuksal alt yapıyı yapmış, son dönemdeki yasama faaliyetleri ile kendisine tüm dünyanın teröristlerini hedef seçmiştir.

²⁰⁴ Starodubov, Viktor, Rossiya-SSA Globalnya Zavisimost, Molodaya Gvardiya, Moskova, 2004, s. 79.

²⁰⁵ Vozjennikov, A.V., İ. H. Glebov ve V. A. Zolotarev, Osnovnie Kontseptualnie Polojeniya Natsionalnoy Bezopasnosti Rossii v 21'im Veke, Moskova, 2009, s. 92.

1.1. 7 Mart 1996 Tarihli “Terörizmle Mücadele İçin Ölçütler” Üzerine Başkanlık Kararnamesi

“Terörizmle Mücadele İçin Ölçütler” üzerine bir başkanlık kararnamesi 7 Mart 1996’da yayınlanmıştır.

Kararnamede ele alınan konular şu şekildedir:²⁰⁶

- a) Anti-terörizm Koordinasyon Bünyesinin oluşturulması;
- b) Birçok bakanlık ve diğer otoriteye iki aylık süre sonunda anti-terörizm yasalarının iyileştirilmesine yönelik taslaklarını hazırlama talimatı;
- c) Dış İstihbarat Servisine Rusya içinde faaliyette bulunan ‘’kanunsuz silahlı oluşumların’’ uluslararası bağlantılarının ortaya çıkartılarak bunların dışardan silah ve yardım almalarının kesilmesi için görevler verilmesi;
- d) Silah ve mühimmat imal eden ve depolayabilen fabrikaların detaylıca incelenmesi;
- e) Medya tarafından, terörist faaliyetlerin bildirilmesinde, terörizm ve şiddetin önlenmesindeki hukuki süreçte, sivillerin, askeri ve hukuk alanda çalışan görevlilerin hayatlarını tehlikeye atacak veya bu sürece zarar verecek yayınlar üzerindeki Rus yasaları ve uluslar arası kanuni yasalara uyulması talebi;
- f) Federal Güvenlik Servisine o yıl içinde ülke genelinde terör faaliyetleri ve bunların failleri hakkında bir bilgi tabanı hazırlaması ve Federal Güvenlik Servisiyle beraber İç İşleri Bakanlığının anti-terörizm operasyonları için bir harekât tarzı ve donanım ve silah ihtiyacı belirlemesi direktifi;

²⁰⁶ http://www.fas.org/irp/world/russia/docs/edict_terror.htm

g) Mayın temizleyici personele eğitim verilmesi ve bunların eğitimlerinin güncellenmesi ve teröristlerle arabuluculuk yapabilecek psikologların yetiştirilmesi konuları yer almaktadır.

1.2. 13 Haziran 1996 Tarihli “Rusya Federasyonu Ceza Yasasının Yürütmesine Dair Kanun”

Terörizmin tanımlanarak detaylı bir yasa ile suçların ve bu suçlara verilebilecek cezaların içeriğinin belirlenmesi için Rusya Federasyonu’nun yaklaşımları, ilk kez Çeçen-Rus savaşının sonlarında gerçekleştirilmiştir. Asıl kanunun şekillenmesi Federasyon meclisinin halk kanadı Duma’nın 24 Mayıs 1996’da kabul ettiği ve meclisin üst kanadı Federasyon Konseyi’nin 5 Haziran 1996’da onaylamasıyla 13 Haziran 1996’da yürürlüğe giren Rusya Federasyonu Ceza Yasasının Yürütmesine Dair Kanun (Federal Yasa No. 64-FZ) ile mümkün olmuştur.

Bu yasanın 24 üncü bölümünde “Kamu Güvenliğine Karşı İşlenen Suçlar” başlığı altında yer alan 205 inci madde ile terör tanımı ve buna tanıma ilişkin suçlar ve cezaları Rusya’nın ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde belirlenmiştir;²⁰⁷

“Madde 205. Terörizm

1. Patlama, kundaklama ya da insanların hayatlarını tehlikeye sokan, ağır hasara neden olan veya diğer sosyal açıdan tehdit arz eden sonuçlara neden olan olaylar, eğer kamu güvenliğinin bozulması, toplumun dehşete düşürülmesi ya da hükümet organlarının karar almalarını etkilemeye yönelik hareketler ve aynı sonuçları doğuracak şekilde taleplerinin yaptırılması için tehdit şekliyle tertiplemiş

²⁰⁷ <http://www.russian-criminal-code.com/PartII/SectionIX/Chapter24.html>

ise Terörizm olarak tanımlanır ve beş yıldan on yıla kadar hürriyeti sınırlama cezasıyla cezalandırılabilir...’’

Yasa koyucunun suçu tanımlaması ve ceza sınırlarını belirtmesi ile terörizmle mücadelede büyük bir adım atılmışken kaygan zeminli ortam neticesinde şiddeti devamlı artan olaylar Rusya’nın durumunu iyice zora sokmuştur. Sonradan Rusya’da KGB’nin yerini alan Federal Güvenlik Servisi’nin başına geçecek olan Nikolay Kovalev öncelikli sorun haline gelen terör konusunda Rusya’nın siyasi ve ekonomik istikrarsızlığı hedefleyen sosyal, ayrılıkçılığı hedefleyen milliyetçi ve etnik ayrılıkçı ve dini temalı üç farklı terör türüyle karşı karşıya olduğunu belirtmiştir.

1.3. 25 Temmuz 1998 Tarihli “Terörle Mücadele Üzerine Kanun”

Geniş hukuksal tabanda terörle mücadele edebilmek için ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemeler kapsamında Rusya Federasyonu terör ve terör suçlarını ceza yasası kapsamından çıkartarak ayrı bir “Terörle Mücadele Yasası” kapsamına ilk kez 1998 yılında sokmuştur. 25 Temmuz 1998 tarihinde onaylanan ve Federal Yasa No. 130-FZ ile yürürlüğe giren Rusya Federasyonu’nun ilk terörle mücadele yasasının ana başlıkları ve önemli maddeleri aşağıdaki belirtilen şekildedir:²⁰⁸

“Bölüm I. Genel Hükümler

Madde 1. Terörizmle Mücadelede Hukuksal Temeller Terörizme karşı mücadelenin hukuksal temelleri, Rusya Federasyonu anayasası, Rusya Federasyonu Ceza Yasası, hâlihazırdaki federal yasalar, diğer federal yasalar, genel onay görmüş uluslararası yasaların prensip ve normları, Rusya Federasyonu’nun uluslar arası antlaşmaları, Rusya Federasyonu devlet başkanının irade ve direktifleri, Rusya

²⁰⁸ http://www.fas.org/irp/world/russia/docs/law_980725.htm

Federasyonu hükümetinin kararname ve yönergeleri ve ayrıca hükümet iradesinin federal organlarının normatif hukuki yasalarıdır.

Madde 2. Terörizmle Mücadelede Temel Prensipler Rusya Federasyonu'nda terörle mücadelenin temel prensipleri şu temellere dayanır;

1. Hukukilik
2. Terörizmin önlenmesi için ölçütlerin önceliği
3. Terör eylemlerinin cezasız bırakılmaması
4. Örtülü ve açık terörizmle mücadele metotların birleşimi
5. Önleyici hukuksal, siyasi, sosyoekonomik ve propaganda olgularının beraber kullanılması
6. Bir terör saldırısı neticesinde tehlikeli sonuçlarla karşılaşan kişilerin haklarının öncelikle korunması
7. Teröristlere olabildiği kadar az taviz verilmesi
8. Terörle mücadele harekâtlarında kuvvetlerin ve kaynakların kullanılması yönetiminde tek adam komutası
9. Terörle mücadele harekâtlarının idaresinde teknik metotların ve taktiklerin ve ayrıca operasyonlara katılanların ve bilgi kaynaklarının olabildiği kadar az açığa vurulması

Madde 3. Terörizmle Mücadelede Temel Prensipler Aşağıdaki temel tanımlar mevcut federal yasanın amacına ulaşması için belirtilmiştir; Terörizm, bireylere ya da organizasyonlara karşı şiddet ya da şiddet tehdididir ve ayrıca mülkiyetin ve diğer materyallerin yıkımı (zarar görmesi) ya da yok edilmesi tehdididir. Hayatın kaybedilmesine neden olan tehdit, mülkiyete karşı önemli zarar, ya da diğer tehlikeli sosyal sonuçlar ve halk güvenliğine saldırı görüşlü oluşumlar,

halka gözdağı verilmesi, ya da gücün unsurlarıyla teröristlere avantaj sağlayacak benimsemeleri etkilemek, ya da onların kanunsuz unsurlarını ve (ya da) menfaatlerini tatmindir. Hükümranlıklarını sona erdirmeye emelli ya da benzer hareketler için intikam emelli olarak hükümet adamlarının ya da halk unsurlarının hayatlarına kasıt, uluslararası koruma altındaki yabancı ülke temsilcilerine ve uluslararası organizasyonların temsilcilerine karşı ve uluslararası koruma altındaki kişilerin binalarına ya da araçlarına karşı saldırılar eğer savaşı provoke eden ve uluslararası ilişkileri zora sokan bir bakış açısıyla işleniyorsa terörizmdir.

Terörist Eylem, aşağıdaki unsurları içeren eylemlerdir;

1. Terörist hareket yapmak üzere örgütlenme, planlama ve hazırlık,
 2. Bireylere ya da organizasyonlara karşı şiddeti kışkırtma veya terörist emeller için mülkiyete zarar verme,
 3. Silahlı teşekkül oluşturulması, suça dair işbirliği (suça dair organizasyon), ya da terörist hareket düzenlemek üzere organize olmuş bir grup ve ayrıca benzer eylemlere iştirak,
 4. Teröristlere üye kazandırmak, onları silahlandırmak ve eğitmek,
 5. Bilinen bir terör örgüt veya grubunu kurmak ya da onlara yardım etmek,
- Uluslararası Terörizm, aşağıdaki unsurları içeren terörist hareketidir;

1. Bir terörist veya terör örgütü tarafından birden fazla hükümetin hükümranlık alanında vukuu bulan ya da birden fazla devleti alakadar eden,
2. Bir devletin vatandaşları tarafından başka bir devletin vatandaşlarına karşı ya da hükümranlık bölgesi üzerinde işlenen,
3. Teröristlerin ve mağdurlarının her ikisinin de aynı veya ayrı devlete ait olması ancak suçun bu devletin hükümranlık alanı dışında meydana gelmesi hali,

...

Terörist Suçlar, Rusya Federasyonu Ceza Yasası'nda belirtilen madde 205–208, 277 ve 360 ile aktarılmış suçlardır. Federal yasada aktarılan diğer suçlar terörist amaçla işlenmiş ise terörist suçlar olarak sınıflandırılabilir. Bu tür suçların cezalandırılması Rusya Federasyonu Ceza Yasası'yla irtibatlı olarak yapılır. Terörist her hangi bir haliyle bir terör eylemine katılan ve ya bu eylemi işleyen kişidir.

Madde 4. Terörizmle Mücadelede Rusya Federasyonu'nun Uluslararası İşbirliği Çerçevesi Rusya Federasyonu uluslararası antlaşmalarla uzlaşısı içinde, terörle mücadele çerçevesinde yabancı devletler, onların hukuk birimleri, özel servisleri ve ayrıca terörle mücadelede odaklanmış uluslararası organizasyonlarla işbirliği yapacaktır...

Bölüm II. Terörle Mücadelede Organizasyonun Temel Prensipleri

Madde 5. Terörle Mücadelenin Amaçları Rusya Federasyonu'nda terörle mücadele aşağıdaki hususları amaçlamaktadır;

1. Bireyleri, toplumu ve devleti terörizmden korumak
2. Terörist eylemler ve sonuçlarını önlemek, aydınlatmak ve durdurmak
3. Terörist eylemlerin oluşmasına neden olan faktör ve durumları aydınlatmak ve saf dışı bırakmak

Madde 6. Terörizmle Mücadeleyi İcra Edecek Birimler Terörizmle mücadelenin başını çekerek bunu gerekli güçler, faaliyetler ve kaynaklarla yapacak olan ana birim Rusya Federasyonu hükümetidir. İcra gücünün federal birimleri, federal yasalardan ve Rusya Federasyonu normatif hukuk kanunlarından aldıkları yetki ile terörizmle mücadelede yer alırlar. Yetkileri dâhilinde terörle mücadelede

direk sorumluluğu olan birimler sunlardır; Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Servisi

Rusya Federasyonu İç İşleri Bakanlığı

Rusya Federasyonu Dış İstihbarat Servisi

Rusya Federasyonu Federal Koruma Servisi

Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı

Rusya Federasyonu Federal Sınır Servisi

Rusya Federasyonu devlet Başkanı'nın ve ya Rusya Federasyonu Hükümeti'nin kararlarıyla uyum içerisinde terörle mücadeleyle görevlendirilmiş birimlerin faaliyetlerinin koordinasyonu için federal ve bölgesel düzeyde anti-terörizm komiteleri kurulmalıdır.

Federal anti-terörizm komitesinin görevleri aşağıda olduğu gibidir;

1. Rusya Federasyonu'nda teröre karşı savaş çerçevesinde prensiplerin ve devlet politikasının inceliklerinin ortaya konulması ve terörizm ve terörist eylemlerin oluşmasında neden olan faktör ve durumların aydınlığa kavuşturulması için yapılan çalışmaların verimliliğini arttıracak tavsiyelerde bulunmak,

2. Rusya Federasyonu topraklarında terörizmin oluşmu ve yönelimi ile ilgili bilgi toplamak ve değerlendirmek,

3. Terörist hareketlerin önlenmesinde, aydınlatılmasında ve durdurulmasında ve ayrıca terörist hareket niyetiyle yapılan hazırlıkları sağlayan faktör ve durumların aydınlatılarak bertaraf edilmesinde, terörle mücadele yükümlülüğü olan federal organların icracı güçlerinin faaliyetlerini koordine etmek,

4. Terörle mücadele kapsamında Rusya Federasyonu'nda uluslararası antlaşmaların hazırlanmasında yer almak,

5. Terörle mücadele kapsamında Rusya Federasyonu'ndaki hukuksal düzenlemelerin iyileştirilmesine yardımcı olmak.

Madde 7. Terörle Mücadele Sorumluluğu Olan Birimlerin Yetkileri

...

Madde 8. Terörle Mücadele Sorumluluğu Olan Birimlerin Ana Görevleri

...

Madde 9. Terörle Mücadele Sorumluluğu Olan Birimlere Yardım

...

Bölüm III. Terörle Mücadele Operasyonlarının İdaresi

Madde 10. Terörle Mücadele Operasyonlarının Kontrolü

Rusya Federasyonu Hükümeti kararı doğrultusunda terörist karşıtı operasyonun direkt kontrolü için bir operasyonel komuta birimi oluşturulmalıdır. Birim hangi federal organın yetki ve becerisi o özel terörist karşıtı operasyonda ağır basıyorsa o organın liderliği ele alacağı şekilde Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Servisi ve ya Rusya Federasyonu İç İşleri Bakanlığı tarafından teşkil edilmelidir. ...

Madde 11. Terörle Mücadele Operasyonlarının İdaresi için kuvvetler ve kaynaklar

...

Madde 12. Terörle Mücadele Operasyonlarında Liderlik

...

Madde 13. Terörle Mücadele Operasyonlarının Düzenlendiği Bölgelerdeki Yasal Rejimler

...

Madde 14. Teröristlerle Arabuluculukta İdare

...

Madde 15. Terörist Eylemler Hakkında Halkın Bilgilendirilmesi

...

Madde 16. Terörle Mücadele Operasyonlarının Sonlandırılması

...

Bölüm IV. Bir Terörist Eylem Neticesinde Meydana Gelen Zararın Tazmini Ve Terörist Eylemler Neticesinde Acı Çeken Kişilerin Sosyal Rehabilitasyonu

Madde 17. Bir Terörist Eylem Neticesinde Meydana Gelen Zararın Tazmini

...

Madde 18. Terörist Eylemler Neticesinde Acı Çeken Kişilerin Sosyal Rehabilitasyonu

...

Bölüm V. Terörle Mücadelede Görev Almış Personelin Hukuksal Ve Sosyal Açıdan Korunması

Madde 19. Hukuksal Ve Sosyal Açıdan Korunmaya Konu Olan Terörle Mücadelede Görev Almış Personel

...

Madde 20. Terörle Mücadelede Görev Almış Personelde Meydana Gelen Zararların Tazmini

...

Madde 21. Zarara Neden Olmadan Muafiyet

...

Madde 22. Hizmetin Uzunluğu Hesaplanmasının Tercihleri

...

Madde 23. Terörist Eyleme Katılmanın Sorumluluğu

...

Madde24. Terörist Eylemlerle Alakalı Davalar Üzerindeki Suça Dair Ve
Hukuki Sürecin Belirgin Özellikleri

...

Madde 25. Bir Terörist Eylem İçin Bir Organizasyonun Sorumluluğu

...

**Bölüm VI. Terörle Mücadelenin Hukuksallığının Denetlenmesi Ve
Nezaret Edilmesi**

Madde 26. Terörle Mücadelenin Hukuksallığının Denetlenmesi

...

Madde 27. Terörle Mücadelenin Hukuksallığına Nezaret Edilmesi

...

Bölüm VII. Son Hükümler

Madde 28. Normatif Hukuki Hareketlerin Mevcut Federal Yasayla Es
Çizgiye Taşınması

...

Madde 29. Mevcut Federal Yasanın Yürürlüğe Girmesi''

...

1.4. 30 Mayıs 2001 Tarihli “Olağan Üstü Hal Üzerine Federal Anayasal Kanun” (30 Haziran 2003 Tarihli ve 7 Mart 2005 Tarihli Düzenleme ve Eklentileri İle Beraber)

Terör olaylarının özellikle 2000 yılının sonundan itibaren büyük bir ivmeyle artış gösterdiği Rusya Federasyonu’nda, terörle mücadelede verimliliğin artırılması ve diğer acil ve durumlarda merkezi otoritenin yetkiyi elinde tutabilmesi için Olağan Üstü Hal İlanı üzerine bir anayasal düzenleme yapılmıştır. 30 Mayıs 2001 tarihli bu düzenleme 26 Nisan 2001 tarihinde Duma tarafından, 16 Mayıs 2001 tarihinde Federasyon Konsülü tarafından kabul edilmiştir.

Bu düzenlemenin önemli görülen maddeleri, ana başlıkları ve açıklamaları şu şekildedir:²⁰⁹

“Bölüm II. Olağan Üstü Hal İlan Edilmesinin Koşulları Ve Yordamı

Madde 3. Olağan Üstü Hal İlan Edilmesinin Koşulları

Olağan üstü halin ilan edilmesi ancak ve ancak hayata ve halkın güvenliğine ya da Rusya Federasyonu anayasal sistemine direk tehdit oluşması durumunda, olağan üstü hal uygulamasından başka bir seçenek olmadığı şartlarda oluşur. Bu koşullar şunları içermelidir;

a) Rusya Federasyonu anayasal sistemini zorla değiştirmek için yapılan girişimler, gücü devralmak veya ele geçirmek için girişimler, silahlı başkaldırı, toplu isyan, terörizm eylemleri, özel donanımlı veya kişisel alanların abluka altına alınması veya ele geçirilmesi, kanunsuz silahlı oluşumların eğitilmesi ve kullanılması, yasama ve halkın güvenliğine, hükümet otoritelerinin ve yerel yönetimlerin bünyelerinin

²⁰⁹ <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=601>

normal işleyişlerine tehlike oluşturacak şekilde şiddet eylemleri içeren etnik ve dinsel uyuşmazlık olması halinde;

...

Madde 4. Olağan Üstü Hal İlanı

1. Rusya Federasyonu topraklarında ya da bölgesel bir alanda olağan üstü hal ilan edilebilmesi, Rusya Federasyonu devlet başkanının konu üzerindeki acil bildirgesini Rusya Federasyonu Federal Asamblesi Federal Konsülüne ve Rusya Federasyonu Federal Asamblesi Duma'sına vermesi ve bir başkanlık kararnamesi yayınlaması ile olur.

2. Rusya Federasyonu devlet başkanının olağan üstü hal ilan edilmesi için yayımladığı kararnamesi Rusya Federasyonu Federal Asamblesi Federal Konsülünün onayına ivedilikle sunulmalıdır.

...

Madde 12. Bu Federal Yasanın 3. Maddesinin 'a' Fıkrasında Belirtilen Koşulların Oluşması Durumunda İlan Edilen Olağan Üstü Hal Şartlarında Yüklenilen Ölçütler Ve Geçici Kısıtlamalar

...

g) Rusya Federasyonu ceza hukukuyla uyum içerisinde olacak şekilde terör eylemine katıldığı veya diğer ağır suçlara karıştığı şüphesiyle gözaltına alınan kişinin hürriyetinin bağlanması olağan üstü halin efektif süresi içinde üç ayı geçemeyecek şekilde uzatılabilir.”

1.5. 7 Ağustos 2001 Tarihli “Kanun Dışı Kazançlar (Kara Para Aklama) ve Terörizmin Finansmanı İle Mücadele Üzerine Federal Yasa (25 Temmuz ve 20 Ekim 2002 Tarihli ve 28 Temmuz 2004 Tarihli Düzenleme ve Eklentileri İle Beraber)

Terörizmin finansmanın kesilmesi ve kanun dışı kazançların engellenebilmesi amacıyla, 7 Ağustos 2001 tarihli bu federal yasa 13 Temmuz 2001 tarihinde Duma tarafından, 20 Temmuz 2001 tarihinde Federasyon Konsülü tarafından kabul edilmiştir. Bu yasanın önemli görülen maddeleri aşağıdaki şekildedir:²¹⁰

“...

Madde 1. Bu Federal Yasanın Amaçları

Bu yasanın amacı yasa dışı kazançların yasallaştırılması (kara para aklama) ve terörizmin finanse edilmesinin önlenilmesine karşı mücadele için yasal bir mekanizmanın oluşturulması yolu ile halkın haklarının ve hukuki menfaatlerinin, toplumun ve devletin korunmasıdır...

Bölüm IV. Yasa Dışı Kazançların Yasallaştırılması (Kara Para Aklama)

Ve Terörizmin Finanse Edilmesinin Önlenilmesinde Uluslararası İşbirliği

Madde 11. Yabancı Bir Ülke Mahkemesi Kararının Onaylanması

Rusya Federasyonu’nun uluslararası antlaşmaları ve federal yasaları altında, bir kişinin yasa dışı kazanç elde ettiğine dair yabancı devlet mahkemelerinde verilen kesin hükümler onaylanmalıdır.

Rusya Federasyonu’nun uluslararası antlaşmaları ve federal yasaları altında, yabancı devlet mahkemeleri tarafından Rusya Federasyonu topraklarında yasa dışı

²¹⁰ <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=6008>

kazanç ve mülkiyet edinmesi ile hakkında kesin hüküm verilen kişi için verilmiş karar onaylanmalı ve gereği yerine getirilmelidir.

Rusya Federasyonu’nun kabul ettiği uluslararası antlaşma altında, yabancı devlet mahkemelerince yasa dışı para ve mülkiyet edinmeye konu olan değerler üzerinde kesinleşmiş karar var ise bunların bir kısmı ya da tamamı o ülkeye iade edilebilir...”

1.6. 10 Ocak 2002 Tarihli “BM Güvenlik Konseyi’nin 28 Eylül 2001 Tarihli 1373 Numaralı Kararının Uygulama Ölçütleri” Üzerine Başkanlık Kararnamesi

Terör miladı olarak kabul edilen 11 Eylül saldırıları ardından BM tarafından alınan, üye ülkeler tarafından derhal uygulamaya konulan ve BM’nin teröre karşı mücadelede en kapsamlı çalışması olmakla dikkatleri çeken 1373 sayılı kararının Rusya Federasyonu tarafından uygulamaya geçirilmesi ölçütlerinin belirlenmesi için bu kararname yayınlanmıştır. Kararname Rusya Federasyonu’nun BM’deki kararlara yönelik bu konudaki yaklaşımı açısından çok önemlidir. Kararname şu şekildedir:²¹¹

“BM Güvenlik Konseyi 28 Temmuz 2001 tarihli kararı 1373 ile bağlantı içerisinde, uluslararası terörizm eylemlerinin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğu ve bir karşı tepki oluşturma gereksinimi ile tam manasıyla BM Örgütü beyannamesinde şart koşulduğu üzere, terörizm eylemleri tarafından uluslararası barışa karşı oluşturulan tehdit kapsamında karara bağlanan hususlar aşağıda olduğu gibidir;

²¹¹ <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=604&less=false>

1. Federasyonun hükümet otoriteleri ve Rusya Federasyonu'nun devlet birimlerinin organları, faaliyetlerinde ve kendi iç birimlerinin faaliyetleri kapsamında zorunluluk olarak aşağıdaki hususları yerine getirmelidir;

a) terör eylemlerinin finansmanına engel olmak ve son vermek,

b) bir terörizm eylemini hayata geçirmek maksadıyla ya da benzer eylemlerde kullanılacağı bilindiği haliyle, Rusya Federasyonu halkı tarafından veya Rusya Federasyonu toprakları üzerinden bu tür faaliyetler için kullanılabilecek herhangi bir şekilde uluslararası destek ya da finansman artışı için Rusya Federasyonu federal ceza yasaları ile hukuki sorumluluk oluşturmak,

c) terör eylemine niyetlenen ya da eylemi gerçekleştiren veya eylemin yapılmasına yardım eden kişilerin, finansal kaynaklarını, servetlerini ya da ekonomik kaynaklarını, doğrudan ya da dolaylı olarak bu kişilerin mülkiyeti altında olan ya da bu kişilerce kontrol edilen ve ayrıca bu tür kişilerin ve organizasyonların altında faaliyet gösteren kişilerin ve organizasyonların mülkiyetten kaynaklanan maddiyeti ve dolaylı ya da doğrudan bu kişilerin ve organizasyonların ve ilişkili kişilerin mülkiyetten doğan maddiyetini acil olarak dondurmak,

d) doğrudan ya da dolaylı olarak, bir terör eylemini gerçekleştiren veya gerçekleştirme niyetinde olan kişilerin, organizasyonların veya dolaylı ya da doğrudan bu kişi ve organizasyonların sahibi olduğu ya da onların altında faaliyet gösteren kişi ve organizasyonların faydasına kullanılmak üzere Rusya Federasyonu halkının ya da Rusya Federasyonu toprakları üzerinde bulunan kişilerin ve organizasyonların kaynak sağlayıcı, finansal yardım veya ekonomik kaynakların kullanımının ya da herhangi bir şekilde konuyla alakalı faaliyetin engellenmesine yönelik tedbirler almak,

e) terörizm eylemleriyle alakalı kişi ve organizasyonlara aktif veya pasif şekliyle yardım ve destek sağlamanın durdurulması için, terörist grupların yeni üye kazanmalarını ve teröristlere silah sağlayan yolların tasfiye edilmesini de kapsayacak şekilde gereken tedbirleri almak,

f) diğer devletlere bilgi paylaşımı kapsamında önceden uyarıda bulunmayı kapsayacak şekilde, terörizmin önlenmesi için gereken tedbirleri almak,

g) terörizm eylemleri finansal kaynak sağlayan, planlayan, destekleyenlere, eylemleri gerçekleştirenlere ya da bunlara kol kanat verenlere herhangi bir iltiması reddetmek,

h) başka devlet veya milletlere karşı bir terörizm eylemi amacıyla terörist eylemi gerçekleştiren, planlayan, finansal kaynak sağlayan ya da eylemin gerçekleştirmesine yardımcı olan veya bunlara kalkışan kişilere müsaade etmemek,

j) bir terör eyleminin gerçekleştirilmesiyle, hazırlanmasıyla, finansal desteğiyle ve planlanmasıyla ya da terörizm eylemlerine destek verilmesiyle alakalı olan kişilerin adalete teslim edilmesini ve ayrıca bunun yanında bunların terör eylemlerinin ulusal ceza yasaları altında ağır ceza olarak tanımlanarak terörizm eylemlerinin ağır cezayla uyumlu olarak yargılanmasını sağlamak,

k) ilgili kovuşturmalar kapsamında talep edilebilecek delillerin sağlanmasıya yardımcı kapsayacak şekilde, terörizmin finansmanı ve desteklenmesi ile alakalı kriminal soruşturma ve kavuşturmalarda, tam manasıyla işbirliği çerçevesinde diğer devletlerin ilgili otoritelerine yardımcı olmak,

l) efektif sınır kontrolü ve seyahat belgelerinin ve kimlik belgelerinin sıkı kontrolü ve ayıca kimlik ve seyahat belgelerinin değiştirilerek, kalpazanlık yoluyla

elde edilerek ve yasa dışı kullanılmasını önleyecek tedbirlerin alınması ile teröristlerin ve terörist gruplarının hareketlerini önlemek.

2. Rusya Federasyonu Adalet Bakanlığı, icracı otoritelerin federal birimleri ile bütünleşik olarak, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi ve Rusya Federasyonu Genel Savcılar Bürosu ile beraber Rusya Federasyonu hukukunun 28 Temmuz 2001 tarihli BM Güvenlik Konseyinin 1373 sayılı kararındaki takdirlerinin gereğinin yapılmasına uygunluğunun analiz edilmesi için gereken tedbirleri almalı ve iki aylık süre içinde Rusya Federasyonu hükümetine gereken tavsiyeleri içeren teklifleri sunmalıdır.

3. Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Servisi, Rusya Federasyonu Finans Bakanlığı, Rusya Federasyonu Adalet Bakanlığı, Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı, Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı, Rusya Federasyonu İçişleri Bakanlığı, Rusya Federasyonu Ekonomik Gelişme ve Ticaret Bakanlığı, Rusya Federasyonu Dış İstihbarat Servisi, Rusya Federasyonu Federal Sınırlar Servisi, Rusya Federasyonu Devlet Gümrük Komitesi, kendi sorumluluk ve yetkileri dâhilinde Rusya Federasyonu Merkez Bankasının da katılımıyla, bu kararnamede belirtilen hususların uygulanabilmesi için, Rusya Federasyonu devlet başkanının ve Rusya Federasyonu hükümetinin yetki ve sorumlulukları göz önüne alınarak, tekliflerini gerekçeleri ile sunmalıdır.

4. Bu kararnamenin 3. maddesinde belirtilen icracı birimlerden terörizm eylemlerinin önlenmesi kapsamında aşağıdaki hususlar beklenmektedir;

a) Rusya Federasyonu hukukunda ve uluslararası hukukta öngörüldüğü üzere, ilgili devletlerin yetkili birimleriyle bilgi alışverişinde bulunmak ve bu birimlerle idari ve hukuki bağlamda işbirliğine girmek,

b)Teröristlerin ve terörist grupların (ağlarının) eylem ve hareketleri üzerinde, seyahat belgelerinin kötüye kullanılması veya değiştirilerek kullanılması üzerinde, silah, patlayıcı ya da bu gibi malzemelerin kaçakçılığı ve ticareti üzerinde, terörist gruplar tarafından kullanılan muhabere teknolojileri üzerinde ve ayrıca terörist grupların kitle imha silahlarını kullanma olasılıklarının doğurduğu tehditler üzerinde operasyonel bilgi alışverişini oluşturmak ve geliştirmek.

5. Rusya Federasyonu hükümeti iki aylık zaman dilimi içinde bu kararnamenin uygulanmasına dair bir raporu sunmalıdır.

6. 28 Temmuz 2001 tarihli BM Güvenlik Konseyi kararı 1373 ‘ün uygulanmasında alınmış ve alınmakta olan tedbirleri bu kararnamenin 3. maddesinde belirtilen federal icracı otoriteler iki aylık bir zaman dilimi içinde Rusya Federasyonu Dış İşleri Bakanlığına bildirmelidir.

7. Rusya Federasyonu Dış İşleri Bakanlığı 28 Temmuz 2001 tarihli BM güvenlik konseyi kararı 1373 ‘ün uygulanmasında Rusya Federasyonu tarafından alınan ölçütlerin ve uygulamaların bildirilmesi için BM güvenlik konseyini zamanında bilgilendirmelidir.”

1.7. 25 Temmuz 2002 Tarihli “Aşırılık Hareketlerine Karşı Mücadele”

Dair Federal Yasa

Asırcılık ve terörizm iç içe geçmiş ayırt edilmesi zor olan olgulardır. Rusya hemen hemen her türlü aşırıcılığın yaşam bulabildiği bir ülkedir.

Ülke içindeki aşırıcılık faaliyetlerinin önlenmesi ve merkezi otoritenin bu konudaki yetkilerinin arttırılması için, 25 Temmuz 2002 tarihli bu federal yasa 27

Haziran 2002 tarihinde Duma tarafından, 10 Temmuz 2002 tarihinde Federasyon Konsülü tarafından kabul edilmiştir. Rusya’da meydana gelen aşırıcılık ve ırkçılık kaynaklı şiddet olaylarında 2004 yılından itibaren büyük artışlar yaşanmaktadır.

Bu yasanın önemli bazı maddeleri şu şekilde sıralanabilir:²¹²

“Madde 1. Temel Kavramlar

İş bu federal yasanın amacı için aşağıdaki temel kavramlar kullanılmaktadır;

Aşırı cılı hareketleri (aşırıcılık):

1) halk hareketi, dini düşünsel olarak bir araya gelme, ya da kitle erişim araçlarının veya insanların aşağıdaki hareketleri amaçlayan planlama, organize etme, hazırlık yapma ve oluşturma hareketleridir;

— Rusya Federasyonunun anayasal düzeninin zorla değiştirilmesi ve birliğine yönelik şiddet,

— Rusya Federasyonu güvenliğinin yıkılması,

— buyurucu gücün ele geçirilmesi ya da kazanılması,

— kanunsuz askeri oluşumların oluşturulması,

— terörist eylemlerin hayata geçirilmesi,

— ırkçı, milliyetçi ya da dinsel ayrımcılığın ateşlenmesi ve ayrıca şiddetle ya da şiddete çağrı yapacak şekilde sosyal kin temalı düşünsel olarak bir araya gelme,

— milli değerlerin aşağılanması,

— kitlesel huzursuzluk yaratılması, vahşet benzeri eylemler ve ideolojik nedenlerle Vandalizm eylemleri, herhangi bir sosyal gruba karşı siyasi, ırkçı, milliyetçi ya da dini ayrımcılık veya düşmanlık,

²¹² <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=634>

— kişiye özel propaganda, dini, sosyal, ırkçı veya dil farklılığı üzerinden üstünlük ya da aşağılama...’’

1.8. 6 Mart 2006 Tarihli “Terörizme Karşı Hareket” Üzerine Federal Yasa

Rusya Federasyonu’nda en son terörle mücadele üzerine yapılmış federal yasal düzenleme olan bu yasanın en göze çarpan yanı Rusya Federasyonu’nun silahlı kuvvetlerini Rusya Federasyonu toprakları dışında terörizmle mücadele için kullanılması için yapılmış bir düzenleme olmasıdır. Bu kanunla Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri dünyanın herhangi bir yerinde terörle mücadele kapsamında kullanılabilir. 6 Mart 2006 tarihli bu federal yasa 26 Şubat 2006 tarihinde Duma tarafından, 1 Mart 2006 tarihinde Federasyon Konsülü tarafından kabul edilmiştir.

Bu yasanın konu başlıkları ve önemli görülen bazı maddeleri şu şekildedir:²¹³

“**Madde 1.** Terörizme Karşı Hareketin Hukuki Temelleri

...

Madde 2. Terörizme Karşı Hareketin Temel Prensipleri

...

Madde 3. Temel Kavramlar

Aşağıdaki temel kavramlar iş bu federal yasada kullanılmıştır:

1) Terörizm, şiddet ideolojisi ve hükümet güç organlarının, yerel yönetimlerin ya da uluslararası organizasyonların karar yetilerinin halkın dehşete düşürülerek ve (veya) başka kanun dışı şiddet hareketleri ile etkilenmesini amaçlayan eylem anlamına gelmektedir...

²¹³ <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=6207&less=false>

Madde 4. Terörizmle Mücadelede Rusya Federasyonunun Uluslararası İşbirliği

...

Madde 5. Terörizme Karşı Harekette Organizasyonel Temeller

...

Madde 6. Terörizmle Mücadelede Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinin Kullanılması

Terörle mücadele kapsamında Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri şu hallerde

kullanılabilir;

...

4) Rusya Federasyonu dışındaki uluslararası terörist eylemlerin bastırılmasında

Madde 7. Havadaki Terörist Eylemlerin Bastırılması

1. Normatif yasal Rusya Federasyonu kanunları kapsamında Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri havada terörist eylem tehdidinin ortadan kaldırılması ve ya bastırılması amacıyla silah ya da askeri donanım kullanabilir.

2. Eğer bir hava aracı, yer kontrolün Rusya Federasyonu hava sahası kurallarını ihlal etmeye yönelik hareketlerini durdurması için verilen telsiz komutlarına tepki vermez ise ve (veya) kendisini durdurmak üzere gönderilen Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerinin silahlı uçaklarının telsiz ve görünür uyarılarına uymaz ise, ya da bir maruzat bildirmeden telsiz ve görünür uyarıları takip etmez ise, Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerine ait uçaklar silahlarını ve askeri ekipmanlarını kullanarak onun uçuşunu durdurup inmeye zorlayabilir. Eğer hava aracı yere inme

talebine uymaz ve hayatın kaybedilmesi ve ekolojik facia gibi gerçek bir tehlike ortaya çıkarsa silahlar ve askeri ekipmanlar o hava aracının yok edilerek uçuşunun durdurulması için kullanılabilir.

3. Bir hava aracının terör eylemi yapmak için kullanılabileceğine ya da bir uçağın ele geçirileceğine dair güvenilir bir bilgi olması halinde, yere indirilmesi için tüm gereken çabalar sarf edilmesi ve hayatın kaybedilmesi ya da ekolojik facia tehdidinin oluşması durumunda, hava aracının yok edilmesi yoluyla uçuşun durdurulması için Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri silahlarını ve askeri ekipmanlarını kullanabilir.

Madde 8. İç Sularda, Kara Sularında, Kıta Sahanlığında Ve Ulusal Deniz Trafiğinin Emniyetinde Terörist Eylemlerin Bastırılması

1. Normatif yasal Rusya Federasyonu kanunları kapsamında Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri iç sularda, kara sularında, kıta sahanlığında ve ulusal deniz trafiğinin emniyetinde terörist eylem tehdidinin ortadan kaldırılması veya bastırılması amacıyla su üstünde ve su altında silah ya da askeri donanım kullanabilir.

2. Deniz ya da nehir vasıtaları komutlara tepki vermedikleri ve (veya) Rusya Federasyonu su(altı) alanlarında kuralları ihlal etmeyi durdurmadıkları ya da dur çağrısına uymadıkları takdirde, bir terör eylemi tehdidinin bertaraf edilmesi kapsamında Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerinin askeri gemileri (uçak da dâhil) silahlarını bu araçları durdurmaya zorlamak için kullanabilir. Eğer seyir durumundaki vasıta dur çağrılarını uymuyor ise ve onu durmaya zorlamak imkânız hale gelmiş ise, bu durumda onun durdurulması için tüm koşullar oluşmuş olur.

Ayrıca hayata ve ekolojik faciaya dair büyük tehlike oluşmuş olur ve bu durumda Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerinin askeri gemileri (uçaklar dahil) söz

konusu vasıtaı hareketinden caydırmak için onu yok edecek şekilde silahlarını kullanabilir.

Madde 9. Bir Anti-terörist Operasyonun Düzenlenmesinde Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinin Katılımı

...

Madde 10.Rusya Federasyonu Dışında Uluslararası Terörist Eylemlerin Bastırılmasını Amaçlayan Görevlerde Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinin Kullanılması

1. Rusya Federasyonu tarafından yapılmış uluslararası antlaşmalar, bu federal yasa ve diğer federal yasalarla uyumlu olacak şekilde Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri Rusya Federasyonu dışındaki uluslararası terör eylemlerinin bastırılmasında aşağıdaki şekilde kullanılabilir;

1) Rusya Federasyonu topraklarından teröristlere ve (veya) onların denizaşırı konuşlandırılmış merkezlerine karşı silah kullanımı,

2 Rusya Federasyonu dışındaki uluslararası terörist eylemlerin bastırılmasına yönelik görevlerde Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerinin silahlı birimlerinin kullanılması.

2. Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerinin Rusya Federasyonu topraklarından teröristlere ve (veya) onların denizaşırı merkezlerine karşı kullanılması kararı Rusya Federasyonu devlet başkanı tarafından verilmelidir.

3. Rusya Federasyonu dışındaki uluslararası terörist eylemlerin bastırılmasına yönelik görevlerde Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerinin silahlı birimlerinin kullanılması kararı (burada Rusya Federasyonu silahlı birimleri kastedilmektedir)

Rusya Federasyonu Federal Asamblesinin Federal Konsülü kararlarıyla uyum içinde olarak Rusya Federasyonu devlet başkanı tarafından verilir.

4. Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri birimlerinin toplam güçleri, operasyon sahaları, kendilerine verilen görevler, Rusya Federasyonu sınırları dışında kalma süreleri ve yer değiştirme yordamları Rusya Federasyonu devlet başkanı tarafından karara bağlanmalıdır.

5. Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri birimlerini Rusya Federasyonu toprakları dışında kullanılmak üzere gönderme teklifi, Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri birimlerinin toplam güçleri, operasyon sahaları, Rusya Federasyonu sınırları dışında kalma süreleri ve gerekiyorsa uzatma yordamlarını içerecek şekilde yer değiştirme yordamları Rusya Federasyonu devlet başkanı tarafından Rusya Federasyonu Federal Asamblesinin Federal Konsülüne yapılır.

6. Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerinin çekilmesine dair karar Rusya Federasyonu devlet başkanı tarafından aşağıdaki şartlar altında verilir;

1) kendilerine tevcih edilmiş uluslararası terörist eylemin bastırılmasını başarmaları durumunda;

2) Rusya Federasyonu dışında daha fazla kalmaları amaca uygun olmadığında.

Rusya Federasyonu devlet başkanı Rusya Federasyonu silahlı birimlerinin geri çekilmesi hakkında Rusya Federasyonunun Federal Asamblesinin Federal Konsülüne bilgi vermelidir.

Madde 11. Bir Anti-terörist Operasyonun Hukuki Rejimi

...

Madde 12. Bir Anti-terörist Operasyon İdaresinin Hayata Geçirilmesi

...

Madde 13. Bir Anti-terörist Operasyonun Yönetilmesi

...

Madde 14. Operasyonel Karargâhların Otoritenin Faaliyet Alanı

1. Operasyonel karargâhların yöneticisinin ve onun tertiplerinin Rusya Federasyonu devlet başkanı tarafından tesis edilen yordam kapsamında belirlenmesi gerekir.

...

Madde 15. Bir Anti-terörist Operasyonun İdaresi İçin Çekilmiş Güçler Ve Olanaklar

...

Madde 16. Anti-terörist Operasyonun Gidişatı İçinde Görüşmelerin Devam Ettirilmesi

1. İnsanların hayatlarının ve sağlığının kurtarılabilmesi için özellikle anti-terörist operasyon yöneticisinin yetkilendirdiği uzmanlar tarafından görüşmeler devam ettirilmelidir.

2. Teröristlerle görüşmeler devam ederken onlar tarafından yapılan siyasi talepler göz önüne alınmamalıdır.

Madde 17. Bir Anti-terörist Operasyonunun Sonlandırılması

1. Bir anti-terörist operasyonunun sonlandırılması, terörist eylemin bastırılması ve anti-terörist operasyonun düzenlendiği bölgede hayata, sağlığa, mülkiyete ve o bölgede ikamet eden insanların yasal haklarına karşı tehdidin ortadan kalktığı hallerde olur.

2. Bir anti-terörist operasyona liderlik eden kişi operasyonun yöneticisinin amaçları doğrultusunda operasyonun sonlandırıldığını ilan etmelidir.

Madde 18. Bir Terör Eyleminin Neden Olduğu Zararın Onarılması

...

Madde 19. Bir Terör Eyleminin Kurbanı Olan Kişilerin Sosyal Rehabilitasyonu

...

Madde 20. Kanuni Ve Sosyal Korumaya Konu Olan Terörle Mücadelede Yer Almış Personelin Sınıflandırılması

...

Madde 21. Terörizmle Mücadelede Yer Alan Personelin Zararlarının Onarılması Ve Onların Sosyal Korunmasının Ölçütleri

...

Madde 22. Zararın Kanuni Zorlaması

Bir terör eylemini işleyen kişinin hayattan mahrum bırakılması, aynı zamanda bu kişinin sağlığına ve mülkiyetine zarar verilmesi ya da bireylerin, toplumun ve hükümetin kanuni haklarına zarar verilmesi, bir terör eyleminin bastırılması sırasında veya terörle mücadeleyle ilgili olan olaylar esnasında Rusya Federasyonu yasalarının gerektirdiği ya da müsaade ettiği şekilde eylemler dâhilinde kanuni sayılmalıdır.

Madde 23. Teröre Karşı Savaşta Görev Alan Personeli Öncelikli Olarak Hesaplanan Uzun Hizmet Kayıtları, Teminat Ve Tazminatları

...

Madde 24. Terörizmde Yer Alan Örgütlerin Sorumlulukları

...

Madde 25. Terörizme Karşı Mücadelede İşbirliği İçin Parasal Yardım...”

1.9. Yasal Düzenlemelerin Genel Değerlendirilmesi

Yasal düzenlemelerin geneli incelendiğinde terörle mücadele konusunda Rusya Federasyonu’nda yapılan en kapsamlı yasama faaliyeti olan 1998 tarihli “Terörle Mücadele Üzerine Kanun”a kadar Rusya’da terörizm konusunun özellikle bir yasa ile ele alınmadığı görülmektedir. Ancak Rusya Federasyonu Federal Ceza Yasası’nın ilgili maddelerinin terörle mücadelede temel teşkil ettiği görülmektedir.

Rusya Federasyonu’nda, şekillenen yenedünya düzeninde gelişimini büyük ölçüde tamamlayan terörizm konusuna özellikle eğilimin gereği federasyon genelinde 2000’li yıllara doğru şiddetini arttıran tedhiş faaliyetlerinin zorlamasıyla olmuştur. 1998 yılına kadarki dönemde Rusya Federasyonu’nun içinde bulunduğu koşullar göz önüne alındığında Orta Asya’ya müdahil olmaya çalışan ve hızla bölgeye nüfuz eden ABD’nin istikrarsızlık ortamında bölgedeki güç dengelerini değiştirmeye yönelik çabalarının, her alanda olduğu gibi terörle mücadele alanında da Rusya tarafından engellenemediği görülmektedir.

Bu durum Rusya Federasyonu’nun 1993’teki yakın çevre yaklaşımı olarak ortaya koyduğu ve en önemli kanadını güvenlik yönelimlerinin oluşturduğu stratejinin islevselliğinin ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Rusya 1992’den itibaren eski SSCB üyesi ülkelerin kendi kanatları altında bir güvenlik duvarı ile çevrelenmesini hedeflemekteydi. Ancak karşılarında bir karşıt tehlike bulunmaması ile Rusya’nın özgürleşme hareketleri kapsamındaki ayrılıkçı hareketleri yadırgamaları ile bağımsızların üzerindeki Rus planları kısmen zora girmiştir.

Bu durumda dahi Rusya ayrılıkçılığın bir karşı unsur olarak tanımlaması ile güç çemberi oluşturma yoluna gitmiştir. Zamanla Rusya'nın bu hareketleri ayrılıkçı terör faaliyetleri olarak sınıflandırması ve BDT ülkeleri üzerinde bir güvenlik garantörü rolü üstlenmek üzere BM'den tıpkı NATO'nun Avrupa'da sahip olduğu imtiyazlar gibi imtiyazlar istemesi boşa çıkmıştır.

Rusya Federasyonu ayrılıkçı hareketlere Rusya Federasyonu toprakları içinde müdahaleyi, terörle mücadele kapsamında yorumlayacak hukuksal düzenlemelere yönelmiştir. Yasal düzenlemelerin mantığında 1998'e kadar Rusya Federasyonu içinde meydana gelen ayrılıkçı faaliyetlerin önlenmesi ve bunların diğer bölgelere yayılmadan ortadan kaldırılması ile kanun dışı örgütsel faaliyetlerin bu bağlamda kontrol altına alınması yatmaktadır. Ancak Rusya Federasyonu'nun 1991–2000 arası dönemde arka bahçesini emniyete almak üzere terörle mücadele alanında uluslararası bir rol üstlenme çabasında olmadığı görülmektedir.

1998 yılına geldiğinde Rusya Federasyonu'nun terörle mücadele konusunda, terör tanımını da içerecek bir yasal düzenlemeye yöneldiği görülmektedir. Gerek terör tanımı gerekse terörle mücadele konusu bu yasal düzenlemede detaylı olarak ele alınmış olmakla beraber yasal düzenlemenin çok kati çizgileri olmayan bir terör tanımı yaptığına dikkatler çekilmektedir.

Bu tanım ve yasanın genel çerçevesinin uluslararası kaygılar içerdiği görülmektedir. Bu bağlamda Rusya Federasyonu'nun bu en detaylı ve ilk terörle mücadele yasasının, Rusya'nın Çeçenistan üzerindeki faaliyetlerini makul gösterecek ve ileride dünyanın diğer bölgelerinde meydana gelebilecek terörist olaylara menfaatleri doğrultusunda Rusya'nın müdahalesinin yolunu açabilecek bir şekilde düzenlendiği açıktır. Yasal düzenlemede terörle mücadelede sorumlu tutulan

federasyon birimlerinin oldukça fazla olduğu ve bunların yetki ve sorumluluklarının sınırsız olarak belirlendiği görölmektedir.

Rusya Federasyonu içerisinde terörle mücadele unsurlarının, meydana gelen terör faaliyetlerine müdahalede oldukça başarısız oldukları ve terör olaylarında sivil halka eylemcilerden daha fazla zarar verdikleri bilinmektedir. Federasyon birimlerinin yasalarla koruma altına alınarak bir nevi dokunulmazlık ile desteklenmiş olmaları Rusya Federasyonu'ndaki yasal düzenlemelerin merkezi yönetime sınırsız yetkiler verecek şekilde yapılandırılması gereğinin bir parçası oluştur.

ABD ve diğer Batılıların Rusya Federasyonu içerisinde devletin merkezi otoritesini zayıflatmaya yönelik normalleşme (normalisation) ve na-merkezcil (decentrilisation) yenileştirme politikalarının bu yasal düzenlemeler ile sekteye uğradığı görölmektedir. Keza Rusya Federasyonu bünyesinde siyasi tekelliliğin tekrar ortaya çıkması Batının planlarını bozacakken bu tür yasalarla terörle mücadeleye yön verecek bir Rusya'nın kontrolünün zor olacağını zaman göstermiştir.

Gücün tekrar Moskova merkezli olarak yapılandırılmasına bir diğer örnek olarak terörle mücadele kapsamında federasyon topraklarında olağan üstü hal uygulamalarına yönelik federal yasanın kabul edilmesi ve bu yasanın devlet başkanına sınırsız yasaklayıcı yetkiler vermesi gösterilebilir. Bu yasal düzenlemenin devamındaki uygulamalar ile kontrol sahası tüm federasyon toprakları olacak şekilde muhalif akımların detaylı bir şekilde engellenebildiği görölmektedir. Aynı denetim arayışının, kanun dışı gelirlerin takibi konusunda yine merkezi hükümete ve devlet başkanına sınırsız yetkiler verecek bir yasal düzenlemeyle cevaplandırıldığı 2001'deki kara para aklama üzerine çıkarılan yasayla görölmektedir.

Bu yasal düzenlemelerin yanı sıra uluslararası olguların girdisi ve 11 Eylül miladının etkisiyle, BM bünyesinde alınan kararlara uygunluğun ortaya konulması için Putin döneminde bir kararname çıkarılmıştır. Rusya Federasyonu'nun uluslararası arenanın denge unsuru olmak üzere konuya müdahil olacak şekilde terörle mücadele için uluslararası düzeyde kabul görmüş normlara adapte olma çabalarının başlangıcı bu düzenleme olmuştur. Bu düzenleme çok uluslu terörle mücadele oluşumları kapsamında Rusya'nın faaliyet göstermesine ve kendi terörle mücadele yöntemlerinin uluslararası platformda dışlanmayacak düzeyde kabul görmesine zemin hazırlamıştır.

Rusya Federasyonu terörle mücadelede hedef olarak karşısına 1990'lardan bu yana ayrılıkçı faaliyetleri almıştır. Rusya Federasyonu genelinde, 1996'dan bu yana milli ayrılıkçı faaliyetler dini temalara kaymıştır. 2001'lere gelindiğinde İslam dininin 11 Eylül saldırıları ardından terörizmle bir sıfat tamlaması ile anılması Batı tarafından sağlanmıştır.

Bu dönemlerde hem ırkçı hem de dini akımların ülke genelinde ve Rusya toprakları dışında yayılarak terörizm faaliyetlerine yönelmesine karşın, Rusya terörle mücadelede karşısına İslam dinini kesinlikle almamıştır. Aşırıılık kapsamında her türlü din, dil, ırk gibi öğelerin alınması, nüfusu içinde 20 milyona yakın İslam dini mensubu barındıran Rusya Federasyonu'nun aşırıılık tanımıyla bir dini itham etmeden terör temalı aşırıılık faaliyetleri ile mücadele etmesine olanak sağlamıştır.

Buraya kadar incelenen yasal düzenlemelerin ötesinde en önemli olan düzenleme 6 Mart 2006 tarihli Terörizme Karşı Federal Yasa'dır. Yasanın onaylanmasının ardından dış basında konu, bu yasa Putin'e şüphe üzerine uçak ve gemilere saldırma emri verme yetkisi veriyor olarak yer almıştır. Yasanın 7 ve 8 inci

maddelerinde geçen ve Rusya Silahlı Kuvvetlerinin deniz ve hava sahalarında şüpheli unsurlara silah kullanarak müdahale etmesine başkan onayı ile olanak veren kısmı çok yankı bulmuştur.

Ancak konunun yorumlanmasında asıl göze çarpması gereken unsur aynı yasanın Rusya devlet başkanına verdiği diğer bir yetkidir. Bu yetki Rusya Silahlı Kuvvetlerinin terörle mücadele kapsamında kullanılmasını düzenleyen ve yukarıda aktarılan 10 uncu maddesidir. Bu madde ile Rus Silahlı Kuvvetlerinin uluslararası terör olaylarının bastırılmasında kullanılması için devlet başkanına sınırsız yetkiler verilmektedir.

“Rusya Federasyonu Dışında Uluslararası Terörist Eylemlerin Bastırılmasını Amaçlayan Görevlerde Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinin Kullanılması” başlıklı 2006 yasının 10 uncu maddesi açık bir şekilde Rusya Federasyonu devlet başkanına Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerini uluslararası platformda kullanma yetkisi vermektedir. Yasanın bu maddesinin 1 inci fıkrasında yer alan terörle mücadelede Rus Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasını belirleyen kısmı çok önemlidir.

Maddenin bu fıkrasını tekrar anımsamakta fayda vardır;

“**Madde 10.** Rusya Federasyonu Dışında Uluslararası Terörist Eylemlerin

Bastırılmasını Amaçlayan Görevlerde Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinin Kullanılması 1. Rusya Federasyonu tarafından yapılmış uluslararası antlaşmalar, bu federal yasa ve diğer federal yasalarla uyumlu olacak şekilde Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri Rusya Federasyonu dışındaki uluslararası terör eylemlerinin bastırılmasında aşağıdaki şekilde kullanılabilir;

1) Rusya Federasyonu topraklarından teröristlere ve (veya) onların denizaşırı konuşlandırılmış merkezlerine karşı silah kullanımı;

2) Rusya Federasyonu dışındaki uluslararası terörist eylemlerin bastırılmasına yönelik görevlerde Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerinin silahlı birimlerinin kullanılması...”²¹⁴

Yasanın 10 uncu maddesinin 1 inci fıkrasının 1 inci bendi açıkça Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerine Rusya Federasyonu toprakları üzerinden terörle mücadele kapsamında denizaşırı silah kullanma yetkisi vermektedir. Rus ordusunun sahip olduğu bilinen uzun menzilli konvansiyonel taktik füze sistemleri göz önüne alındığında Rusya’nın kendi toprakları üzerinden çok uzak mesafelere terörle mücadele kapsamında saldırı düzenlemesinin yolu açılmış bulunmaktadır. Bunun yanında aynı fıkranın ikinci bendinde “Rusya Federasyonu Dışındaki Uluslararası Terörist Eylemlerin Bastırılmasına Yönelik Görevlerde Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinin Silahlı Birimlerinin Kullanılması” hususu yer almaktadır.

Aynı kanunun 8 ve 9 uncu maddelerinde, şüpheli hava ve deniz araçlarına geniş alanlarda - uluslararası hava deniz alanları dâhil - Rus Silahlı Kuvvetlerinin hava ve deniz unsurlarıyla müdahale edebilmesi yaklaşımı vardır. Bu madde ile 10 uncu maddenin 1 ve 2 inci bendi birleştirildiğinde, Rusya’nın terörle mücadele bahanesiyle Rus Silahlı Kuvvetlerinin menzilinde olan tüm bölgelere müdahale edebilmesi hukuksal açıdan desteklenmiştir.

Bu son yasa ile Rusya uluslararası platformda tıpkı işgalci ABD gibi tüm dünyada önleyici terörle mücadele kavramı ile hareket etme serbestisini kazanmış bulunmaktadır.

²¹⁴ Trunov, İ.L., Y. S. Gorbunova, *Terrorizm. Pravoviye Aspektı Protivodeystviya: Normativniye i Mezhdunarodno Pravoviye Aktı s Komentariyami*, Nauçniye Statyi, Baskı–2, Eksmo, Moskova, 2007, s. 89.

Ayrıca son kanunda terörle mücadele sorumluluğunun genel hatlarıyla Rusya Federasyonu Güvenlik Servisi (FSB)'ye verilmesi de KGB benzeri bir kontrol mekanizmasının yürürlüğü sokulduğuna işaret etmektedir. Bu açılım ile Rusya tekrar bir polis devlet konumuna gelmektedir.²¹⁵

Bu yasal düzenlemeler sıralı ve planlı olarak yürürlüğe girmiş bir dışa açılım planının basamaklarıdır. Rusya terörle mücadelenin nimetlerinden yararlanmak üzere dış dünyada terörle mücadele etmesini sağlayacak iç hukuki alt yapıyı hazırlamıştır.

2. TERÖRİZMLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

2.1. Rusya Federasyonu'nun Terörizmle Mücadelede Uluslararası İlişkileri

Rusya SSCB'nin yıkılmasının ardından bu güne kadar olan süreçte tüm dünya ülkeleri gibi yenisidünya düzeninin acı gerçeği olan terörizmle daha önceki dönemlerin çok ötesinde yüzleşmek zorunda kalmıştır. Ancak Rusya'nın terörle mücadele yöntemlerinin en az kullanılan terör yöntemleri kadar çok yankı bulduğu ortadadır. Rusya Federasyonu, terörle mücadelede uluslararası yaklaşımlara yönelerek mücadeleyi meşrulaştırma ve bu alanda dünya genelinde bir denge unsuru olma arayışlarını dışa açılım ile desteklemiştir. Bu bağlamda Rusya Federasyonu gerek bölgesel, gerek Avrasya coğrafyası, gerekse BM bünyesinde birçok uluslararası diyaloga girmiştir.

²¹⁵ Trunov, a.g.e., 2007, s. 90.

2.1.1. Bağımsız Devletler Topluluğu Kapsamında Yürütülen İlişkiler

SSCB'nin yıkılmasının ardından ortaya çıkan bağımsız devletlerin Rusya Federasyonu liderliğinde esit haklarla bir araya gelmeleri ile ortaya çıkan BDT, kuruluşundan itibaren Rusya Federasyonu'nun bölgesel güvenlik politikalarına bu topluluk üyelerini de katarak yön vermeye çalıştığı bir çatı halini almıştır. Rusya BDT'yi bir güvenlik şemsiyesi olarak görmektedir.

Güvenlik alanında BDT'nin en önemli faaliyeti 1992 tarihli Ortak Güvenlik Anlaşması'dır. Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Ermenistan'ın yanı sıra Özbekistan anlaşmaya katılmış ancak Özbekistan anlaşmanın 1999'da uzatılmasında yer almamıştır. Anlaşmaya daha sonra Azerbaycan, Gürcistan ve Beyaz Rusya da katılmıştır. Bu güvenlik merkezli atılımlar kapsamında çok uluslu işbirliği açısından 1993 yılında Tacikistan'da BDT Barış Gücü ve 1995 yılında BDT Ortak Hava Savunma Sistemi oluşturulmuştur. Bu oluşumların devamında topluluk üyesi katılımcılar bazında 2000 yılında BDT Terörle Mücadele Merkezi oluşturularak terörle mücadele konusu güvenlik kavramında en önemli konu haline gelmiştir.²¹⁶

Rusya'nın terörle mücadelede uyguladığı yöntemler BDT üyesi ülkeler arasında Rusya'ya karşı bir cephe alınmasına yol açmıştır. Buna en çarpıcı örnek 10 Subat 1995'te Yeltsin'in "Ortak Hava Savunma Sistemi" ve "Birleşik Sınır Koruma Komutanlığı" kurulması önerilerine BDT'nin bazı üyelerince daha önceki ılımlı

²¹⁶ Bulıgan, A. N., "Konsolidatsiya Usiliy Pravooxranitel'nix Organov Stran SNG – Osnova Protivodeystviya Transnatsionalnoy Prestupnosti", Sbornik Materialov Tretyey Mejdunarodno-Praktičeskoj Konferentsii o Razvitiyi Vzaimodeystviya Pravooxranitel'nix Organov Gosudarstv-Učastnikov SNG v Borbe s Prestupnostyju, Mejdunarodnım Terrorizmom i İnim Proyavleniyami Ekstremizma, Minsk, 2001, s. 128.

yaklaşımlara rağmen itirazla karşılık verilmesidir. Rusya bu durumu BDT bünyesinde hukuki zemin oluşturmakla aşabilmiştir.²¹⁷

Özellikle BDT topraklarında Kafkaslar bölgesi terör eylemleri ile gündemine gelmektedir. Rusya Federasyonu'nun diğer bölgelerinde işlenen terör eylemleri ile ilgili olarak da bu bölgenin ismi ön plandadır. Ayrıca Orta Asya Cumhuriyetleri'nde radikal terör tehditleri öne çıkmaktadır.

BDT bünyesinde yapılan terörle mücadele üzerine en detaylı ve bağlayıcı hukuksal düzenleme 4 Haziran 1999 tarihli, "Bağımsız Devletler Topluluğu Üye Devletlerinin Terörizmle Mücadelede İşbirliği Üzerine Anlaşma" ile gerçekleşmiştir.²¹⁸

Anlaşmanın geneli tarafların anlaşmadan doğan sorumluluklarını, bir terör tanımını içerecek şekilde terör suçu sayılması kabul gören eylemleri ve bu eylemlerin tüm imzacılarca suç sayılması şartını ve uygulanması gereken genel kuralları yansıtmaktadır.

Bağımsız Devletler Topluluğu Terörle Mücadele Sözleşmesi terörü şöyle tanımlamıştır:

Kamu güvenliğine zarar verme, otoriteler tarafından karara alınmasını etkilemek yada halkı terörize etmek amacıyla işlenen, ceza hukukuna göre cezalandırılan ve aşağıdaki şekillerde gerçekleşen hukuka aykırı fiiller:

- Gerçek yada tüzel kişilere karşı şiddet veya şiddet tehdidi;
- Kişilerin hayatını tehlikeye atacak şekilde mülk ve diğer maddi nesneleri yok etme ve bunları yok etme tehdidinde bulunma;

²¹⁷ SİSAV (Siyasi Ve Sosyal Araştırmalar Vakfı), Rusya Federasyonundaki Gelismeler, Etkileri ve Türkiye, SİSAV Yayınları, İstanbul, 1995, s. 261–262.

²¹⁸ Kaya, İbrahim, Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları, Ankara, 2005, s. 65.

- Mülkiyete ciddi zarar verme ve topluma zararlı neticelere yol açma;
- Bir yabancı devlet temsilcisine veya uluslararası örgütün uluslararası korunan personeline ve bunların işyerleri veya araçlarına saldırma;
- Taraf devletlerin ulusal hukuklarında veya terörle mücadeleyi amaç edinmiş evrensel olarak tanınan hukuki enstrümanlarda terör olarak nitelenen diğer eylemler.²¹⁹

BDT Terörle Mücadele Sözleşmesi bilgi değişimi, ortak soruşturma, eğitim gibi geleneksel karşılıklı yardımlaşma örnekleri yanında özellikle özel terörle mücadele birimlerinin bir devletten diğerine gönderilmesi şeklinde yardımlaşma üzerinde durmaktadır.²²⁰ Bu birimler “ tarafların iç hukukları uyarınca terörizmle mücadele için kurulmuş uzman gruplar” olarak tanımlanmış ve bunların kullandıkları materyaller, makineler, araçlar ve kişisel donanım, silahlar ve mühimmat da dahil olmak üzere, “özel maddeler ve gereçler” olarak tanımlanmıştır.²²¹

Anlaşmada asıl dikkat çeken husus, terörle mücadele için çağrıda bulunan bir üye devletin topraklarında diğer üye devletlerce operasyon yapılabilmesidir.

Rusya’nın eski SSCB ordusundan kalan, Rusya Federasyonu toprakları dışında kalmış güçleri bu topraklarda muhafaza ederek muhtemel bir asamalı yayılmacılık stratejisi geliştirdiği görülmektedir. Bu anlaşmanın kapsamında yer alan çok uluslu terörle mücadele operasyonlarında, topluluğun başını çeken Rusların yeni

²¹⁹ Treaty on Cooperation among the States Members of Commonwealth of Independent States in Combating Terrorism, 1999, Madde 1. Anlaşma metni için bkz. http://untreaty.un.org/English/Terrorism/esi_e.pdf.

²²⁰ Madde 5(1)(g).

²²¹ Madde 1.

arayışlar içine girerek en son çıkan terörle mücadele kapsamında Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinin kullanılması atılımını bu bağımsızların topraklarında değerlendirebileceği muhtemeldir. Bunun özellikle günümüzde, ABD'nin Orta Asya ve Avrasya'da askeri ve siyasi varlığını karşı alternatif yaratarak engellemeye çalışacak Rusya'nın hareket merkezinin temeli olacağı öngörülmektedir.

Rusya gelişen terör tehdidine karşı kazanımlarını diğer BDT üyesi ülkelere aktarmaya istekli görünmektedir. 1999'da BDT bünyesinde varılan terörle ortak mücadele anlaşmasının hükümleri vasıtasıyla Rusya kendi yakın ve uzak çevresinde ABD'yi ikinci plana itecek BDT tabanlı bir politikaya yönelmektedir.

ABD SSCB'nin yıkılışının ardından Orta Asya'nın bağımsızlığına kavuşan ülkelere sınırsız krediler ve destek sağlayarak o bölgede varlığını ortaya koymuştur. Rusya kendi hükümlerlik alanına maddi gücü ve askeri varlığı ile müdahil olan ABD'nin karşısına güvenlik kozunu koymuştur. Bu kozla Rusya eski Sovyet cumhuriyeti olan bağımsızları kendisine yaklaştırmaktadır.

Bunu da BDT bünyesinde terörle mücadelenin ancak Rusya liderliğinde yapılabilecek bir toplu kararlılık sayesinde olabileceğini dile getirerek yapmaktadır Rusya terörle mücadelenin artık bölgesel liderlik vasıflarını tamamlayıcı bir unsur olduğunu kavramış olarak bu kapsamda BDT tabanından hareketle çok uluslu güvenlik olusumlarına bir blok önerisi yaparcasına BDT ülkelerinin terörle ortak mücadelesini yeni bir parametre olarak benimsemiştir.²²² Özellikle Orta Asya ve Kafkasya gibi ABD'nin müdahil olduğu alanlarda güvenlik sorununu radikal dini

²²² Lyahov, E. G., "Problemy Sotrudnicestva Gosudarstv v Borbe s Mejdunarodnym Terrorizmom", Mejdunarodniye Otnoşeniya, Moskova, 2000, s. 112.

faaliyetlerden etkilenebilecek bölge ülkelerinin önceliği haline getirmek Rusya'nın hedefi olmuştur.²²³

Rusya'nın merkezi Asya'ya yönelik Sovyet sonrası politikaları bu temelden hareketle BDT bünyesinde çözüm arayışlarına ve bunların liderliği mevkisine yerleşmeye dayanmaktadır.

2.1.2. Şanghay İşbirliği Kapsamında Yürütülen Faaliyetler

Rusya'nın Çeçenistan'daki durumuna benzer bir durumu, SSCB'nin Afganistan'da yenilgiye uğratılmasından etkilenererek, Çin'de ayrılıkçı bir muhalif oluşuma yönelik Uygurlar yaratmıştır. 1990'lar boyunca Afganistan'dan yayılan kökten dinci faaliyetlerin etkisiyle, bu ayrılıkçı muhalif hareketlerin daha da büyüyebileceğini öngören Çin, ayrılıkçı hareketlere karşı ülke içinde toptan yok etme ve sürgün politikaları uygulamıştır.²²⁴ Çin bu oluşumların dış desteğinin kaynağı olarak tam istikrara kavuşamamış bağımsız Orta Asya devletlerini ve bölgedeki boşluktan fayda etmek isteyen radikal örgütleri görmektedir.

Bu açıdan neredeyse tüm Orta Asya'da 1990'lar boyunca en büyük tehdit olarak hedef alınan ayrılıkçı radikal dini temalı oluşumlardan korunmak için bir uluslararası yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktaydı. Ayrıca Soğuk Savaş sonrası ABD'nin kendi coğrafyalarına ve ilgi alanlarına müdahil olması, dağılan SSCB'nin

²²³ Polojeniye Ob Antiterroristiçeskom Tsentre Gosudarstv-Uçastnikov SNG, Borba s Terorizmom i Narkomaniyey” Sbornik Mejdunarodno-Pravovih Aktov, (Uluslararası Hukuk Sözleşmeler Derlemesi) Moskova, 2003, s. 215.

²²⁴ Lyahov, Mejdunarodniye Otnoşeniya, 2000, s. 115.

ardından soy birliği açısından Türkiye’nin, artan dini temalar açısından İran’ın bölgede güçlenmesi hem Çin hem de Rusya Federasyonu açısından stratejik açılımlarının önünde birer engel teşkil etmekteydi.

Bu gün için Türkiye’nin bölgeye yönelik politikasının Batıya yönelik politikalarına bir alternatif olusturacak düzeyde olmadığı grlmektedir. Ancak ABD ve İran’ın bölgeye olan yoğun ilgi ve politikaları devam etmektedir. ABD zellikle SSCB’nin yıkışının ardında Orta Asya’ya müdahil olarak hem Çin’in hem de Rusya’nın bölgedeki hegemonyalarına son vermek istemiştir. Bu yaklaşımlara karşı Çin ve Rusya’nın tepkileri oldukça paraleldir.²²⁵ ABD’nin Orta Asya’daki açılımları Rusya ve Çin’in bölgede abluka altına alınması, enerji kaynaklarının ele geçirilmesi ve tüm Avrasya ve Ortadoğu’da gelecekteki muhtemel işgal harektlarına tramplen oluşturulması açısından dikkat çekicidir. Rusya ve Çin açısından bu açılımlar kesinlikle kabul edilemez konulardır.

Bunlara bir tepki olarak 1996’da Rusya, Çin, Tacikistan, Kazakistan ve Kırğızistan’ın ortak güvenlik arayışları ile ortaya koydukları ve şanghay’da imzalanan sınır güvenliği anlaşması bir başlangıç olmuştur. Ardından Pekin’de Rusya ve Çin devlet başkanlarının ABD ve NATO’nun bölgedeki varlığını ve hegemonya arayışını hedef alan ortak açıklamalar yapmaları hassasiyeti ortaya koymuştur. Nisan 1997’de bu bes ülkenin Moskova’da bir araya gelerek kendilerini şanghay Beşlisi olarak tanımlamaları açıkça Asya’da ABD ve NATO karşıtı, iki dev ülkeli bir oluşumun ortaya çıktığına ve karşıt kutup oluşturulduğuna işaret etmiştir.²²⁶

²²⁵ Ustinov, V. V., Mejdunarodniy Opit Borbi s Terrorizmom. Standartı I Praktika, Yurlit-Inform Yayınları, Moskova, 2002, s. 54.

²²⁶ Zamkovskiy, a.g.e., 2003, s. 137.

Bölgesel bir bloklaşma olarak ortaya çıkan bu oluşumun 2001’de AB’nin Asya’daki stratejik ortağı konumundaki Özbekistan’ı da arasına alarak genişlemesi ve güvenlik alanında anti-Amerikancı ve bölgesel odaklı politikalara yönelmesi oldukça önemli bir husustur. 1999’daki Şanghay Beşlisi zirvesinin ardından BM’nin tek kutuplu bir dünya için ABD ve NATO’ya yaklaşımlarını eleştiren bir sonuç yayımlanmıştır.

Moskova ve Pekin, ABD’nin 11 Eylül saldırıları sonrasında terörle mücadele adı altında Afganistan’a saldırarak bölgede yerleşmesine muhalefet etmişlerdir.

Bunun yanında Moskova ABD’yi de Afganistan bataklığına sürüklemek istercesine ABD’nin bölge ülkelerinde üsler açmasına ve yerleşmesine taraf olmuş ve destek vermiştir. Ancak Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) adını alan doğu bloğunun terörle mücadelede bölgede ABD’nin tek söz sahibi güç olmasına bölge istikrarı açısından karşı olduğu ortadadır.²²⁷ Bu oluşumun ABD’nin işgal politikasının ikinci basamağı olan Irak savaşına açıkça karşı çıkması, oluşumun dünya genelinde söz sahibi olduğuna işaret etmektedir. ŞİÖ iki kutuplu dünya beklentilerinin odağı olmuştur.

ABD’nin özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından bölgeye yerleşmesinin Rusya Federasyonu ve Çin tarafından bir tehdit olarak algılanması ile bölgede güvenlik dengelerinin dışarıdan gelenin lehine dönmesine karşı bir birleşme ihtiyacı oluşmuştur.²²⁸ Bu bağlamda tehdit algılamasında önemli bir yeri olan terörle mücadele konusunda Şanghay İşbirliği Örgütü’nün faaliyetleri özellikle 2002’den

²²⁷ Ustinov, a.g.e., 2002, s. 56.

²²⁸ Lyahov, Mejdunarodniye Otnoşeniya, 2000, s. 119.

itibaren hem hukuksal hem de organizasyonel alanda büyük ivme kazanmıştır. Bu kapsamda Örgüt'ün sekretaryasının Pekin'de ve Anti-Terörizm Merkezi'nin Bişkek'te kurulması ve 2004'te Kazakistan'da ve Çin'in Uygur bölgesinde geniş çaplı anti-terör tatbikatları planlanması ve icrası oldukça dikkat çekici konulardır.²²⁹

Şanghay İşbirliği Örgütü'nün 7 Haziran 2002'de Saint-Petersburg'da üye ülkeler Rusya Federasyonu, Çin, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'ın katılımıyla ortaya koyduğu en kapsamlı terörle mücadele konulu hukuksal yaklaşımı "Terörle Mücadele, Ayrılıkçılık ve Aşırıılık Üzerine Şanghay Konvansyonu" olmuştur. İşbirliği konularının genel hatlarıyla ele alındığı bu anlaşmanın 1 inci maddesinde oldukça genel bir terörizm, aşırıılık ve ayrılıkçılık tanımı yapılmaktadır. Bunun nedeni hem Rusya'nın Çeçen direnişine bakışında hem de Çin'in Uygur Özerk Bölgesi'ndeki bağımsızlık arayışlarına bakışında oldukça büyük benzerlikler olmasıdır. Bu yaklaşımlar ile ABD'nin bölgeye yönelik manevraları Rusya ve Çin'i birbirine yakınlaştırmaktadır.

Bu anlaşmanın genelinde ortak kaygılar ortadan kaldırarak bir ortak mücadele ve işbirliği içine girilmiştir. Ayrıca anlaşmanın ortak güvenlik tedbirler alınırken bölgesel güçlerin ABD gibi diğer müdahalecilerin ilgisini uzak tutacak kararlılık içinde olmasına yönelik temasları da önemli noktalardır.²³⁰

Rusya ve Çin, ŞİÖ bünyesinde terörle mücadele konusunda aynı kaygılarla hareket etmektedir. Bu kaygılar hem terörle mücadele açısından hem de ABD gibi

²²⁹ Trunov, a.g.e., 2007, s. 111.

²³⁰ Barkov, A. V., "Terörizm, Ayrılıkçılık ve Aşırılıkla Mücadele Hakkında Şanghay Sözleşmesi", Moskovskiy Jurnal Mejdunarodnogo Prava, No-1, 2003, s. 162.

bölge dışı oluşumların hegemonya alanlarından uzak tutulması açısından iki ülke için oldukça önemlidir.

2.1.3. BM İle İşbirliği Kapsamında Yapılan Antlaşmalar

SSCB'nin yıkılışının ardından bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkan Rusya Federasyonu, 1991'deki kuruluşundan itibaren çok uluslu politik ortamın bir oyuncusu olarak bir kısmı SSCB'den miras kalan bir kısmı da bağımsız devlet olarak kendisinin taraf olduğu anlaşmalarla BM bünyesinde sorunların çözümüne yönelik katılımlarda bulunmuştur. Bu bağlamda terörle mücadele konusunda bazı özel konulara yönelik BM bünyesinde yapılan anlaşmalara ve genel kurulun önemli bazı kararlarına katılan Rusya Federasyonu'nun katıldığı başlıca terörle mücadele üzerine anlaşmalar şu şekilde sıralanabilir;

a) 14 Eylül 1963 tarihli Tokyo'da imzalanan Uçaklarda İşlenen Suçlar Ve Diğer Eylemlerle İlgili Sözleşme (Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft), Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 3 Subat 1988'de taraf olmuştur.

b) 16 Aralık 1970 tarihli Hague'de imzalanan Uçakların Kanunsuz Olarak Ele Geçirilmesinin Bastırılmasına Dair Sözleşme(Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft), Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 23 Eylül 1970'de taraf olmuştur.

c) 23 Eylül 1971 tarihli Montreal'de imzalanan Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi Sözleşmesi (Convention for the

Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation), Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 19 Subat 1973’de taraf olmuştur.

d) 14 Aralık 1973’de BM Genel Asamblesi’nde imzalanan Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi Ve Cezalandırılması Sözleşmesi (Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons, Including Diplomatik Agents), Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 7 Haziran 1974’de taraf olmuştur.

e) 17 Aralık 1979’de BM Genel Asamblesi’nde imzalanan Rehin Alma Olaylarına Karşı Uluslararası Sözleşme (International Convention Against the Taking of Hostages) Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 11 Haziran 1987’de taraf olmuştur.

f) 3 Mart 1980’de Viyana’da imzalanan Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunmasına Dair Sözleşme (Convention on the Physical Protection of Nuclear Material), Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 25 Mayıs 1983’de taraf olmuştur.

g) 24 Subat 1988’de Montreal’de imzalanan Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havalananlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi İle İlgili Protokol (Protocol for the Supperssion of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving International Civil Aviation), Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 31 Mart 1988’de taraf olmuştur.

h) 10 Mart 1988’de Roma’da imzalanan Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation), Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 4 Mayıs 2001’de taraf olmuştur.

i) 10 Mart 1988'de Roma'da imzalanan Kıta Sahanlığı Üzerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolü (Protocol for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf) Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 1 Mart 1992'de taraf olmuştur.

j) 1 Mart 1991'de BM Genel Asamblesi'nde imzalanan Plastik Patlayıcıların Tespit Edilmesi Amacıyla İşaretlenmesi Hakkında Sözleşme (Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection) Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 1 Mart 1991'de taraf olmuştur.

k) 15 Aralık 1997'de BM Genel Asamblesi'nde imzalanan Terörist Bombalamaların Önlenmesi İçin Uluslararası Sözleşme (International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings) Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 1 Mayıs 2001'de taraf olmuştur.

l) 9 Aralık 1999'da BM Genel Asamblesi'nde imzalanan Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Üzerine Uluslar Arası Sözleşme (International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism), Rusya Federasyonu bu sözleşmeye 9 Aralık 1999'da'de taraf olmuştur.

Bu açılımların yanı sıra Rusya Federasyonu özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından BM bünyesinde alınan 1373 sayılı karara taraf olmuştur. En yetkili ağızdan bu sözleşmenin uygulanmasına yönelik bir başkanlık kararnamesi çıkarılmıştır.²³¹

Ayrıca terörle mücadelede, yukarıdaki anlaşmalara uygun daha önce bu çalışmada aktarılan birçok iç hukuksal yaklaşımlarda bulunan Rusya Federasyonu, bu çalışmalarının getirilerini almaya yönelik atılımlarına devam etmektedir. Rusya

²³¹ Rimskiy Statut Mejdunarodnogo Ugolovnogo Suda ot 17 iyulya 1998 goda, Moskovskiy Jurnal Mejdunarodnogo Prava, No-4, 1993, s. 261

uluslararası platformda tüm dünyanın teröristlerini kendisine hedef alarak terörle mücadelede tüm dünyada söz sahibi olacak şekilde, BM bünyesinde faaliyetlerine devam etmektedir.

Anti-terör işbirliğin uluslararası hukuk temelini güçlendirilmesi için konuşarak, Rusya BM’de Uluslararası Terörizm Üzerinde Evrensel Konvansiyonu (Hindistan inisiyatifi, 1996) ve Nükleer Terörizm Eylemleriyle Mücadele Hakkında Uluslararası Konvansiyonu (Rusya inisiyatifi, 1998) projelerinin onaylanmasının hızlı sonuçlanmasının gerekli ve güncel olduğunu sanmakta ve pozisyonunu savunmaktadır.²³²

Rusya BM himayesi altında insan haklarının terörizmden korunması Kanunun hazırlanması inisiyatifini öne sürmüştür. Rusya önerisinin gerçekleştirilmesine önemli katkı BM Genel Kurulunun 58. toplantısı sırasında, bu arada, milliyet, ırk, cinsiyet ve dininden bağımsız olarak, her insanın terörizm ve terör eylemden korunma hakkı hakkında ve ayrıca terör eylemlerin gerçekleştirilmesinde suçlu kişilere sığınak verilmemesi hakkında hükmü, kendine böyle bir Kanunun tüm unsurlarını içeren, “İnsan Hakları ve Terörizm” kararı alınması olmuştur.²³³

²³² Trunov, a.g.e. 2007, s. 655

²³³ Trunov, a.g.e. , 2007, s. 680.

2.1.4. NATO Bünyesinde Yürütülen Faaliyetler

Rusya ile NATO arasında resmi ilişkiler 1991 yılında, daha sonra adı Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi (Eura-Atlantic Partnership Council) olarak değiştirilen, Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi (North Atlantic Council) çerçevesinde başlamıştır. Müteakiben, 22 Haziran 1994 tarihinde Rusya'nın Barış için Ortaklık programına katılmasıyla daha da derinleşmiştir. 1991 yılında Rus Başkanı Yeltsin görevdeyken, Rusya'nın NATO'ya üyeliği konusunda bir niyet ifadesinde bulunmuşsa da, ardından Rus makamları bunun doğru olmadığı yolunda açıklamalar yapmıştır. Rusya 1996 yılında Bosna Hersek'teki NATO barış gücüne katılarak işbirliği örneği vermiştir. 27 Mayıs 1997 tarihinde yapılan NATO Paris Zirvesi'nde her iki taraf karşılıklı ilişkiler, işbirliği ve güvenlik konusunda bir anlaşma imzalamıştır.²³⁴ Terörizmle savaş konusu 1997'de NATO-Rusya Kurucu Senedi imzalanmadan önce de Rusya'nın NATO ile yürüttüğü diyalogun gündemindeydi. NATO daha 1990ların ortalarında Ortak ülkeleri konuyla ilgili komite toplantılarına katılmaya davet etmeye başlamıştı. Aynı zamanda, İttifak NATO-artı-Rusya formatında toplantılar düzenlemeye başlamıştı. Bu toplantılara Rus kuvvetlerinden temsilciler katılabiliyordu. Daha sonra anti-terör konusu (yani terörizm tehdidi karşısındaki hassasiyeti azaltacak savunma önlemleri) konusu Kurucu Senet'in üzerinde danışmalar ve işbirliği yürüteceği özel alan olarak belirlendi.

11 Eylül'deki terörist saldırılar NATO-Rusya ilişkileri için bir dönüm noktası oldu. Artık yürütülen çabaları birleştirmek bir zorunluluk olmuştu. Saldırlardan iki gün sonra, 13 Eylül'de, NATO-Rusya Konseyi bu saldırıları lanetleyen, ve bu

²³⁴ Nikolaenko, V. D., "Problemy i Perspektivy Dogovora o Kollektivnoi Bezopasnosti", Diplomaticheskii Vestnik, Moskova, 2003, s. 87.

tehditle savaşmak için birlikte çalışmaya hazır ve istekli olduklarını belirten bir ortak bildiri yayımladılar. Bundan bir ay sonra, yeni güvenlik tehditleri ile başa çıkabilmek için daha güçlü bir NATO-Rusya işbirliğinin önemini vurgulayan ilk işbirliği eylem planı hazırlandı.²³⁵

Kısacası, anti-terör alanında Rusya'nın ortaklarına sunabileceği birçok varlıkları vardır. Bunlar arasında istihbarat yetenekleri, dünyanın önemli bölgelerindeki politik nüfuzu, ve terörist saldırıları önleme ve sonuçlarını yönetme yetenekleri bulunmaktadır. NATO da kriz durumlarında kullanabileceği son derece etkileyici potansiyel askeri-politik mukabele yöntemlerine sahiptir. Ayrıca, diğer hükümetler arası yapılardan farklı olarak, İttifak, kendisine verilen bilginin gizliliğini garanti edebilir ki, bu da teröre karşı savaşta son derece önemlidir.

NATO-Rusya Konseyi'nin kurulmasına karar veren Mayıs 2002 tarihli Roma Bildirisi²³⁶ terörizmle mücadele konusunu pratik işbirliğinin temel unsuru olarak belirler. Bildiri, aynı zamanda, Müttefikler ve Rusya arasındaki anlayış ve yakınlaşmayı geliştirmek amacıyla yeni işbirliği mekanizmaları ve prosedürleri de getirmiştir. Moskova açısından NATO-Rusya Konseyi'nin siyasi önemi Eylül 2004'te Beslan'daki bir okulda yaşanan, 186'sı çocuk olmak üzere 344 sivilin öldüğü faciadan sonra daha iyi anlaşılmıştır. NATO-Rusya Konseyi burada yaşanan olayları hem bir suç olarak gören hem de ortak güvenliğimiz, paylaşılan değerlerimiz ve temel insan hakları ve özgürlüklerine yöneltilmiş doğrudan bir tehdit olarak kabul

²³⁵ Trunov, a.g.e. , 2007, s. 688.

²³⁶ Nikolaenko, Diplomatıçeskiy Vestnik, 2003, s. 90.

eden ve bunu lanetleyen ilk uluslararası kuruluş olmuştur.²³⁷ Konsey, aynı zamanda, terörizmle mücadele için müşterek çabaların yoğunlaştırılması konusundaki kararlılığını da teyit etmiştir. O sıralarda diğer NATO-Rusya Konseyi üyelerinin göstermiş olduğu dayanışmayı ve Genel Sekreter'in destek veren beyanatlarını takdirle karşıladık.

NATO-Rusya Konseyi'nin yeni mekanizmalarından biri de terörizm tehdidi ile başa çıkacak kavramsal yaklaşımlar geliştiren ve pratik işbirliğini geliştirmeyi amaçlayan *Geçici Çalışma Grubu*'dur.²³⁸ Bu grup, bugüne kadar birkaç müşterek doküman geliştirmiş ve onaylamıştır. Bunlar arasında şu alanlarda değerlendirmeler yapılmıştır: *El-Kaide*'nin oluşturduğu tehdit ve sorunlar, Balkanlar'daki barışı koruma kuvvetlerinin güvenliğine yönelik tehditler, sivil uçaklara yönelik tehditler (sivil uçakların önemli altyapıya karşı oluşturduğu tehdit dahil) aşırı İslamcı grupların ve Orta Asya'daki radikal grupların NRK üyelerine karşı oluşturduğu tehditler, ve kargo ve yolcu uçaklarına karşı bugün ve gelecekte ortaya çıkabilecek tehditler. Halen NRK üyesi ülkelerin enformasyon sistemlerine yönelik tehditler üzerinde bir doküman hazırlamaktayız.

Terörizm tehdidinin analizi üzerinde birlikte çalışmak, yaklaşımlarındaki farklılıklara rağmen NATO ve Rusya'nın terörizmin doğası ve terörizmle mücadele konusunda pek çok görüşü paylaştıklarını göstermiştir. Böylesi bir sorun karşısında NATO ve Rusya'nın yürüttüğü çalışmalar da çeşitli ve çok boyutlu çalışmalar olmak zorunda kalmıştır.²³⁹

²³⁷ Trunov, a.g.e., 2007, s. 695.

²³⁸ Romanova, Tatyana, 'Rossiya i ES: Dialog na Rzanlı Yazıkah', Rossiya v Globalnoy Politike, Cilt 4, Sayı 6 (Kasım-Aralık 2006), s.79.

²³⁹ "Terörizmle Mücadelede NATO-Rusya İşbirliği", 2005, NATO dergisi, http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/turkish/art2_pr.html

Önemli bir çalışma alanı da silahlı kuvvetler arasındaki işbirliğidir. Bu konuda görüşmeler yapmak ve müşterek eylem için tavsiyeler geliştirmek amacıyla silahlı kuvvetlerin rolü ile ilgili üç yüksek düzeyli konferans düzenlenmiştir (Norfolk, Virginia, Moskova, Roma). Bir başka çalışma alanı ise teröristlere karşı eylemlerde öldürücü olmayan silahların kullanımı ile ilgilidir. Rus ve Batı Avrupalı şirketlerin geliştirdiği ve teröre karşı operasyonlarda kullanılabilecek yeni teknolojiler Ulusal Silahlanma Konferansı himayesinde yapılan sergiler ve sunumlarda tanıtılmıştır. Anti-terör konuları İşbirliğine Dayalı Hava Sahanlığı Girişimi, ve hareket alanı füze savunması, ve kitle imha silahlarının yayılması konusundaki geçici çalışma grupları ve nükleer uzman grupları tarafından da ele alınmaktadır.

Bu yıl 27 Haziran-1 Temmuz tarihleri arasında Lubliyana, Slovenya’da NATO-Rusya Konseyi himayesinde yapılan uluslararası bir konferansta son zamanlardaki terörist saldırılardan alınan dersler konusu ele alınmıştır.²⁴⁰ Bu konferans terör mukabele operasyonlarında bulunmuş NRK üyesi ülkelerin polis teşkilatı, kurtarma, sağlık ve hizmet bölümlerini bir araya getirmiş ve terörist faaliyetleri önleme, sonuç yönetimi ve rehine krizleriyle başa çıkma konusundaki pratik deneyimlerini paylaşmalarını sağlamıştır. Etkili anti-terör stratejileri geliştirmek amacıyla uzmanlar düzeyinde yapılan tartışmalar önemli olmakla birlikte, bu konudaki işbirliği “kağıt üzerinde” bir analiz olarak kalmamalıdır. Bu nedenle bazı çalışmalar ve değerlendirmeler müşterek tatbikatlar vasıtasıyla sınanmıştır. Örneğin, Kaliningrad 2004 (büyük ölçekli bir felaketin sonuçlarıyla başa

²⁴⁰ Nikolaenko, Diplomaticheskiy Vestnik, 2003, s. 91.

çıkabilmek için gereken prosedürler) ve Avaria 2004 (nükleer silahların güvenli şekilde saklanması garanti etmek) bu amaçla yapılmış tatbikatlardır.²⁴¹ Sivil olağanüstü hal alanında terörizmle mücadelede işbirliğinde de ilerlemeler kaydedilmiştir. Örneğin halen bir Rus-Macar girişimi çerçevesinde doğal afetlere, insanın neden olduğu felaketlere, ve en önemlisi, kitle imha silahlarının kullanıldığı veya kullanma tehdidinin mevcut olduğu terörist eylemlere karşı süratle tepki verebilecek bir NRK yeteneği geliştirilmesi konusunda çalışmalar sürmektedir.

Bu amaçla Rusya, tehlikeli maddeleri saptayacak ve bunların kullanımından doğacak sonuçlarla başa çıkabilecek bir birim tahsis etmeyi önermiştir.²⁴² Son yıllarda NATO-Rusya Bilim Komisyonu önceliklerini tekrar terörizm ile savaş konusundaki bilimsel araştırmaların geliştirilmesi üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bu nedenle de terör eylemlerinin sosyal ve psikolojik sonuçları ile ilgilenen bir uzmanlar grubu oluşturmuştur. Bu grup, son zamanlarda Rusya, bazı Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanmış olan terör olaylarının analizini yapmış ve benzer vakalarda uygulanabilecek tavsiyeler geliştirmiştir. Patlayıcı maddeler, el yapımı bombalar ve intihar bombacılarının kullandığı kuşakları tespit etmek amacıyla başka yerlerde de çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca, ulaşım altyapısının hassasiyeti ve siber güvenlik, ve teröristlerce kullanılacak nükleer, biyolojik ve kimyasal gereçler ile ilgili bilimsel ve teknik güvenlik konuları üzerinde çalışacak uzman gruplar oluşturulmaktadır. “Ekolojik terörizm”e karşı mücadele de işbirliğini geliştirmek amacıyla da planlar yapılmaktadır. Haziran 2004'te İstanbul Zirvesi

²⁴¹“Terörizmle Mücadelede NATO-Rusya İşbirliği”, 2005, NATO dergisi, http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/turkish/art2_pr.html

²⁴² Romanova, a.g.e., 2006, s. 85.

sırasında yapılan NRK toplantısında, terörizme karşı yıllık eylem planı hazırlanması yönünde alınan karar, NATO-Rusya terörle mücadele işbirliğinin geliştirilmesinde bir kilometre taşı oluşturmuştur.²⁴³ Bunu takiben, Aralık 2004'te, NRK dışişleri bakanları geniş kapsamlı bir NATO-Rusya Terörizm Eylem Planı'nı onaylayarak terörizmi önlemek, terörist faaliyetlerle mücadele etmek ve terör eylemlerinin sonuçlarıyla başa çıkmak konularında tutarlı bir strateji belirlemiş oldular. Böylece artık “niyet” bildirileri ve tatbikatlardan, terörizm tehdidine karşı müşterek pratik eylem olanaklarını (askeri kaynakların kullanımını içeren eylemler dahil) araştırdığımız bir devreye geçtik.²⁴⁴

Operasyonel düzeyde, önümüzdeki yılın başlarında Rusya, NATO'nun Akdeniz'de yürüttüğü *Active Endeavour* operasyonuna katılmaya başlayacaktır. Rusya'nın 2003 yılında birliklerini Balkanlar'daki NATO başkanlığındaki kuvvetlerden çekmesinden sonra katılacağı bu ilk NATO-Rusya müşterek operasyonunda, Rus gemileri İttifak gemileri ile birlikte yasadışı faaliyetlerle bağlantısı olduğundan şüphe edilen ticari gemilerin izlenmesi ve kontrolünde görev alacaktır.²⁴⁵

NRK terörle mücadele işbirliğinin diğer önemli bir unsuru da Afganistan'daki narkotik ticareti ile mücadelede işbirliğidir. Uzmanlar tarafından yapılan bu konuda yapılan toplantılar sonucunda şu alanlar işbirliği alanları olarak belirlenmiştir: bilgi

²⁴³ Karbuzov, K. J., Normativnoe Regulirovanie Borby s Prestupleniyami Terrorističeskogo Kharaktera, Yurist, No-15, 2003, s. 45.

²⁴⁴ Trunov, a.g.e., 2007, s. 696.

²⁴⁵ Samuylov, S., “OON, SŞA i Borba s Terrorizmom” (BM, ABD ve Terörizmle Mücadele), Diplomatıçeskiy Vestnik, No-6, Moskova, 2002, s. 54.

alış verişi (gizli bilgiler dahil), anti-narkotik birimleri için uzmanlar yetiştirilmesi, ve Afganistan ve Orta Asya transit yolu üzerinde yürütülen narkotik ticareti ile mücadele çalışmalarına pratik destek verilmesi. Ayrıca, narkotik birimleri için uzman yetiştirmeyi amaçlayan bir pilot proje hazırlanmaktadır. Bu eğitim hem gezici eğitim timleri tarafından yerinde, hem de mevcut sabit tesislerde verilecektir. Rusya, yeni güvenlik tehditleri ve sorunlarına karşı küresel bir strateji geliştirilmesinin yollarını ısrarla araştırmıştır. NATO-Rusya arasındaki terörle mücadele işbirliği bu alanda çalışan diğer uluslararası örgütlerin çalışmalarını tamamlar nitelikte olursa daha etkili olacaktır. Bu nedenle Rusya, İttifak'ın Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve diğer bölgesel kuruluşlarla daha yakın işbirliği yapmak için sarfettiği çabaları desteklemektedir. Rusya, Kafkaslar, Orta Asya devletleri, Rusya ve diğer üyelerden oluşan Toplu Güvenlik Antlaşması Örgütü (CSTO) ile NATO arasında pratik işbirliğinin geliştirilmesinden yanadır.²⁴⁶ NATO ve CSTO'nun pek çok ortak yönleri olduğundan, bu iki örgütün yeteneklerini ve deneyimlerini birleştirmeleri terörizm ve aşırı uçların yarattığı tehdide karşı daha etkili mukabele şekillerinin geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Son yıllarda NATO ve Rusya terörle mücadele konusunda aralarındaki işbirliğini geliştirmekte bir hayli yol katettiler. Ancak bu işbirliği hala başlangıç aşamasındadır ve bu işbirliğinin özellikle pratik boyutu daha güçlendirilmelidir. Tüm uluslararası çabalara rağmen terörizm tehdidi azalmadı. Bu nedenle amacımız tüm

²⁴⁶ Terörizmle Mücadelede NATO-Rusya İşbirliği”, 2005, NATO dergisi, http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/turkish/art2_pr.html

Avrupa-Atlantik sahasında stratejik bir NATO-Rusya ortaklığı şeklinde gelişecek bir anti-terör işbirliği kurmak olmalıdır.²⁴⁷

2.2. Terörle Mücadelenin Dünya Düzeninde Rusya Açısından Önemi

Rusya'nın Çeçenistan politikası taktiksel değişiklikler içerse de stratejide dünden bugüne hiçbir sapma olmamıştır. Rusya Federasyonu terörle mücadele konusunda Yeltsin döneminden bu yana önemli atılımlar yapmıştır.

İç dinamikler açısından bakıldığında terörle mücadele Rusya için merkeziyetçilik politikasının en önemli dinamiklerinden birisi olmuştur. Bu çalışmada daha önce bahsedilmiş olan Rusya Federasyonu genelinde terörle mücadele kapsamındaki iç hukuksal yaklaşımların Putin döneminin son terörle mücadele yasasına kadar planlı bir sürecin parçaları olduğunu görmek mümkündür.²⁴⁸ Yapılmış tüm hukuksal iç düzenlemelerin sıralaması ve zamanlaması en son terörle mücadele yasasının hazırlanış aşamaları olarak değerlendirilebilir.

Özellikle son terörle mücadele yasasında yer alan terörle mücadelede başkana sınırsız yetkiler veren maddeler çok önemlidir. Ayrıca Rusya Federasyonu Güvenlik Servisi'nin 2006 yasası ile başkan ve hükümet adına terörle mücadeleyi dokunulmazlık zırhı ile yönetebilecek şekilde yetkilendirilmesine olanak sağlayan maddeler Rusya'nın eski SSCB günlerini aratmayacak şekilde merkeze bağlı bir polis devlet haline geldiğine işaret etmektedir.²⁴⁹

²⁴⁷ <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/turkish/art2.html>

²⁴⁸ Pribilovskiy, V. (der.), Rossiya Putina:Pristrastniy Vzglyad, Tsetr Panoram, Moskva 2003, s.173.

²⁴⁹ Roy, Allison, 'Rossiya, Regionalnie Konflikty i Priminenie Voennoy Silı', Dmitriy Trenin (der.), Vorujennie Silı Rossii: Vlast i Politika, İnterdialekt+ Yayınları, Moskova, 2005, s.147.

Rusya Federasyonu Yeltsin dönemindeki bekle gör politikalarından Putin döneminde uzaklaşmıştır. Rusya önceki Batı ya da Avrupa yanlısı politikaları terk ederek gerçekçi politikalara yönelmiştir. Bu kapsamda Putin döneminde Rusya, eski gücün varlığına dayanarak yenedünya düzeninin en tehlikeli oyunu olan terörle mücadele konusuna tıpkı bu işten getirim sağlayan Batılılar gibi yaklaşmayı tercih etmiştir.

Bu yaklaşım içinde iç hukuksal düzenlemelerin yanı sıra Rusya'nın BM bünyesinde terörle mücadele kapsamındaki tüm uzlaşmalara taraf olma yaklaşımı da dikkat çekicidir. Yeltsin döneminde köşeye sıkıştırılmış eski komünist zihniyet olarak Batının yönelimlerine göz yummak durumunda bırakılmış Rusya, özellikle Putin'in ikinci başkanlık döneminde enerji politikalarının mükemmelliği ile ‘‘Kendi Tarzları’’ olan terörle mücadeleyi Batıya kabul ettirmesini bilmiştir.²⁵⁰

Rusya artık terörle mücadelede büyük oynamanın yollarını aramaktadır. NATO ile ilişkilerin tekrar şekillendiği 1997 yılından sonra atılan en önemli adım olan 28 Mayıs 2002 tarihli ‘‘Rusya ve NATO ilişkileri: Yeni Nitelik’’ adlı ortak bildirge ve Rusya – NATO Konseyi kurulması çok önemli gelişmelerdir. Rusya bu büyük oyuna ortak olma yolunda bu açılımlarla önemli adımlar atmıştır.

Rusya için bu yaklaşımlar, Rusya'nın NATO ile beraber hareket ederek NATO'nun manevralarına müdahale edebileceği ve katılabileceği bir ortam sağlamıştır. Bunun yanında terörle mücadele konusunda BM'nin NATO'ya Avrupa genelinde tanıdığı serbestiyi tüm dünyaya taşıma niyetine Rusya bu manevralarla ortak olma çabalarına girmiştir.

²⁵⁰ Romanova, a.g.e., 2006, s. 87.

Rusya'nın BM bünyesinde alınan kararlara destek olarak kendi terörle mücadelesini dünyanın gözünde makul hale getirmesi tam bir "Reel Politik" örneğidir.²⁵¹ Rusya BM'nin en önemli güvenlik sorunu haline gelen terörizm konusuna tüm gücünü ortaya koyarak müdahil olmaktadır. Rusya'nın BDT ve ŞİÖ içerisindeki yaklaşımlarıyla destek bularak ortaya koyduğu terörle mücadelede konusundaki atılımları BM bünyesindeki faaliyetlerini destekler niteliktedir.

2006 tarihli terörle mücadele yasasında, Rusya Silahlı Kuvvetlerinin terörle mücadelede uluslararası terörizmle mücadele için Rusya topraklarından veya Rus toprakları dışından kullanılmasına olanak verilmesi bu açılımların fiiliyata dönüşmesinin ilk adımları olacaktır. Bu bağlamda Rusya'nın, ABD'nin Romanya ve Bulgaristan'da askeri üs kurma faaliyetlerine ve Rusya'nın yakın çevresinde füze kalkanı kurma arayışlarına karşı manevra alanı yaratması beklenebilir.

1990'ların başında, Soğuk Savaşın sona ermesiyle aralarında Rusya'nın da bulunduğu 22 ülkenin katılımı ile 19 Kasım 1990'da Avrupa Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Anlaşması (AKKA) imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Avrupa'da bölünme ve çatışma çağının sona erdiği ilan edilmiştir. Ancak Avrupa bölünmemiş, dünya tek kuptun hegemonyasını kabul etmek zorunda kalmıştır.²⁵²

Rusya bu değişimi durdurmak üzere kendisini toparlamış ve BDT ve ŞİÖ desteğini arkasına almış olarak sesini gürleştirmiştir. Rusya Federasyonu 13 Temmuz 2007'de bu anlaşmayı askıya almıştır.

Rusya'nın AKKA'yı askıya alması son işaret niteliğindedir. Bu anlaşmanın askıya alınması ile Rusya'nın elinde bulunan çok uzun menzilli taktik konvansiyonel

²⁵¹ Trunov, a.g.e., 2007, s. 698.

²⁵² Hürriyet, Rusya AKKA...15.07.2007, s. 16

füzeleri terörle mücadele kapsamında başka ülke topraklarındaki terörist merkezlere karşı kullanmasının yolu açılmış durumdadır.²⁵³ Rusya'yı bu günlere taşıyan Putin Rusya'nın terörle mücadele ve güvenlik alanında dünyada tek kutupluluğa izin veremeyeceğini tüm dünyaya ilan etmiştir .

Rusya terörle mücadelede ABD'nin yolunu izleyerek onun yolunu kesecek açılımlara yönelmektedir. Bu bağlamda terörle mücadele Rusya için bir kutuplaşma arayışı olmuştur. Rusya bugün artık tüm dünyanın teröristleriyle meşgul olmak istemektedir. Bu Rusya'ya ABD gibi dünyanın herhangi bir yerinde terörle mücadele adı altında müdahalelerde bulunma hakkı tanınmasıdır. Terörle mücadele yeni dünya düzeninde Rusya için ABD'ye ve onun temsil ettiği batıya karşı kutup yaratma şansı yaratacak önemli bir parametredir.²⁵⁴

²⁵³ <http://www.atcsng.ru/pressrelations.cgi?id=75>; Mılnikov, B., “Problemy Mejdunarodnogo Sotrudniçestve v Borbe s Terrorizmom”

²⁵⁴ <http://www.ipma.ru/publikazii/terrorism/>; Kravçenko, İ. N., “Diplomatiçeskie Aspektı Protivodeystviya Transnatsionalnomu Terrorizmu”.

SONUÇ

Yeni milenyum sürecinde, dünyadaki güc dengelerinin değişimi ve uluslararası ilişkilerdeki farklılaşmaların sonucu olarak; sıcak savaşlar yerlerini soğuk savaş metodlarına bırakmıştır. Soğuk savaş metodu gereği olarak, ortaya çıkan bu psikolojik savaş çağı vesilesiyle, soğuk savaşın vazgeçilmez unsuru olan düşük yoğunluktaki çatışmalar (low intensity conflict) terörizm kavramını da ortaya çıkarmıştır.

Dünya ülkelerini, 1990 öncesine göre daha çok meşgul eden bir konu haline gelen uluslararası terörizm ; bugün artık sadece bir ülkenin sınırları içerisinde kalan ve sadece o ülkede yaşayan insanlarla bağlantılı bir terör örgüt ve faaliyeti olmaktan çıkmış, hatta terörizmin ulusal ve uluslararası niteliğinin yanı sıra, günümüzde uluslar-üstü niteliği de ortaya çıkmıştır.

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra Rusya Federasyonu'nda uzun yıllardır kargaşanın eksik olmadığı Kuzey Kafkasya bölgesi yer almaktadır. Kuzey Kafkasya tarihsel açıdan Rusya jeopolitik alanında en çatışan bölgelerden biridir. Özellikle bu bölgede ayrılıkçı hareketlerin belli amaçlarına ulaşmak için terör metotlarına başvurdukları görülmektedir.

Kafkasya'daki fundamentalizmin, dinsel radikalizmin ve terörizmin ortaya çıkmasının ve gelişmesinin önlenmesi, terörizmle mücadelede alınması gereken tedbirlerin belirtilmesi ve uygulanması bugün en güncel sorunlarından biridir.

Her ne kadar, Putin'in devlet başkanlığı dönemi ile birlikte, bu bölgeden algılanan tehdidin büyük oranda önüne geçilmesi sağlanmış olsa dahi, özellikle

Dağıstan, Çeçenistan ve İnguşetya bölgelerinde, potansiyel sorun alanlarının tekrar Rusya'nın önüne gelebileceğini tahmin edebiliriz.

Terörle mücadelenin temel esaslarına bakıldığında mücadelenin devlet ve toplumun bütün güçleriyle topyekun olarak kararlılıkla ve koordineli bir şekilde yapılması, mücadelede ana hedefin terör örgütünün başarı umudunun kırılması ve yok edilmesi olarak seçilmesi, mücadeleye uluslararası gerekli desteğin sağlanmasının yanı sıra yabancı devlet ve kurumların terörizme olan desteğinin kesilmesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü bölücü hareket, silahlı ve siyasi faaliyetlerini her geçen gün geliştirmektedir

Terörizm ile topyekun mücadele için terörün güvenlik, istihbarat, psikolojik harekât, sosyal, ekonomik ve eğitimsel boyutlarını inceleyerek ve yapılacakları makro seviyede planlayarak icracı makamlar arasında gerekli koordineyi sağlayacak, takip edecek ve yıllardır talep edilen Başbakanlığa bağlı bir kuruluşun tespit edilmesi büyük önem arz etmektedir.

Terörizmin, büyük mali kaynaklar gerektiren, ticari yanı belirgin, önemli bir uğraş niteliği kazanmasını uluslar üstü nitelik kazanması ile paralel değerlendirmek gerekir.

Terör örgütlerinin ülke içi ve dışı finansal kaynaklarının önlenmesi, örgütlerle bağlantısı olanlarla, örgütlere destek sağlayanlarla, örgütlerin propagandasını yapan bazı kuruluşlarla, kişiler ve sivil toplum örgütleriyle mücadele edilmesi, örgütlerin sahip olduğu veya mesajlarını yayan yandaş medyanın rahatça yayın yapmasını ve dağıtılmasını önleyecek tedbirlerin alınması büyük önem arz etmektedir. Çünkü terör örgütleri silahlı propaganda ile terör eylemlerini sürdürmektedirler. Dolayısıyla, hedef toplumdur. O nedenle örgüt lehinde propagandaya engel olmak için, her

düzeyde terörle mücadele bilincinin geliştirilmesi ve örgüt ile toplum arasındaki iletişimin koparılmasında terör örgütlerinin karşılıklı destekleri göz önüne alınarak bölücü terör örgütü yanında irticai ve yıkıcı diğer örgütler ile bağlantılarının gözden kaçırılmaması gerekmektedir.

Terörle mücadelede başarı büyük ölçüde insani bilincin yeniden yapılandırılmasına bağlıdır, hem de sadece devletin ve halkın milli ya da dini çıkarları değil aynı anda evrensel insani değerler önem kazanmalıdır.

Sonuç olarak, ülkelerin içerisinde yaşayan insanların refah, istikrar ve mutluluğu için kullanabilecekleri kaynaklarından, her gün biraz daha fazlasını terörle mücadeleye aktardıkları da, ekonomik ve sosyal bir gerçeği yansıtmaktadır. Ayrıca teröre bulaşan ülkelere karşı uygulanacak ekonomik ve siyasal ambargoların negatif etkileri ve mahrum kalınan turizm gelirleri unutulmamalıdır. Bu nedenle, terörizmin bir bütün olarak ülkelerin ulusal güçlerini zayıflatma ve yok etme amacı olarak kullanıldığı, bugün küresel bir belirginlik kazanmıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Abdullatipov, R. G., Boltenkova, L. F. (der.), **Federativniy Dogovor. Dokumnety. Kommentarii**, Respublika Yayınları, Moskova, 1992.
- Agayev, Merdanguli, **Rusya Federasyonu'nda Etnik Kökenli Suç Örgütleri ve Organize Suçlar**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004.
- Ahmadullin, V., Melkov, S., **Gosudarstvenno-İslamskie Otnoşeniya v Rossii**, Moskova, 2002.
- Akaev, V. K., **Sufizm i Vahhabizm na Severnom Kafkaze. Konfrontatsiya ili Kompromiss?**, Mahaçkala, 1999.
- Andreev, V. L., Pükke, S. M., O Nekotorih Aspektah İnformatsionnogo Vozdeystviya na Etničeskie Obrazovaniya, **İnformatsionnie Tehnologii**, No-3, 2003.
- Ansimov, Y. N., Altunin, V. N., **Antiterroristiçeslaya Deyatelnost i Borba s Ekstremizmom: opıt organizatsiya i pravovaya osnova**, Maykop, 2003.
- Antonyan, Y. M., **Terrorizm. Kriminologiçeskoe i ugolovno-pravovoe issledovanie**, Moskova, 1998.
- Arı, Tayyar, **Geçmisten Günümüze Orta Dogu Siyaset, Savas ve Diplomasi**, 2. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2005.
- Arıboğan, Deniz Ülke, **Terör Korku Hali**, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2007.

- Arukhov, Z. S., **Voorujennie Konflikty na Severnom Kafkaze v Svete Teorii i Praktiki Cihada/ İslam i Politika na Severnom Kafkaze**, Rostov-na-Donu, 2001.
- Baev, Pavel, **Russia's Policies In The Caucasus**, Royal Institute of International Affairs, Washington, DC, 1997.
- Bal, İhsan, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplote Teorileri**, Usak Yayınları, 2006.
- Başeren, Sertaç, **“Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme”**, **Terörizm İncelemeleri Teori, Örgütler, Olaylar, Jeopolitik, Strateji**, Terör Dizisi:3, Ankara, 2000.
- Bedritskiy, A. V., **Rol İnformatsionnyx Tekhnologiy v Sovremennom Terrorizme i Osnovnye Napravleniya Protivpodeystviya Novım Formam Terrorizma**, Problemy Vneşney i Oboronnoy Politiki Rossii, Sbornik Statey, Rossirkiy İnstitut Strategiçeskogo Znaçeniya, C.10, Moskova, 2008.
- **Belaya Kniga Rossiyskih Spetsslujb**, (Rus İstihbaratın Beyaz Kitabı), Moskova, 1998.
- Belkov, O. A., **Voyennoe Obespeçeniye Natsionalnix İnteressov I Bezopasnosti Rossii: Aktualniye Problemy**, VAGŞ Yayınları, Moskova, 2004.
- Bıkov, Oleg N., **Natsionalnaya Bezopastnost Rossii : Geopoliticeskiy Aspekti**, İMEMO Yayınları, Moskova, 1997.
- Botaşova, A. K., **Politıçeskiy Terrorizm: Determinatsiya i Formı Proyavleniya**, Stavropol, 2004.

- Brown, Archie, **Vladimir Putin's Leadership In Comperative Perspective**, ROSS, Russian Politics Under Putin, Manchester Universy Pres, Manchester, 2004.
- Buszynski, Leszek, **Russian Foreign Policy Afrer the Gold War**, Praeger Yayınları, Londra, 1996.
- Centel, Nur, **Türk Ceza Hukukuna Giris**, 2. Baskı, BETA Yayım Dağıtım, İstanbul, 2002.
- Chalk, P., **West European Terrorism and Counter-Terrorism: The Evolving Dynamic**, St.Martin's Press, New York, 1996.
- Civelek, Mehmet Ali, **Küresellesme ve Terör, Terör Kavramı ve Gerçeği**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2001.
- Cohen, Ariel, **Russian Imperialism: Development and Crisis**, Praeger Yayınları, Londra, 1999.
- Demirel, Emin, **Dünyada Terör Birileri Böyle İstedi**, 3. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Demirel, Emin, **Taliban, El-Kaide, Laden ve Paylaşılamayan Ülke Afganistan**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- Dobaev, İ. P., **İslamskiy Radikalizm: Genezis, Evolitsiya i Praktika**, Rostov-na-Donu, 2008.
- Dugin, Aleksandr; **Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım** , 4. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul, 2005.
- Entsiklopediya: Religii Mira, (Dunya Dinleri Ansiklopedisi), Avanta Yayınları, Moskova, 1996.

- Ertan, Fikret; **Rusya'nın Dönüşümü (1990-)**, Kızılelma Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2001.
- **Fransızca-Türkçe Sözlük**, 'terreur' maddesi, Türk Dil Kurumu Yayınları Sayı 189, TTK Basımevi, Ankara 1971.
- Gadjikoviç, R., **Terrorizm i Propaganda// Aktualnie Problemy Evropy, Problema Terrorizma**, Moskova, 2007.
- Gall, Carlatto, Thomas de Wall, **Chechnya : Calamity in the Caucasus**, New York University Pres, New York, 1998.
- Gryakalov, N. A., **Teror: Sotsialno-Filosofskiy Analiz**, S-Peterburg, 2003.
- Güzel, Cemal, **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.
- Hlobustov, O. M., Fyodorov, S. G., **Sovremenniy Terrorizm: Sostoyanie I Perspektivi**, Moskova, 2000.
- Hostettler, Peter, **Human Rights and The «War» Against International Terrorism in Terrorism and International Law: Challenges and Responses**, Harvard, 2002.
- Huntington, Samuel P, **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması**, Okuyan Us Yayın, İstanbul, 2004.
- Kaftan, V. İ., **Terrorizm Kak Obşestvennoe Yavleniye Sovremennosti**, Moskova, 2005.
- Kantarcı, Hakan; **Kısaçtaki Bölge Kafkasya**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Kaya, İbrahim, **Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları, Ankara, 2005.

- Kimlatskiy, O. A., **Političeskiy Terrorizm v Severo-Kavkazkom Regione, Rossiyskoy Federatsii: Tendentsii i Puti Preodoleniya**, Moskova, 2005.
- Konstitutsiyi Stran SNG, (BDT Ülkelerin Anayasaları) , Jeti Jargı Yayınları, Almatı, 1999.
- **Konseptsiya Natsionalny Bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii-1997**, Tatyana A. Sakleina (der.) Vneşnyaya Politika i Bezopasnost Sovremennoy Rossii, ROSSPEN, Moskova, 2002.
- **Kontsepsiya Natsionalnoy Bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii-2000**, Tatyana. A. Sakleina (der.) Vneşnyaya Politika i Bezopasnost Sovremennoy Rossii, ROSSPEN, Moskova, 2002.
- Kuznetsov, Y. P., **Teror Kak Sredstvo Političeskoy Borby Ekstremistkix Grupirovok i Nekotorih Gosudarstv**, S-Peterburg, 2003.
- Long, David E., **The Anatomy of Terrorism**, The Free Press, New York, U.S.A, 1990.
- Makuyev, R. H., **Teoriya Gosudarstva i Prava**, ORAGS Yayınları, Moskova-Oryol, 2005.
- Metelev, S. E., **Terrorizm i Antiterorrističeskaya Deyatelnost**, Ros-ZİTLP Yayınları, Omsk, 2006.
- Netanyahu, B., **Voina s Terrorizmom. Kak Demokratii Mogut Nanesti Porajeniye Seti Mejdunarodnogo Terrorizma**, Moskova, 2002.
- Ojogov, S. İ., **Slovar Russkogo Yazıka**, Russkiy Yazık Yayınları, 17. baskı, Moskova, 2003.
- Özdağ, Ümit, **Terörizm İncelemeleri**, AVRASYA-Bir Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.

- Panin, A. N., Raujin, İ. G., **Razrabotka i Metodika Sozdaniya GIS “Terrorizm na Severnom Kafkaze”**, Polietniçniy Makroregion: Tezisy Dokladov Vserossiyskoy Nauçnoy Konferentsii, Roston-na-Donu, 2008.
- **Politologiya: Entsiklopediçeskiy slovar**. Moskova Ticaret Üniversitesi Yayınları, 1993.
- Polojeniye Ob Antiterroristiçeskom Tsentre Gosudarstv-Uçastnikov SNG, Borba s Terorizmom i Narkomaniyey”, **Sbornik Mejdunarodno Pravovih Aktov**, (Uluslararası Hukuk Sözleşmeler Derlemesi) Moskova, 2003.
- Rapoport, David C., **The Four Waves of Rebel Terror and September 11**, The New Global Terrorism, ed. Charles W. Kegley Jr, Prentice Hall, 2003.
- Sintsov, N. V., **SMİ v Protivodeystviyu Terrorizmu**, Materialy Tretyey Mejdunarodnoy Konferentsii “Terrorizm i Elektronnye SMİ”, Kıbrıs, 2007.
- SİSAV (Siyasi Ve Sosyal Arastırmalar Vakfı), **Rusya Federasyonundaki Gelismeler, Etkileri ve Türkiye**, SİSAV Yayınları, İstanbul, 1995.
- Strashiun, A., **Federalnoe Konstitutsionnoe Pravo Rosii: Osnovnye İstochniki po Sostoyaniyu na 15 Sentyabrya 1996 goda**, Norma Yayınları, Moskova, 2006.
- Taras, A. E., **Terrorizm i Terroristy: istoriçeskiy spravoçnik**. Khorvest Yayınları, Minsk, 1999.
- Taras, A. E., **Sovremenniy terrorizm: analiz osnovnih napravleniy**. Khorvest Yayınları, Minsk, 2000.
- Trunov, İgor, **Pravoviye Osnovi Borbi s Terrorizmom, Ugolovnoe Pravo**, No-4, Yuridiçeskiye Programı Yayınları, Moskva, 2004.

- Trunov, İ. L., Y. S. Gorbunova, **Terrorizm. Pravoviye Aspektı Protivodeystviya: Normativniye i Mezhdunarodno Pravoviye Aktı s Komentariyami, Nauçniye Statyi**, Baskı–2, Eksmo, Moskova, 2007.
- Ustinov, V. V., **Obvinyayetsya Terrorizm**, OLMA-PRESS Yayınları, Moskva, 2002.
- Ustinov, V. V., **Mejdunarodniy Opıt Borbı s Terrorizmom. Standartı i Praktika**, Yurlit-İnform Yayınları, Moskova, 2002.
- Vityuk, V., Efirov, S., **“Leviy” Terrorizm na Zapade: İstoriya i Sovremennost**, Prospekt Yayınları, Moskova, 1987.
- Vozjennikov, A.V., İ. H. Glebov ve V. A. Zolotarev, **Osnovnie Kontseptualnie Polojeniya Natsionalnoy Bezopastnosti Rossii v 21'im Veke**, ZAO Edas Pak, Moskova, 2009.
- Wilkinson, Paul, **Terrorism and the Liberal State**, Macmillan, London, 1977
- Wilkinson, Paul, **Political Terrorism**, Halstead Press, New York, 1975

MAKALELER

- Akaev, V. K., Religiozno-Politiçeskiy Konflikt v Çeçenskoy Respublike İşkerya, **Tsentralnaya Azya i Kafkaz**, No-4, 1999.
- Barkov, A. V., “Terörizm, Ayrılcılık ve Aşırılıkla Mücadele Hakkında Şanghay Sözleşmesi”, **Moskovskiy Jurnal Mejdunarodnogo Prava**, No-1, 2003.

- Başeren, Sertaç, Terrorism and Human Rights, **The Turkish Yearbook of International Relations**, No-33, 2002.
- Byers, M., Terrorism, the Use of Force and International law after 11th September 2001, **International and Comparative Law Quarterly**, No-5, 2002.
- Bulıgan, A. N., “Konsolidatsiya Usiliy Pravooxranitelnix Organov Stran SNG – Osnova Protivodeystviya Transnatsionalnoy Prestupnosti”, **Sbornik Materialov Tretyey Mejdunarodno-Praktičeskoj Konferentsii o Razvitiyi Vzaimodeystviya Pravooxranitelnix Organov Gosudarstv-Učastnikov SNG v Borbe s Prestupnostyu, Mejdunarodnim Terrorizmom i İnim Proyavleniyami Ekstremizma**, Minsk, 2001.
- Dobaev, İ. P., İslamskiy Radikalizm v Sovremennih Etnopolitičeskih Protsessah na Severnom Kafkaze, **Tsentralnaya Azya i Kafkaz**, No-6, 2000.
- Dobaev, İ. P., Severniy Kafkaz: Traditsionalizm i Radikalizm v Sovremennom İslame, **Mirovaya Ekonomika i Mejdunarodnye Otnoşeniya**, No-6, 2001.
- Evropeyskaya Konventsia po Borbe s Terrorizmom 1977, **Gosudarstvo i Pravo**, No-4, 1994.
- Fendoğlu, H.Tahsin, “Uluslararası Belgelerde Terörizm”, **I.Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri**, İzmir, 2001.
- Golubin, R. V., Graçev, S. İ., Mesto SMİ v Borbe s Terrorizmom, **Vestnik Nijgorodskogo Universiteta imeni N. İ. Lobačevskogo**, No-3, 2007.

- Hlobustov, O. M., “Sredstva Massovoy Informatsiyi i Terrorizm”, **Bezopasnost**, No-3-4, S-Peterburg, 1999.
- İgnatenko, A. A., İslamskiy Radikalizm Kak Effekt Holodnoy Voynı, **Tsentralnaya Azya i Kafkaz**, No-1, 2009.
- Kamalov, İlyas; “Soguk Savas Sonrasında Rusya’nın Güney Kafkasya Politikası”, **Stratejik Analiz**, Sayı 79, 2006.
- Karbuzov, K. J., Normativnoe Regulirovanie Borby s Prestupleniyami Terorrističeskogo Kharaktera, **Yurist**, No-15, 2003.
- Khlestov, O. N., Mışlyaeva, M. L., Voorujennaya borba protiv mejdunarodnogo terrorizma, **Moskovskiy Jurnal Mejdunarodnogo Prava**, No-4, 2001.
- Kontsepsiya Natsionalnoy Bezobasnosti RF, 10-01-2000, No-24, **Sobranie Zakonodatelstva RF** 2002, No-2, utverjdena ukazom prezidenta RF ; “Rusya Federasyonu’nun Ulusal Güvenlik Konsepti” RF Yasama Derlemesi, No-2, 2000.
- Kontsepsiya Borby s Terrorizmom v Rossiyskoy Federatsii, 5-10-2009, (“Rusya Federasyonu Terörle Mücadele Konsepti”), **Sobrabie Zakonodatelstva RF**, No-10, 2009, utverjdena prikazom prezidenta, 2009.
- Laqueur, Walter, “Post Modern Terrorism”, **The New Global Terrorism**, ed. Charles W. Kegley Jr, Prentice Hall, 2003.
- Lyahov, E. G., “Problemy Sotrudničestva Gosudarstv v Borbe s Mejdunarodnym Terrorizmom”, **Mejdunarodniye Otnoşeniya**, Moskova, 2000.

- O’Conell, M.E., Enchaining the Status of Non State Actors Through a Global War on Terror, **London**, No-2, 2005.
- Petrişev, V. E., Pravovıe i Sotsialno-Politiçeskie Problemy Porby s Terrorizmom, **Gosudarstvo i Pravo**, No-3, 1998.
- Pribilovskiy, V. (der.), Rossiya Putina:Pristrastnyy Vzglıad, ROO “Tsetr Panoram”, Moskova, 2003.
- Prihodko O. V., “Borba s Mezhdunarodnym Terrorizmom: Rossiya, SŞA I Evropa”, **SŞA-Kanada: Ekonomika, Politika, Kultura, Nauka**, Rossiyskaya Akademiya Nauk İnstitut SŞA i Kanadı Yayınları, No–5, Mayıs 2003.
- Rimskiy Statut Mejdunarodnogo Ugolovnog Suda ot 17 iyulya 1998 goda, **Moskovskiy Jurnal Mejdunarodnogo Prava**, No-4, 1993.
- Romanova, Tatyana, ‘Rossiya i ES: Dialog na Rzanıh Yazıkah’, **Rossiya v Globalnoy Politike**, Cilt 4, Sayı 6, Kasım-Aralık, 2006.
- Samuylov, S., “OON, SŞA i Borba s Terrorizmom” (BM, ABD ve Terörizmle Mucadele), **Diplomatiçeskiy Vestnik**, No–6, Moskova, 2002.
- Şahinoğlu, Coskun , Türkiye ve Rusya Federasyonu Açısından Kafkasya ve Orta Asya’nın Önemi, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, Sayı 85, 2004.
- Şahin, Liaisan; “Rusya Federasyonu 2002 Yılı Nüfus Sayımı ve Düşündürdükleri”, **Avrasya Dosyası**, Cilt 8, Sayı 4, 2002.
- Strategiya Natsionalnoy Bezopasnosti RF do 2020 goda, 12-05-2009, utverjdena ukazom prezidenta, No-537, **Sobranie Zakonodatelstva RF**, 2009, (“2020 Yılına Kadar Rusya Federasyonu Ulusal Stratejisi”, 12-05-2009).

- Taymaz, Erol; “Kafkasya, Rusya, Federalizm”, **Nart**, Sayı 44, Temmuz-Agustos 2005.
- Tişkov, V. A., Belyaeva, E. L., “Eho Çeçenskoy Voynı”, **Vek**, No-20, 1995.
- Ustav OON ot 26 İyunya 1945 goda, **Sbornik Destvuyuşih Dogovorov, Soglaşeniyi Konventsii, Zaklyuçennih SSSR**, No-12, 1956.
- Yonah, Alexander, “Terrorism in the Twenty-First Century: Threats and Responses”, **DePaul Business Law Journal**, Vol. 12, 1999.
- Zakon Respubliki Dagestan “O zaprete vahhabistskoy i inoy ekstremistskoy deyatelnosti na territorii Respubliki Dagestan”, **Sobranie Zakonodatelstva Resupliki Dagestan**, Mahaçkala, 1999.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://www.azsam.org>; ABD’nin Kafkasya’daki Güncel Varlığı ve Türk-Amerikan İlişkilerine Yansıması, **Azerbaycan Stratejik Arastırmalar Merkezi**, 12.04.2006.
- <http://www.russianembassy.org/main.htm>; **Rusya Federasyonu Dışışleri Bakanlığı, (Resmi İnternet Sitesi)**, Statement by the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation Regarding the Georgian Parliament’s Resolution on the Peacekeeping Forces in the Conflict Zones, 18 July 2006.
- http://www.fas.org/irp/world/russia/docs/law_980725.htm, Rusya Federasyonu’ nun 25 Temmuz 1998 Tarihinde Kabul Ettigi Yasadaki Terörizm Tanımı.

- http://www.fbi.gov/publications/terror/terror2000_2001.htm, ABD Federal Yasalarının (Code Of Federal Regulations) Terörizm Tanımı.
- http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html; BM'nin Terörizm Tanımı Önerileri.
- <http://www.c-r.org/our-work/accord/nagorny-karabakh/keytexts5.php>; SSCB'de 3 Nisan 1990 Tarihinde Kabul Edilen Üyelikten Çekilmeye Dair Kanun.
- http://www.hrw.org/reports/1996/WR96/Helsinki-16.htm#P757_150434; 1995 Yılı "İnsan Hakları, Rusya" Raporu.
- <http://www.nupi.no/cgi-win/Russland/krono.exe?>; 1995- 2004 Yılları Arasında Rusya'ya Karşı Yapılmış Önemli Terör Saldırıları.
- <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/08/49F6A5F8-F5D4-456E-B8C4-661B668FB16F.html>; 2004-2007 Yılları Arasında Rusya'ya Karşı Yapılmış Önemli Terör Saldırıları.
- <http://www.tkb.org/Category.jsp?catID=126>; Rusya Geneline Faaliyet Gösteren Terör Örgütleri.
- http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/07/060728_russia_terrorlist.shtml; Rusya'nın Terörist Örgüt Kıstasları.
- <http://www.arabtimesonline.com/arabtimes/kuwait/Viewdet.asp?ID=8534&cat=a>; 28 Temmuz 2006'da Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Tarafından "Terörist" Olarak Tanımlanan Örgütler.
- http://www.fas.org/irp/world/russia/docs/edict_terror.htm; RF'nin 7 Mart 1996 Tarihli "Terörizmle Mücadele İçin Ölçütler" Üzerine Başkanlık Kararnamesi.

- <http://www.russian-criminal-code.com/PartII/SectionIX/Chapter24.html>;
RF'nin 13 Haziran 1996 Tarihli "Rusya Federasyonu Ceza Yasasının Yürütmesine Dair Kanun".
- http://www.fas.org/irp/world/russia/docs/law_980725.htm; RF Tarafından Kabul Edilen 25 Temmuz 1998 Tarihli "Terörle Mücadele Üzerine" Kanun.
- <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=601>; RF Tarafından Kabul edilen 30 Mayıs 2001 tarihli "Olagan Üstü Hal Üzerine Federal Anayasal Kanun" (30 Haziran 2003 Tarihli ve 7 Mart 2005 Tarihli Düzenleme ve Eklentileri İle Beraber).
- <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=6008>; RF Tarafından Kabul Edilen 7 Ağustos 2001 Tarihli "Kanun Dışı Kazançlar (Kara Para Aklama) ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Üzerine federal Yasa" (25 Temmuz ve 20 Ekim 2002 Tarihli ve 28 Temmuz 2004 Tarihli Düzenleme ve Eklentileri İle Beraber).
- <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=604&less=false>;
RF Tarafından Kabul Edilen 10 Ocak 2002 Tarihli "BM Güvenlik Konseyi'nin 28 Eylül 2001 Tarihli 1373 Numaralı Kararının Uygulama Ölçütleri" Üzerine Bakanlık Kararnamesi.
- <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=634>; RF Tarafından Kabul Edilen 25 Temmuz 2002 Tarihli "Asırlık Hareketleri Üzerine Karsı Hareket" Dair Federal Yasa.
- <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=6207&less=false>;
RF Tarafından Kabul Edilen 6 Mart 2006 Tarihli "Terörizme Karsı Hareket" Üzerine Federal Yasa.

- <http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/bmsarti-07.html>; Birlesmis Milletler Antlasması VII. Bölüm.
- <http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/bmsarti-14.html>; Birlesmis Milletler Antlasması XIV. Bölüm.
- <http://www.ipma.ru/publikazii/terrorism/>; Kravçenko, İ. N., “Diplomatiçeskie Aspektı Protivodeystviya Transnatsionalnomu Terrorizmu”.
- http://www.aiile.edu/scientific_centre2.html; Zamkova, V. İ., “Eskalatsiya Terrora – Vızov Mirovomu Soobşestvu”.
- <http://www.atcsng.ru>; Mılnikov, B., “Predotvraşeniye i Pereseçeniye Terrorizma: Rol i Deystviya Regionalnıh i Subregionalnıh Organizatsiy, İntsiativ I Koordiniruyuşih Struktur”, **Terörizmi Önleme Konusunda Yapılan Bölgesel ve Alt Bölgesel Uluslararası Forum**, Viyana, 2002.
- <http://www.atcsng.ru/pressrelations.cgi?id=75>; Mılnikov, B., “Problemi Mejdunarodnogo Sotrudniçestve v Borbe s Terrorizmom”, **BDT ATM Resmi Sitesi**.
- <http://www.dkb.gov.ru/start/index.htm>; Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütünün resmi sitesi.
- http://www.turkey.mid.ru/rus-pol5_t.html; Şanghay İşbirliği Teşkilatı, 18/01/2008.
- <http://www.turksam.org/tr/yazilar.asp?kat1=1&yazi=247>; Oğan, Sinan, “Aslan Mashadov Olduruldu, Cecenistan Yeni Donemece Girebilir”, 15 Ocak 2007.

- <http://www.turksam.org/tr/yazilar.asp?yazi=969&kat=1>; Oğan, Sinan, “Basayev’in Oldurulmesi Cecen Sorununa Cozum Getirir mi?”, 16 Ocak 2007.
- http://www.terror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_cagri_erhan.html, Çağrı Erhan, “Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele”, (10 Mart 2004), p. 2.
- <http://eur-lex.europa.eu/JOIndex.do?ihmlang=en>; AB Resmi Gazetesi (OJ).
- <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>; AB Mevzuatı.
- www.europa.eu.int; Avrupa Birliği.
- <http://www.coe.int/>; Avrupa Konseyi.
- www.un.org; Birleşmiş Milletler.
- <http://www.un.org/documents/>; BM Belgeleri.

ÖZET

Terörizm insanlık tarihini çok eski çağlardan beri uğraştıran, ortaya çıktığı yerlerde büyük kayıplar verdirebilen bir sorundur. Yüzyıllardır toplumların güvenliği için tehdit oluşturan terörist eylemlerin Soğuk Savaş dönem sonrasında dünya gündemine taşınmasında terörün nitelik değiştirerek etki alanını genişletmesi ve tehdit boyutunu artırması etkili olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası Sovyet Birliği'nin dağılmasıyla birlikte uluslararası politikanın gündemine gelen Kafkasya, bölgesel çatışma ve krizlerle istikrarsız bir bölge olarak görülmeye başlandı.

Yeni bağımsızlığını kazanan ülkelerin iç yapılarından kaynaklanan sorunlar, milliyetçiliğin canlanması ve krizleri aşmak için gerekli olan bölgesel mekanizmaların olmaması, ülkelerin toprak bütünlüklerini tehdit eden gelişmelerin çok kısa bir süre içerisinde kontrol edilemez bir hal almasına neden olmuştur.

Kafkasya'daki etnik karışıklıklar nedeniyle bu bölgede radikal milliyetçilik bir siyasi ütopya haline gelmeye başladı. 1990'ların ikinci yarısından itibaren Kafkaslar'da radikal İslam düşünceleri yayılmasıyla birlikte bölgedeki siyasi, sosyal, ulusal ve dini çatışmaların yükselmesi terörizmin büyümesine olanak sağlandı.

Tezin amacı, Soğuk Savaş sonrası Kafkaslarda terörizmin evrimini anlamaya çalışmak, ulusal ve uluslararası güvenlik için oluşturduğu tehdidi ortaya koymak, Rusya Federasyonu'nun terörizmle mücadele politikasını değerlendirmek, terörizmle mücadelede hukuksal yaklaşımları ve uluslararası işbirliği incelemektir.

ABSTRACT

Terrorism, where major losses occur, is a problem that has involved in the history of mankind since ancient times. For centuries, terrorist acts pose a threat to the safety of the community that brought terrorism to the top of the world agenda specially after the Cold War. The changing nature of terrorism to expand the domain and increasing the size of threat of terrorism have influenced it.

With the collapse of the Soviet Union after the Cold War, Caucasus came to the agenda of international politics and it has started to be considered as an unstable region because of regional conflicts and crises.

Newly independent countries structural problems, revival of nationalism and lack of regional mechanisms which is needed to overcome the crisis threaten the territorial integrity of countries that have caused to uncontrollable situations within a very short period.

Due to ethnic turmoil in the Caucasus, radical nationalism in the region began to become a political utopia from the second half of the 1990's with the spread of ideas with radical Islam in the Caucasus, region's political, social, national and religious conflicts have given the opportunity to terrorism to rise.

The aim of this thesis are, after Cold War, to try to understand the evolution of terrorism in the Caucasus, to describe terror threat for both national and international security, to evaluate the policies of the Russian Federation against terrorism and to examine legal approaches and international cooperation in combating terrorism.